

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

ΥΠΑΡΧΕΙ ΘΑΝΑΤΟΣ;

Ἀπαντᾶ μὲ ἐνδιαφέρουσα μελέτη ὁ κ. Κ. Μελισσσρόπουλος

ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΕΠΕΡΧΕΤΑΙ;

Ἀπαντοῦν ἀνώτατοι κληρικοί, ἐπιστήμονες καὶ ἀνθρωπισταὶ

Ἔτος 7ον — Ἰούνιος 1962 — Τεῦχος 26ον

Ἔτος 7ον　　'Απρίλιος — 'Ιούνιος 1962　　Τεῦχος 26ον

Ι Λ Ι Σ Ο Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Διευθυντής : ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλατεῖα Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1962 ΓΕΝΙΚΩΣ ΔΡΧ. 50.—
'Ε μ β α σ μ α τ α　Μόνον δι' ἐπιταγῆς :
Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, ΑΘΗΝΑΣ

Ὑπεύθυνος συμφωνως τῳ ἀρθ. 6 § 1 Α. Ν. 1092)38 : Κ. Ν. Μελισσαρόπουλος, Δραγατσανιου 6, 'Αθῆναι.

ΙΛΙΣΟΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Διευθυντής: Κωστής Ν. Μελισσαρόπουλος

Έτος 7ον ✽ ΑΠΡΙΛΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ 1962 ✽ Τεῦχος 26ον

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Εὐρώπη!

Σκουριαστε, δαμασκιὰ σπαθιά, κοντάρια συντριφτῆτε,
τοῦ τοίχου πιὰ ἀνωφελευτα στολίδια καὶ δοξαρια,
στὸ καλο σύρτε, σαιτευτές, εχετε για, λεβέντες!
Κ' ἐσύ, χυτὴ βυζαντινὴ φωτιά, διπλόζωο φιδι,
στὸ σύνεργο τοῦ σατανᾶ, στὸ μαῦρο βόλι κλείσου,
κατάσταυρα, ἀξεχώριστα, σημαδευε καὶ χτυπα,
θεριζε ἀλάθευτα μακριαθε, αξιους, ἀναξιους, ολους,
ἀρμάτους καὶ ξαρμάτωτους, κιοτήδες καὶ ἡρακλῆδες.
Κι' ἀπάνου ἀπ' ὅλα τὰ ξανθὰ τὰ Γένη, ἀναστημένα,
μὲ τὰ πλατιὰ τὰ σύνορα τὰ καλομετρημένα,
στὸ μνῆμα τὸ βασιλικὸ τῆς Ἑλλάδας πατώντας
καὶ κάνοντάς το βάθρο της γιὰ νὰ φαντάξη, ἀπάνου
σὲ κεῖνο, ἀκόμα πιὸ ψηλή, νὰ ἡ ζυγαριὰ τῆς Δίκης
καὶ τῆς Σοφίας νὰ ἡ πηγή, νὰ ἡ δύναμη καὶ ἡ χάρη
καὶ ἡ κυβερνήτρα ἡ κυρά, κι' ὅλων ἀπάνου σὲ ὅλα,
μὲ τ' ὄνομά της μοναχά, μὲ τ' ἀκουσμά της μόνο,
μὲ τὴν ἰδέα της πιὸ πολύ, τὸ φῶς της πρῶτ' ἀπ' ὅλα,
ἡ αὐτοκρατόρισσα ποὺ ἀκούει νὰ τὴν ὑμνολογᾶνε
τῆς οἰκουμένης τ' ἀργανα: Εὐρώπη, Εὐρώπη, Εὐρώπη!
— Πέστε, βυθοὶ τοῦ Ὠκεανοῦ, τί ἀναβ, ύζετε; Μήπως
τὴν Ἀφροδίτη, δεύτερη φορά; —Τὴν Ἀφροδίτη;
Ὄχι. Στὸν ἥλιο φέρνουμε ξανὰ τὴν Ἀτλαντίδα,
τ' ὀνειροφάνταστο νησί, ποὺ ειναι κι' αὐτὸ ἕνας κόσμος.
Ἡ Ἀθήνα δὲν ὑπάρχει πιά· ὑπάρχ' ἡ Εὐρώπη. Δός της,
Εὐρώπη, ἀπὸ τὰ σπλάχνα σου τῆς νιοφανερωμένης.
Σοῦ εἶναι στενὸς ὁ γέρικος ὁ γνωρισμένος κόσμος.
Δρυμοὶ παρθένοι, ἀχανει κάμποι, πέλαα, καταρράχτες,
πιὸ μεγαλόπρεποι ἀπὸ σᾶς, κάτου ἀπὸ σᾶς μαζί σας,
νὰ οἱ Ἄτλαντες, νὰ οἱ Ἄτλαντες, ἔρχονται, σπέρνονται, ειναι,
φυτρώνουνε, θεριεύουνε, λεύτεροι, γαυριασμένοι,
τοῦ νέου κόσμου κύρηδες, τοῦ γέρικου φοβέρες.

Ἡ φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ
(Λογος ἐντέκατος)

Ὁ χρυσὸς κανόνας

Τοῦ Δικαστοῦ GERALD S. LEVIN,
τοῦ Ἀνωτ. Δικαστηρίου San Francisco

Ο ΧΡΥΣΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ἀπαντᾶται στὰ Εὐαγγέλια κατὰ Ματθαῖον καὶ κατὰ Λουκᾶν, σὲ δύο ἐλαφρὰ διαφορετικὲς μορφές. Ὁ Ματθαῖος τὸν ἀναφέρει στὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία: «Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται». Ὁ Λουκᾶς ἀποδίδει τὸ ρηθὲν ἔτσι: «Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως».

Ἀμφότεροι οἱ Εὐαγγελισταὶ προβάλλουν αὐτὸν τὸν κανόνα σὰν σύνοψι ὅλων τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, ποὺ πρέπει νὰ διέπουν τὴν συμπεριφορὰ τῶν χριστιανῶν πρὸς τοὺς πλησίον. Ὁ κανόνας αὐτὸς ἐδιδάχθη πολὺ πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἀρνητική του μορφή.

Ὁ κορυφαῖος τῆς ραββινικῆς σοφίας Χιλλὲλ (30 π.Χ. — 10 μ.Χ.) ἐρωτηθεὶς εἰρωνικὰ ἀπὸ κάποιον, ἂν θὰ μποροῦσε νὰ διδάξῃ ὁλόκληρο τὸ νόμο, ὅσο θὰ στεκόταν στὸ ἕνα πόδι, ἀπήντησε.

«Μην πραττεις στους αλλους αυτο που δὲν θα ηθελες να πραξουν οἱ αλλοι σὲ σενα»

Ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι ὁ Χιλλὲλ διετύπωσε τὸν κανόνα σὲ τούτη τὴ μορφή:

«Ὅ,τι σοῦ εἶναι μισητό, μην τὸ πραττεις στον πλησιον σου. Αὐτος εἶναι ὁλοκληρος ὁ νομος, ὁλα τα ἀλλα εἶναι ἑρμηνεῖες».

Ἀλλὰ καὶ πιὸ παλαιότερα, ὁ Ἕλληνας ρήτορας Ἰσοκράτης (436—338 π.Χ.) καὶ ὁ φιλόσοφος Πλάτων (427—347 π.Χ.) εἶχαν ἐκφράσει τὴν ἴδια διδασκαλία στὴν ἀρνητική της ἔκφρασι. «Ὅσα νεμεσεῖς, τῷ πλησίον μὴ ποίει». Ἐπίσης ὁ Κομφούκιος καὶ ὁ Βούδδας λέγεται ὅτι ἐξέφρασαν τὴν ἴδια σκέψι. Ὁ δὲ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Σεβῆρος (149—211 μ.Χ.) εἶχε χαράξει τὸν κανόνα στὸ παλάτι του. Γιὰ νὰ ἀπαντᾶται αὐτὴ ἡ διδασκαλία σχεδὸν ταυτόσημη σ' ὅλα τὰ ἔθνη καὶ σ' ὅλες τὶς θρησκεῖες, λέγει ὁ σχολιαστὴς τῆς Βίβλου Ἀδὰμ Κλάρκ, «φαίνεται σὰ νὰ τὴν ἔγραψε ὁ Θεὸς στὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων».

Μιλῶντας πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, ὁ δόκτωρ Ἀλμπερτ Σβάιτσερ, ὁ μεγάλος ἀνθρωπιστὴς τῆς

ἐποχῆς μας, πρὸς τὴν Γαλλικὴ Ἀκαδημία Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, εἶπε, μεταξὺ τῶν ἄλλων:

«Καθὼς ὁ ἄνθρωπος συλλογίζεται τὴν διαγωγή του πρὸς τοὺς ἄλλους, βαθμηδὸν συναισθάνεται ὅτι ὅλοι τοῦ εἶναι γείτονες καὶ ἀδελφοί. Φθάνει κάποτε σ' ἕνα σημεῖο καὶ βλέπει τὴν εὐθύνη του νὰ πλαταίνῃ τόσο πολύ, ὥστε νὰ ἀγκαλιάζῃ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα. Αὐτὴ ἡ ἰδέα τῆς εὐθύνης μας ἀπέναντι τῶν ἄλλων διετυπώθη μερικὰ ἢ καθολικά, στὴν πορεία τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, ἀπὸ διάφορους πνευματικοὺς διδασκάλους, ὅπως ὁ Λάο—Τσὲ (ποὺ γεννήθηκε στὴν Κίνα τὸ 604 π.Χ.), ὁ Κομφούκιος (551—479 π.Χ.), ὁ Μέντσιος (372—289 π.Χ.). Διεκηρύχθη ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλῖτες προφῆτες τῆς ὀγδόης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετίας, Ἀμμώς, Ὡσηὲ καὶ Ἡσαΐα. Μὲ τὴν διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Παύλου, ἔγινε τὸ θεμελιῶδες μέρος τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς μεγάλους στοχαστὲς τῆς Ἰνδίας, εἴτε ἀνῆκαν στὸν Βραχμανισμό, ἢ Βουδδισμό, ἡ ἰδέα τῆς ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων ἀπετέλεσε μέρος τῆς μεταφυσικῆς διδασκαλίας, ἔστω καὶ ἂν δὲν πῆρε τὴν πρέπουσα σημασία στὴν πρακτικὴ ἠθική, διότι ἦταν ἀδύνατο νὰ γκρεμισθοῦν τὰ ἀπὸ αἰώνων ὑψωμένα ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ συντηρούμενα ἀπὸ τὶς κάστες φράγματα».

Ἡ διδασκαλία αὐτὴ μᾶς ζητάει νὰ τοποθετήσουμε τὸν ἑαυτό μας στὴ θέσι τῶν ἄλλων, νὰ γίνουμε ἀμερόληπτοι θεαταί, καὶ βλέποντας τί εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ θὰ θέλαμε νὰ γίνῃ στοὺς ἄλλους, ἂν εἴμαστε ἐμεῖς ἐκεῖνοι, αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ πράξουμε ἐμεῖς στοὺς ἄλλους.

Αὐτὸν τὸν τρόπο ζωῆς τὸν περιλαμβάνει καὶ ἕνα ἀρχαῖο κείμενο, ἡ «Διδαχή», ἔργον γραφὲν πιθανῶς πλέον τῶν 100 ἐτῶν πρὸ Χριστοῦ στὴν Ἐγγὺς Ἀνατολή:

«Πρῶτον, ἀγαπήσεις τὸν Θεόν σου, ὅστις σε ἔπλασε. Δεύτερον, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Περαιτέρω, πᾶν ὅ τι δὲν θα ἐπεθύμεις νὰ πραχθῇ εἰς σέ, μὴ το πράξῃς εἰς ἄλλον τινα».

Παρεμφερὲς λεκτικὸ ἀπαντᾶται στὸ βιβλίον «Λευιτικὸν» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον περιέχεται καὶ εἰς τὰς Δέκα Ἐντολάς. Ἐπίσης περιέχεται στὴν Καινὴ Διαθήκη.

Ἡ ἴδια διδασκαλία διατυπώνεται καὶ στὸ Ταλμούδ, ὡς ἀκολούθως: «Προτοῦ κατακλιθῇς τὸ βράδυ, ἐξάλειψε ἀπὸ τὴν καρδιά σου κάθε μνησικακία ἀπέναντι οἱουδήποτε συνανθρώπου, λέγοντας: «Συγχωρῶ ὅλους ὅσους μὲ ἔβλαψαν». Καλύτερα νὰ σὲ καταρῶνται, παρὰ νὰ καταρᾶσαι. Καλύτερα νὰ εἶσαι διωκόμενος, παρὰ διώκτης. Ἐκεῖνοι ποὺ δὲν διώκουν τοὺς διώκοντας αὐτούς, ποὺ δέχονται τὸ πλῆγμα σιωπηλά, ποὺ πράττουν τὸ καλὸ ἕνεκα τῆς ἀγάπης, ποὺ ὑπομένουνε τὰ πάντα χαρωπά—αὐτοὶ εἶναι φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ γι' αὐτοὺς λέγει ἡ Γραφὴ ὅτι «ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν».

ΝΤΑΙΚ ΧΑΜΜΕΡΣΚΕΛΔ

Αἴθουσα Διαλογισμῶν

Ἡ εὐρύτης καὶ τὸ βάθος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδιᾶς τοῦ πρώην Γενικοῦ Γραμματέως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν διεκρίθησαν ἰδιαιτέρως ὅταν ὑφίστατο συνεχεῖς ἐπιθέσεις, στὶς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ζωῆς του, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ σβήση τόσο τραγικὰ στὸ ἀεροπορικὸ δυστύχημα (ἢ τὴν δολιοφθορά) τοῦ Κογκό. Σὰν μνημόσυνο, γιὰ τὴν ἐπέτειο τοῦ θανάτου του, μεταδίδουμε τὰ γεμᾶτα πνευματικότητα λόγια του κατὰ τὴν ἐπανάληψι τῆς λειτουργίας τῆς Αἰθούσης Διαλογισμῶν (ἀντὶ ναοῦ) στο μέγαρο τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν στὴ Νέα Ὑόρκη, στὶς 24 Ἀπριλίου 1957.

Ὅλοι μας ἔχομε μεσα μας ἕνα κέντρο γαλήνης περιβαλλόμενο ἀπὸ σιωπή.

Ὁ οἶκος τοῦ ΟΗΕ, ἀφιερωμένος στὸν διάλογο καὶ τὸ ἔργον γιὰ τὴν εἰρήνη, ἔπρεπε νὰ ἔχη καὶ μιὰ αἴθουσα ἀφιερωμένη στὴ σιωπὴ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴ ἔννοια, ἠρεμία κατὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἔννοια. Γι' αὐτὸ θελήσαμε νὰ δημιουργήσουμε σ' αὐτὸ τὸ μικρὸ δωμάτιο ἕνα χῶρο, ποὺ οἱ πύλὲς του νὰ μπορῆ ν' ἀνοίξουν πρὸς τὶς ἀπέραντες χῶρες τῆς σκεψεως καὶ τῆς προσευχῆς.

Ἄνθρωποι πολλῶν πίστεων θὰ συναντῶνται ἐδῶ, γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν μποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῆ κανένα ἀπὸ τὰ σύμβολα, μὲ τὰ ὁποῖα εἴμεθα ἐξοικειωμένοι. Ὡστόσο, ὑπάρχουν μερικὰ ἁπλᾶ πράγματα ποὺ μᾶς μιλοῦνε μὲ τὸν δικό τους τρόπο.

Στο μέσον τῆς αἰθούσης βλέπουμε ἕνα σύμβολο τοῦ πῶς, καθημερινῶς, τὸ φῶς τῶν οὐρανῶν ζωοποιεῖ τὴ Γῆ μας. Γιὰ πολλοὺς ἀπο μᾶς, εἶναι παράλληλα ἕνα σύμβολο τοῦ πῶς τὸ φῶς τοῦ πνευματος δίνει ζωὴ στὴν ὕλη.

Ἀλλὰ ὁ κύβος στο μέσον τῆς αἰθούσης ἔχει κι' ἄλλα νὰ μᾶς πῆ. Μποροῦμε να τὸν ἰδοῦμε σὰν βωμό, κενὸν ὄχι διότι δεν ὑπάρχει Θεος, οὔτε διότι εἶναι βωμὸς σ' ἕνα ἄγνωστο θεό, ἀλλα διότι εἶναι ἀφιερωμένος στον Θεὸ ποὺ ὁ ἄνθρωπος τον λατρεύει ὑπὸ διάφορα ὀνόματα καὶ διάφορες μορφες.

Μᾶς ἐνθυμίζει ἀκόμη αὐτος ὁ κύβος τὴ σταθερότητα καὶ διάρκεια ἑνος κινουμένου καὶ μεταβαλλομένου κοσμου. Ἐξ ἄλλου ὁ ὄγκος τοῦ μεταλλεύματος σιδήρου ἔχει το βαρος καὶ τὴ στερεότητα τοῦ διαρκοῦς. Συμβολίζει τον ἀκρογωνιαῖο λιθο ἀντοχῆς καὶ πίστεως, πανω στὸν ὁποῖο κάθε ἀνθρώπινη προσπαθεια πρέπει να βασιζεται.

Το ὑλικο του κύβου ὁδηγεῖ ἀκόμη τη σκεψι μας πρὸς τὴν ἀναγκη ἐκλογῆς ἀνάμεσα στην καταστροφὴ καὶ τὴν οἰκοδόμησι, ἀνάμεσα στον πολεμο καὶ τὴν εἰρήνη. Ὁ ανθρωπος ἀπὸ σίδηρο κατασκευαζει τα ξίφη του, ἀπὸ σίδηρο κατασκευάζει καὶ τὰ ἄροτρα. Ἀπο σίδηρο κατασκευάζει τάνκς, ἀλλα ἀπο σιδηρο κτίζει καὶ οἰκοδομες. Ὁ ὄγκος τοῦ σιδηρομεταλλεύματος εἶναι ἕνα μέρος τοῦ πλούτου ποὺ ἐκληρονομήσαμε ἀπο την Γῆ μας. Πῶς θὰ το χρησιμοποιήσουμε;

Τὰ βελη τοῦ φωτὸς κτυποῦνε πάνω στὸν κῦβο σ' αὐτη τὴν ὑπέρτατα ἁπλῆ αἴθουσα. Δὲν ὑ-

πάρχουνε ἄλλα σύμβολα, δὲν ὑπάρχει τίποτε νὰ περισπάση τὴν προσοχή μας ἢ νὰ διαταράξη τὴν ἐσωτερική μας ἠρεμία. Ὅταν τὰ βλέμματά μας ταξιδεύουν ἀπὸ αὐτὰ τὰ σύμβολα πρὸς τὸν ἀπέναντί μας τοῖχο, συναντοῦν ἕνα ἁπλὸ σχέδιο ποὺ συνδέει τὴν αἴθουσα μὲ τὴν ἁρμονία, τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἰσορροπία τοῦ διαστήματος.

Ὑπάρχει ἕνα ἀρχαῖο ρητό, ποὺ λέγει ὅτι ἡ οὐσία ἑνὸς πλοίου δὲν ἔγκειται στὸ σκαρί του, ἀλλὰ σὲ ὅ,τι γεμίζει τὸ κενόν. Ἔτσι καὶ μ' αὐτὴ τὴν αἴθουσα. Προορίζεται γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔρχονται ἐδῶ νὰ γεμίσουν τὸ κενόν της μὲ ὅ,τι εὑρίσκουν στὸ δικό τους κέντρον τῆς γαλήνης.

Ἰνδικὴ σοφία

ΠΕΠΡΩΜΕΝΟΝ. Μὲ ραγισμένη καρδιὰ εἶπε μιὰ περιστέρα στὸν σύντροφό της: «Ἀγαπημένε μου, ἔφθασε ἡ στερνή μας ὥρα! Ἀπὸ κάτω μας ἕνας κυνηγός εἶν' ἕτοιμος νὰ μᾶς τοξεύση καὶ ἀπὸ πάνω μας ὁρμᾶ ἕνα γεράκι». Καὶ ἔτσι ἦταν. Ἀλλὰ ἕνα φίδι δάγκασε τὸν κυνηγό, ποὺ ἀστόχησε τὸ βέλος του καὶ χτύπησε τὸ γεράκι. Ἔτσι ἀποδήμησαν κι' οἱ δύο γιὰ τὸ βασίλειο τοῦ Γιάμα. Εἶναι καταπληκτικὴ ἡ φορὰ τοῦ πεπρωμένου!

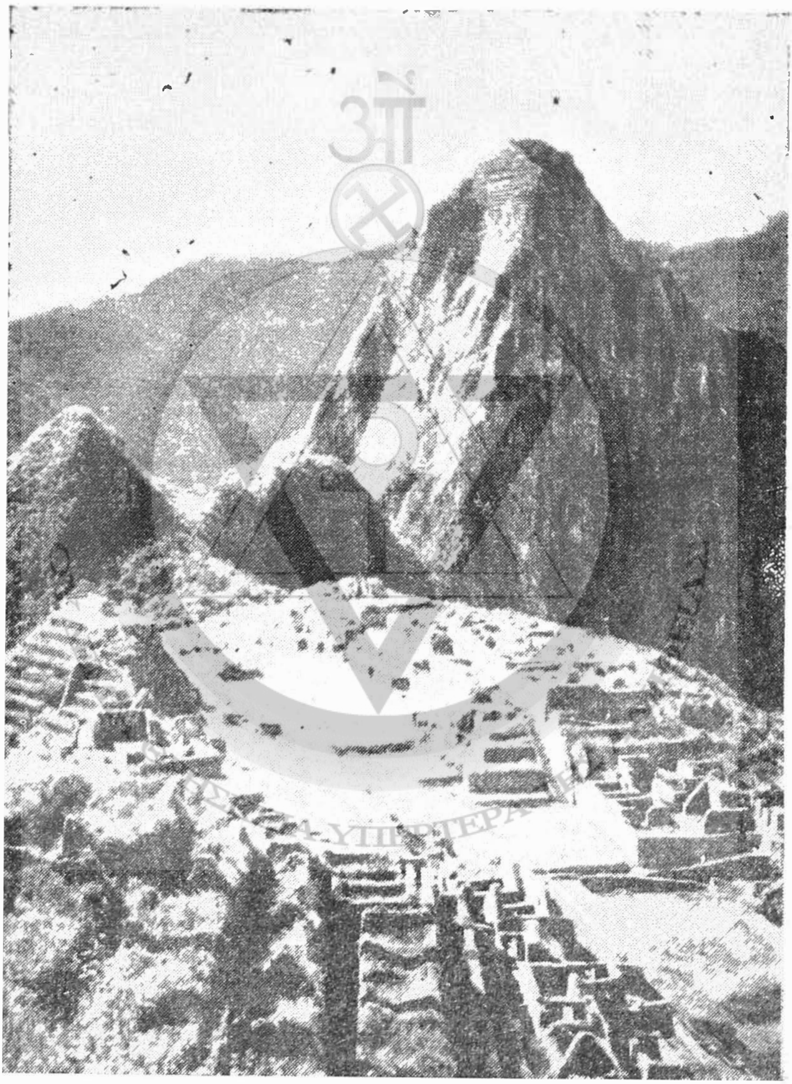
ΚΑΡΜΑ. Καθὼς ὁ πιστὸς ὑπηρέτης βαδίζει πίσω ἀπὸ τὸν ἀφέντη του ὅταν προχωρῇ, καὶ στέκεται ὅταν ἐκεῖνος σταματᾶ, ἔτσι καὶ κάθε ζωντανὴ ὕπαρξις εἶναι δεμένη μὲ τὶς ἁλυσίδες τοῦ Κάρμα. Τὸ Κάρμα συνοδεύει τοὺς πάντας καὶ παντοῦ καὶ κάθε στιγμή, μέσα στὸ πυκνὸ δάσος καὶ διὰ μέσου τοῦ ἀπέραντου ὠκεανοῦ καὶ πάνω στὰ ψηλότερα βουνὰ καὶ στοῦ Ἴντρα τὸν παράδεισο καὶ στὴν κόλασι τοῦ Πατάλα. Καὶ καμμιὰ δύναμις δὲν μπορεῖ νὰ κόψη τὸ δρόμο του.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ. Μὲ μιὰ περιπλάνησι στὰ μοναστήρια τοῦ Κονκὰν κανένα σκυλὶ δὲν θὰ ἐπιστρέψη λιοντάρι. Καὶ ἕνας χοῖρος, ὅσες φορὲς κι' ἂν πάη στὸ Μπενάρεθ δὲν θὰ γίνη ἐλέφαντας. Κανένα προσκύνημα δὲν θὰ μεταβάλη σὲ ἅγιο ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπο, ποὺ εἶναι ἡ φύσις του διαφορετική.

ΑΓΑΠΗ. Αὐτὴ εἶναι ὁ ἀληθινὸς πλοῦτος. Ἡ ἀγάπη μειδιᾶ ἐξ ἴσου στὸν πλούσιο καὶ στὸν φτωχό. Οὔτε ὁ γλυκύτερος καρπὸς τῆς γῆς, οὔτε τὸ ἀκριβώτερο βότανο, δὲν φθάνουνε τῆς ἀγκαλιᾶς τὸ βάλσαμο, τὴν φυσικὴ ἀναπνοή, τὸ ἄρωμα τῆς ἁγίας στοργῆς.

ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ
ΚΑΙ Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ Ε. Π. ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

Ἀπὸ τὸ THE THEOSOPHIST, Μετάφρασις Γ. ΒΛΙΑΜΟΥ

Τὰ μυστηριώδη ερείπια τῶν Ἴνκας στὸ Βάχου Πίχου τῶν Περουβιανῶν Ἄλπεων

Εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς ἐν ADYAR τῆς Ἰνδίας Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ὑπάρχει ἕνας χάρτης τῆς Μπλαβάτσκυ, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει Χάρτην τῶν Θησαυρῶν τῶν Ἴνκας. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας σελίδας μὲ σχεδιαγράμματα καὶ περιγραφάς. Εἰς τὴν πρώτην σελίδα ὑπάρχει σχεδιάγραμμα μέρους τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς μὲ ἕνα ἀριθμὸν πόλεων κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς καὶ ὀλίγας πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ μὲ τὴν συνοριακὴν γραμμὴν μεταξὺ Περοῦ καὶ Βολιβίας.

Ἐπὶ τοῦ χάρτου ὑπάρχουν διάφορα ἐπεξηγηματικὰ σχεδιαγράμματα, ὡς καὶ σημειώσεις τῆς Μπλαβάτσκυ Ἀγγλιστί, Γαλλιστὶ καὶ Ἰταλιστί. Ὁλόκληρος ἡ δευτέρα σελίς, ὡς καὶ τὸ τελευταῖον τρίτον μέρος τῆς τρίτης σελίδος καταλαμβάνεται μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν, μετάφρασις τῆς ὁποίας δίδεται κατωτέρω. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ χάρτου δίδεται κατακόρυφος γραμμὴ βουνῶν, ὅπως αὐτὰ φαίνονται ἀπὸ θαλάσσης μὲ τὰς τοποθεσίας διαφόρων πόλεων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ τὴν γραμμὴν τῶν σπηλαίων, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὸ κείμενον.

Καθόσον εἶναι γνωστόν, ἡ Ἕλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ ἐπεσκέφθη τὴν Νότιον Ἀμερικὴν κατὰ πρῶτον τὸ 1851. Ἡ ἰδία δὲ ἀναφέρει περὶ τῆς δευτέρας ἐπισκέψεώς της εἰς τὸ Περοῦ εἰς τὸ βιβλίον της «Ἡ Ἶσις χωρὶς πέπλον» καὶ εἰς τὸν 1ον τόμον περιγράφει τὰ τῆς ἐπισκέψεώς της ταύτης καὶ ἀναφέρει τὸ ἐπεισόδιον τοῦ χάρτου.

Ἀναφέρει ἐπίσης τὸ βιβλίον τοῦ STEPHENS «Ταξιδιωτικὰ Ἐπεισόδια εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικήν», ὅπου δίδεται ἀφήγησις περὶ μιᾶς μυστηριώδους πόλεως, περὶ τῆς ὁποίας ὡμίλησεν εἰς τὸν συγγραφέα ἕνας Ἰσπανὸς μοναχὸς κατὰ τὸ ἔτος 1838 — 39, μιᾶς πόλεως εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔφθασε ποτὲ λευκὸς ἄνθρωπος καὶ τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ὁμιλοῦν τὴν γλῶσσαν τῶν ΜΑΓΙΑ.

Ἰδοὺ τί γράφει ἡ Ἕλενα Μπλαβάτσκυ:

ΤΗΝ ἀφήγησιν αὐτὴν μᾶς ἔκαμε προσωπικῶς ἕνας γέρων ἰθαγενὴς ἱερεὺς τὸν ὁποῖον συνηντήσαμεν εἰς τὸ Περοῦ καὶ μὲ τὸν ὁποῖον ἔτυχε νὰ συνεργασθῶμεν. Εἶχε περάσει ὅλην του τὴν ζωὴν προσπαθῶν ματαίως νὰ κρύψῃ τὸ μῖσος του κατὰ τῶν κατακτητῶν, —«τῶν ληστῶν», ὅπως τους ὠνόμαζε— καί, ὅπως ὡμολόγησε, διετήρησε φιλίας μαζύ των, ὡς καὶ τὴν Καθολικὴν θρησκείαν, χάριν τοῦ λαοῦ του,

Ὁ φύλαξ τῆς κρεμαστῆς γεφύρας τῶν Ἴνκας

Τοιχογραφία κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Huaman Poma

ἀλλ᾽ εἰς τὴν πραγματικότητα ἦτο Ἡλιολάτρης εἰς τὴν καρδίαν, ὅπως ὑπῆρξε πάντοτε. Ἐταξίδευσεν ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ὡς προσηλυτισθεὶς ἰθαγενὴς ἱεραπόστολος καὶ εἶχε μεταβῆ εἰς Σάντα Κροὺζ καί, ὅπως ἐπισήμως ἐβεβαίωσεν, εἶχε μεταβῆ δια νὰ ιδη ἀνθρώπους τῆς φυλῆς του διὰ μιᾶς «υπογείου διαβάσεως», ἡ όποια οδηγεῖ εἰς τὴν μυστηριώδη πόλιν.

Πιστεύομεν τὴν ἀφήγησίν του, διότι ενας ανθρωπος ποὺ πρόκειται να ἀποθανη σπανίως θὰ σκεφθῆ νὰ εὕρη περιττὰς ἱστορίας. Καὶ διεπιστώσαμεν ὅτι ἡ ἀφήγησίς του ἐπεβεβαίωνε τὴν ἀφήγησιν εἰς τὸ ταξιδιωτικὸν βιβλίον τοῦ Στῆβενς. Ἐκτὸς τούτου, γνωρίζομεν δύο ἄλλας πόλεις τελείως ἀγνώστους εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ταξιδιώτας, ὄχι διότι οἱ κάτοικοί των ἔχουν ἰδιαιτέραν ἐπιθυμίαν νὰ κρύπτωνται — ἀφ᾽ οὗ κατὰ διαστήματα ἔρχονται νὰ τοὺς ἐπισκεφθοῦν ἄνθρωποι ἀπὸ τὰς Βουδδικὰς χωρας — ἀλλ᾽ αἱ πόλεις αὐταὶ δὲν ἀναγράφονται ἐπὶ τῶν Εὐρωπαικῶν ἢ τῶν Ἀσιατικῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν. Καὶ ἐξ αἰτίας τῶν φανατικῶν Χριστιανῶν ἱεραποστόλων, ἴσως καὶ δι᾽ ἄλλους ἰδιαιτέρους μυστηριώδεις λόγους, οἱ ὀλίγοι ιθαγενεῖς τῶν ἄλλων χωρῶν οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐν γνώσει τῶν δύο αὐτῶν πόλεων, οὐδέποτε τὰς ἀναφέρουν.

Ἡ Φύσις προέβλεψε περίεργα ἄγκιστρα καὶ κρυψῶνας διὰ τοὺς εὐνοουμένους της καὶ δυστυχῶς ο ἄνθρωπος μόνον μακρὰν τῶν οὕτω καλουμένων πολιτισμένων χωρῶν ἔχει τὴν ἐλευθερίαν νὰ λατρεύη τὴν Θεότητα κατὰ τὸν τρόπον τῶν πατέρων του.

Τὰ ἐρείπια τὰ ὁποῖα καλύπτουν τὰς δύο Ἀμερικὰς καὶ εὑρίσκονται ἐπὶ πολλῶν νήσων τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν ἀποδίδονται ὅλα εἰς τὴν καταποντισθεῖσαν Ἀτλαντίδα. Ὅπως οἱ ἱεροφάνται τοῦ παλαιοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀτλαντίδος ἦτο σχεδὸν ἡνωμένος μὲ τὸν νέον κόσμον διὰ ξηρᾶς, οἱ μάγοι τῆς καταποντισθείσης χώρας εἶχον ἕνα δίκτυον ὑπογείων διαβάσεων πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Σχετικῶς μὲ τὰς μυστηριώδεις ἐκείνας κατακόμβας θὰ δώσωμεν τωρα μίαν περίεργον ἱστορίαν, τὴν ὁποιαν μᾶς ἀφηγήθη ἕνας Περουβιανός, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε πρὸ πολλοῦ, ὅταν ἐταξιδευαμεν μαζύ του εἰς τὸ ἐσωτερικον τῆς χώρας. Πρέπει νὰ υπάρχη ἀλήθεια εἰς τὴν ἱστορίαν αυτήν, ὅπως μᾶς τὴν ἐπεβεβαίωσεν αργοτερον ενας Ἰταλὸς κύριος, ὅστις εισε τὸ μέρος, ἀλλὰ λογῳ ἐλλείψεως μέσων καὶ χρονου δὲν ἠμπόρεσε να πιστοποιήση ὁ ἴδιος τὴν ἱστορίαν διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἔστω και μερικῶς. Ἐκεῖνος τοῦ ἔδωσε τὰς πληροφορίας εἰς τὸν Ἰταλὸν ἦτο ἕνας γέρων ἱερεύς, εἰς τὸν ὁποῖον ἕνας Περουβιανὸς Ἰνδὸς ἐξομολογούμενος εἶχεν ἀποκαλύψει τὸ μυστικόν. Ἠμποροῦμεν ἐπὶ πλέον νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ ἱερεὺς ηναγκασθη νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν, διοτι ευρέθη εἰς ἐκείνην τὴν περιστασιν υπο τὴν μαγνητικὴν (μεσμερικὴν) ἐπιρροὴ τοῦ ταξιδιώτου.

Ἡ ἱστορια ἀφορᾶ τοὺς περιφήμους θησαυροὺς τοῦ τελευταίου τῶν Ἴνκας. Ὁ Περουβιανὸς ἐβεβαιωσεν ότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς γνωστῆς καὶ ἀπαισίας δολοφονίας τοῦ τελευταίου Βασιλέως τῶν Ἴνκας υπὸ τοῦ Πιζάρρο, τὸ μυστικὸν ἔγινε γνωστὸν εις ὅλους τοὺς Ἰνδούς, ἐκτὸς τῶν Μεστόδ, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν ἄξιοι ἐμπιστοσύνης. Ἡ ἱστορία ἔχει ως εξῆς.

Ὁ Ἴνκα ἠχμαλωτίσθη. Καὶ ἡ σύζυγός του, διὰ νὰ τὸν ἀπελευθερώση, προσέφερεν ἕνα δωμάτιον πλῆρες χρυσοῦ «ἀπὸ τοῦ δαπέδου μέχρι τῆς ὀροφῆς, ὅσον θὰ ἠμποροῦσε να φθάση ὁ κατακτητης», πρὶν δύση ὁ ἥλιος τὴν τρίτην ἡμέραν. Η Βασίλισσα ἐτήρησε τὴν υπόσχεσίν της, ἀλλὸ ο Πιζάρρο ἠθέτησε τὸν λόγον του κατὰ την Ἱσπανικὴν συνήθειαν. Ἔκθαμβος πρὸ τῆς προβολῆς τόσου θησαυροῦ, ὁ κατακτητης ἐδήλωσεν οτι δὲν θὰ ἀπηλευθέρωνε τὸν αἰχμάλωτον καὶ θὰ τὸν ἐφόνευεν, ἐκτὸς ἂν ἡ Βασίλισσα ἀπεκάλυπτε τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον προῆλθεν ὅλος αὐτὸς ὁ χρυσός. Εἶχεν ἀκούσει ὅτι οἱ Ἴνκας εἶχαν κά-

που ἕνα ἀνεξάντλητον χρυσωρυχεῖον καὶ ὅτι μία υπόγειος ὁδὸς ἢ σήραγξ μήκους πολλῶν μιλλίων ὑπὸ τὸ ἔδαφος ὁδηγοῦσεν εἰς τὸ μέρος ὅπου εὑρίσκοντο συγκεντρωμένοι θησαυροὶ τῆς χώρας. Ἡ ἀτυχὴς Βασίλισσα ικέτευσε νὰ τῆς δοθῆ μία προθεσμία καὶ ἐζήτησε νὰ συμβουλευθῆ τὸ μαντεῖα. Κατὰ τὴν θυσίαν, ο ἀρχιερεὺς ἔδειξεν εἰς τὸν καθιερωμένον «Μαῦρον Καθρέπτην» τὴν ἀναποφευκτον δολοφονίαν τοῦ συζύγου της, ειτε παρεδιδε τοὺς θησαυροὺς του Στέμματος είτε ὄχι. Τότε η Βασίλισσα διέταξε νὰ κλεισθῆ ἡ εἴσοδος, ἡ όποια ἦτο μία πύλη μέσα εἰς ἕνα βραχώδη τοῖχον τοῦ χάσματος. Ὑπὸ την διεύθυνσιν τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν μάγων τὸ χάσμα ἐπληρωθη μέχρι τῆς κορυφῆς μὲ πελωρίους σωροὺς βράχων καὶ ἡ ἐπιφάνεια ἐκαλύφθη, οὕτως ὥστε νὰ ἀποκρυβῆ ὁλοσχερῶς τὸ ἔργον. Ὁ Ἴνκα ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ ἡ ἀτυχὴς Βασίλισσα ηυτοκτόνησεν. Ἡ Ἱσπανικὴ πλεονεξία ὑπερέβη κάθε ὅριον καὶ τὸ μυστικον τῶν θαμμενων θησαυρῶν ἐκλειδώθη εἰς τὰ στήθη ὀλίγων πιστῶν Περουβιανῶ .

Ὁ Περουβιανὸς πληροφοριοδότης μας προσέθεσεν ότι συνεπεία ὡρισμένων ἀκριτομυθιῶν κατὰ διαφορους ἐποχὰς ἐστάλησαν ἄνθρωποι ὑπὸ διαφόρων κυβερνήσεων νὰ ἐρευνησουν διὰ τὸν θησαυρὸν ὑπο τὸ πρόσχημα ἐπιστημονικῶν ἐξερευνήσεων. Ἀνέσκαψαν ὅλην την χώραν, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα

Ἕως ἐδῶ ἡ ἀφήγησις αὐτὴ επιβεβαιοῦται ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τοῦ δόκτορος Τσοῦντι καὶ ἄλλων ἱστορικῶν τοῦ Περοῦ Ἀλλ' ὑπάρχουν ὡρισμέναι προσθετοι λεπτομέρειαι καὶ καθοσον γνωρίζομεν δὲν ἔχουν ἀνακοινωθῆ μέχρι σήμερο .

Μετὸ πολλὰ ἔτη ἀφ' ότου ειχομεν ἀκούση αὐτὴν την ἱστοριαν καὶ τὴν ἐπιβεβαιωσιν της ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ κυρίου, ἐπεσκέφθημεν καὶ πάλιν τὸ Περοῦ Πηγαίνοντες πρὸς νοτον ἀπο τὴν Λίμα, διὰ θαλασσης ἐφθάσαμεν εἰς ἕνα σημεῖον πλησίον τῆς πόλεως Ἄρικα κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ μᾶς εκαμεν ἐντύπωσιν ὅταν εἴδαμεν ἕνα πελώριον βράχον σχεδὸν κάθετον, ὁ ὁποῖος ιστατο μέσα εἰς μίαν πένθιμον ἀπομόνωσιν ἐπὶ τῆς παραλίας, χωριστὰ ἀπὸ τὴν ὀροσειρὰν τῶν Ἄνδεων. Ἦτο ὁ ταφος τῶν Ἴνκας. Ὅταν αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ δύοντος ἡλίου πιπτουν ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ βράχου ἠμπορει κανεὶς νὰ διακρίνη μὲ συνήθη κιάλια τοῦ θεάτρου μερικὰ περίεργα ιερογλυφικὰ χαραγμένα ἐπὶ τῆς ἡφαιστειώδους ἐπιφανείας τοῦ βράχου

Ὅταν τὸ Κοῦσκο ῆτο πρωτεύουσα τοῦ Περοῦ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἕνας ναὸς τοῦ Ἡλιου, φημισμενος δια τὴν μεγαλοπρέπειάν του. Ἡ ὀροφη του ἦτο κατεσκευασμένη ἀπὸ χονδρὰς πλάκας χρυσοῦ καὶ μὲ τὸ ἴδιον πολυτιμον μέταλλον ἦσαν ἐπιστρωμένοι οἱ τοιχοι τοῦ ναοῦ. Εἰς τὸν δυτικὸν τοῖχον οἱ ἀρχιτέκτονες εἶχον ἐπινοήσει μίαν θυρίδα, κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ὅταν ἔπιπταν ἐπ' αὐτῆς αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου τὰς συνεκέντρωνε καὶ τὰς ἔρριπτεν ἐν-

Γραμματεὺς κρατῶν «κουιπου» καὶ ἀβάκιον

Τοιχογραφία κατὰ τὸ σχεδιον τοῦ Huaman Poma

τὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἐξαπλούμεναι ὡς χρυσῆ ἅλυσις ἀπὸ τὸ ἕν σπινθηροβόλον σημεῖον εἰς τὸ ἄλλο, περιεκύκλωναν τοὺς τοίχους, ἐφώτιζαν τὰ βλοσυρὸ εἴδωλα καὶ ἀπεκάλυπταν ὡρισμένα μυστηριώδη σημεῖα τὰ ὁποῖα εἰς ἄλλας ὥρας ἦσαν ἀθέατα. Μόνον διὰ τῆς κατανοήσεως τῶν ἱερογλυφικῶν αὐτῶν — παρόμοια μὲ ἐκεῖνα ποὺ ὑπάρχουν εἰς τοὺς τάφους τῶν Ἴνκας—ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ μάθη τὸ μυστικον τῆς σήραγγος και τῆς καθόδου εἰς αὐτήν. Μία απο τὰς εἰσόδους εἰς αὐτὴν εὑρίσκετο εἰς τὰ πέριξ τοῦ Κοῦσκο, ἀλλὰ τώρα εἶναι σκεπασμένη πέραν πάσης δυνατότητος ἀποκαλύψεως. Αὐτὴ ὁδηγεῖ κατ' εὐθεῖαν εἰς μιαν πελωρίαν σήραγγα ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Κοῦσκο καὶ καταλήγει εἰς την Λίμα καὶ ἀφ' οὗ στρέφει πρὸς νότον ἐκτείνεται πρὸς τὴν Βολιβίαν. Εἰς ἕνα ὡρισμένον σημεῖον διασταυρώνεται μὲ ἕνα βασιλικὸν τάφον.᾿Εντὸς τοῦ ἐπιταφίου τούτου θαλάμου ὑπάρχουν δύο πύλαι ἐπιτηδείως διεσκευασμέναι, ἢ μᾶλλον δύο πελώριαι πλάκες, αἱ ὁποῖαι στρέφονται ἐπὶ ἄξονος καὶ κλείουν τόσον σφικτά, ὥστε νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαξευμένους τοίχους μόνον διὰ μυστικῶν σημείων, ἡ κλεὶς των ὁποίων εὑρίσκεται εἰς τὴν κατοχὴν πιστῶν θεματοφυλάκων. Μία ἐκ των στρεφομένων αὐτῶν πλακῶν καλυπτει τὴν νοτίαν εἴσοδον τῆς σήραγγος τῆς Λίμα—ἡ δὲ ἄλλη τὴν βόρειον εἴσοδον τοῦ Βολιβιανοῦ διαδρόμου, ο ὁποῖος ἐκτεινόμενος προς νότον διέρχεται διὰ τῆς Τραπάκα καὶ τῆς Κομπίχο διότι ἡ Ἀρίκα δεν εὑρίσκεται μακρὰν τοῦ μικροῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται Πακουίνα (ὠνομάσθη δὲ οὕτω διότι τα κύματά του παρέσυραν κόκκους χρυσοῦ ἀπὸ τὴν Βραζιλίαν. Ευρήκαμεν ὀλίγα μόρια γνησίου μετάλλου εἰς μιαν φοῦχταν ἄμμου, τὰ ὁποία μετεφέραμεν εἰς τὴν Εὐρώπην) καὶ ἀποτελεῖ τὰ σύνορα μεταξὺ Περοῦ καὶ Βολιβίας.

Ὄχι μακρὰν τοῦ σημείου αὐτου ὑπάρχει μία σειρὰ τριῶν αἰχμηρῶν λόφων, οἱ ὁποῖοι σχηματίζουν ἕνα περίεργον τρίγωνον. Περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἅλυσιν τῶν Ἄνδεων. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ μόνη δυνατὴ εἴσοδος πρὸς τὸν διάδρομον ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ πρὸς βορρᾶν εὑρίσκεται εἰς ἕνα ἐκ τῶν λόφων αὐτῶν. Ἀλλὰ χωρὶς τὸ μυστικὸν τῶν ὁροσήμων οὔτε ἕνα σύνταγμα Τιτάνων δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ ἀποκαλύψη αὐτὴν τὴν εἴσοδον. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη κατώρθωνε κάποιος νὰ εἰσέλθη καὶ νὰ φθάση μέχρι τῆς στρεφομένης πλάκας εἰς τὸν τοῖχον τοῦ τάφου καὶ νὰ δοκιμάση νὰ τὸν ἀνατινάξη, οι ὑπερκείμενοι βράχοι θὰ πέσουν καὶ θὰ καλύψουν τὸν τάφον, τους θησαυροὺς καί—ὅπως μᾶς εἶπεν ὁ μυστηριώδης Περουβιανός—«χιλίους πολεμιστὰς ταυτοχρόνως». Δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος εἰσόδου ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πύλην τοῦ λόφου πλησίον τοῦ ποταμοῦ Πακουῖνα. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ διαδρόμου ἀπὸ τὴν Βολιβίαν ἕως τὴν Λίμαν καὶ τὸ Κοῦσκο ὑπάρχουν μικρότεροι κρυψῶνες γεμάτοι θησαυροὺς ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων, οἱ ὁποῖοι συνεσωρεύθησαν ὑπὸ πολλῶν γενεῶν Ἴνκας καὶ τῶν ὁποιων ἡ συνολικὴ ἀξία εἶναι ἀνυπολόγιστος.

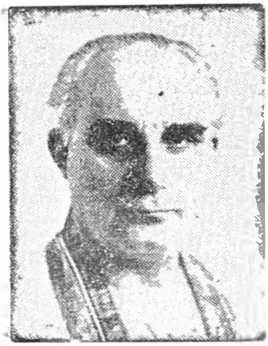
Ἔχομεν εις χειρας μας ἕνα ἀκριβες σχέδιον τῆς σήραγγος, τοῦ ταφου καὶ τῶν πυλῶν, τὸ ὁποῖον μᾶς εδωσεν ὁ γέρων Περουβιανός. Ἐαν ειχομε ποτὲ σκεφθῆ νὰ ὠφεληθῶμεν τοῦ μυστικοῦ αὐτοῦ, θὰ ἐχρειάζετο ἡ συνεργασία τοῦ Περουβιανοῦ λαοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως Βολιβίας ε'ς μεγάλην κλίμακα.

διὸ νὰ μὴ εἴπωμεν τίποτε περὶ τῶν φυσικῶν ἐμποδίων. Οὐδὲν ἄτομον ἢ μικρὰ ὁμὰς θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀναλάβη τοιαύτην ἐξερεύνησιν, χωρὶς νὰ ουαντήση τὰς στρατιὰς τῶν λαθρεμπόρων καὶ τῶν ληστῶν, αἱ ὁποῖαι λυμαίνονται τὴν περιοχὴν καὶ αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀποτελοῦν ὁλόκληρον σχεδὸν τὸν πληθυσμόν. Ἀλλὰ καὶ μόνον ἡ ἐργασια τοῦ καθαρισμοῦ τῆς σήραγγος ἀπὸ τὸν μολυσμένον ἀέρα, ἀφ' οὗ ἐπὶ αἰῶ ας παραμένει κλειστή, θὰ ἦτο σοβαρα εργασία. Ἐκεῖ, παντως, εὑρίσκεται ὁ θησαυρὸς καὶ ἐκεῖ, λέγει ἡ παράδοσις, ὅτι θὰ παραμεινη μέχρις ὅτου θὰ έχη ἐξαφανισθῆ καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τῆς Ἱσπανικῆς κυριαρχίας ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν Βόρειον καὶ τὴν Νότιον Ἀμερικήν.

Νιρβάνα σημαίνει τὸ σβύσιμο, σημαίνει τὴν πράξη τοῦ σβυσίματος, τὸ φύσημα ἐπάνω σὲ μιὰ φλόγα καὶ τὸ σβύσιμό της. Σβύσιμο, ἑπομένως τίποτα, λέγουν πολλοί. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι τὶ ειναι ἐκεῖνο ποὺ σβύνει. Καὶ νὰ τὶ μᾶς ἀπαντοῦν στὸ ζήτημα αὐτὸ τὰ βουδδιστικὰ κείμενα :

«Ἕνας ἀσκητὴς ἐρωτᾶ τὸν Σαριπούτα, σπουδαῖο μαθητὴ τοῦ Βούδδα.—Φίλε Σαριπούτα, ὅλο μᾶς λένε Νιρβάνα, Νιρβάνα, τὶ εἶναι λοιπὸν Νιρβάνα;—Τὸ σβύσιμο τῆς ἐπιθυμίας, τὸ σβύσιμο τοῦ μίσους, τὸ σβύσιμο τῆς προσκολλήσεως, νά, φίλε, τὶ εἶναι ἡ Νιρβανα.

Ἂν ἕνα γεγονὸς συνέβη μιὰ φορά, μπορεῖ νὰ ξανασυμβῆ. Ἂν ἕνα ἀνθρώπινον ὄν, ὁποιοδήποτε, ἔφθασε κάποτε στὴν τελειότητα, μποροῦμε νὰ φθάσουμε καὶ μεῖς. Ἂν δὲν μποροῦμε νὰ γίνουμε τέλειοι ἀπὸ τώρα, ἐδῶ ποὺ εἴμαστε, δὲ θὰ μπορέσουμε να τὸ ἐπιτύχουμε ποτέ, σὲ καμμιὰ κατάσταση, σὲ κανέναν παραδεισο, σὲ ὁποιεσδήποτε συνθῆκες ποὺ θὰ μπορέσουμε νὰ φαντασθοῦμε. Ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἦταν τέλειος ἡ θρησκεία ποὺ φέρνει τὸ ὀνομά του ἐξαφανιζεται. Ὁ τελειος ἄνθρωπος δὲν λογικεύεται, οὔτε «γνωρίζει», μὲ τὴν ἔννοια μὲ τὴν ὁποία χρησιμοποιοῦμε ἐμεῖς αὐτὴ τὴ λεξη, ἐπειδὴ ὅλη μας ἡ γνώση δὲν εἶναι παρὰ σύγκριση. Καὶ στὸ Ἀπόλυτο δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχη οὔτε σύγκριση, οὔτε κατάταξη. Τὸ ἔνστικτο ὑπόκειται λιγώτερο σὲ λάθος, παρὰ ἡ λογική. Ἀλλὰ ἡ λογικὴ εἶναι ἀνώτερη καὶ ὁδηγεῖ στὴν ἐνόραση, ἡ ὁποία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴ λογική.

ΟΡΘΗ ΔΙΑΓΩΓΗ

Ἀπὸ τὴν περίφημη ὁμιλία τοῦ Ἐπισκόπου ΑΡΑΝΙΕΗΛ στὸ θεοσοφικὸ συνέδριο τοῦ 1928 στο Adyar Ἰνδίας

ΟΛΟΙ πιστεύετε στὴν Παγκόσμιο Ἀδελφότητα.

— Ἀλλά, ποῦ πιστεύετε σ' αὐτὴ τὴν Παγκόσμιο Ἀδελφότητα;

— Ἐδῶ κάτω, ἢ «ἐκεῖ ἐπάνω»;

— Ὁ καθένας πιστεύει στὴν Παγκόσμιο Ἀδελφότητα.

— Μετὰ ἀπὸ ἐποχὲς πάλης, ὠθήσεων καὶ ἕλξεων, ἀπέκτησαν ἐπὶ τέλους πίστη στὴν Παγκόσμιο Ἀδελφότητα. ἐδῶ κάτω ἀκριβῶς, στὸ κατώτερο σκαλοπάτι τῆς κλίμακος.

— Ὥστε κάθε πίστη μας πρέπει νὰ εἶναι ἐδῶ κάτω.

— Ἀλλὰ ἐὰν εἶναι ἐδῶ κάτω, πρέπει βέβαια νὰ ἐκδηλώνεται.

— Μὲ ἄλλα λόγια πρέπει νὰ ἐφαρμόζωμε ἐκεῖνο ποὺ πιστεύουμε.

— Ἐφαρμόζει ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς ἐκεῖνο ποὺ πιστεύει, ἐκεῖνο ποὺ γνωρίζει;

— Τουλάχιστον προσπαθεῖ νὰ το ἐφαρμόση;

— Ὁ μόνος τρόπος εἶναι ν' ἀρχίζωμε ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἀρχή.

— Ποιὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ γιὰ τὸν καθένα;

— Ἀδελφικὲς σκέψεις, ἀδελφικὰ αἰσθήματα, ἀδελφικὰ λόγια, ἀδελφικὲς πράξεις.

— Καλωσύνη, εὐθυμία, αἰσιοδοξία, συμπάθεια, νοημοσύνη.

— Ὑπομονή, ἐπιείκεια, μακροθυμία, σεβασμός, εὐπροσηγορία.

— Μπορεῖτε νὰ σκεφθῆτε μόνοι σας ὡς πρὸς τὴ φύση τῆς ἐν ἐνεργείᾳ ἀδελφωσύνης.

— Πρῶτα ὁ ἑαυτός μας, ὁ ἑαυτός μας ἐν ἑαυτῷ, ὁ ἑαυτός μας στο σπίτι, ὁ ἑαυτός μας μεταξὺ φίλων.

— Ὁ ἑαυτός μας στὸ χωριό του ἢ στὴν πόλη του.

— Ἀρχίζομε μὲ τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ δὲν τελειώνομε μὲ τὸν ἑαυτό μας.

— Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ στάσις τοῦ καθένα σας στὸ σπίτι;

—'Αγαπᾶσθε ἀπὸ ὅλους;

— Συμπεριλαμβανομένων εἰδικῶς τῶν ὑποδεεστέρων σας;

— Ἤ ἔχετε τρεῖς φωνές; Μιὰ γλυκειὰ γιὰ τοὺς ἀνωτέρους σας, μιὰ λιγώτερο γλυκειὰ γιὰ τοὺς ἴσους σας καὶ μιὰ τρίτη ὑπεροπτικὴ γιὰ ὅσους εἶναι κατώτεροί σας, ὑπηρέτες, παιδιά, καὶ ἄλλους;

— Πῶς εἶσαστε στὸ σπίτι σας ὅταν κανεὶς δὲν σᾶς προσέχει;

— Πόσοι ἀφήνουν κατὰ μέρος τὴν 'Αδελφωσύνη ὅταν εἶναι στὸ σπίτι !

— Καὶ τὴν ξυπνοῦν ὅταν εἶναι ἔξω, καλπάζοντες μὲ αὐτὴν μεταξὺ φίλων καὶ ἀνωτέρων, τῶν ὁποίων δέχονται τὴν ἐκτίμηση, σὰν νὰ μὴν ἦσαν ποτὲ χωρὶς ἀδελφωσύνη.

— Ἔτσι ἐπιτυγχάνουν μιὰ φήμη ἄνευ ἀξίας.

— Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κατανοήσετε ὅτι χρειάζεται νὰ ἀρχίσετε τὴν ἀδελφωσύνη μόνοι σας.

— Καὶ αὐτὸ δὲν σημαίνει ἁπλῶς ἀδελφικὲς σκέψεις, ἀδελφικὰ αἰσθήματα καὶ τὰ παρόμοια.

— Σημαίνει ὑγιᾶ σώματα, ὑγιᾶ μυαλά, ὑγιᾶ αἰσθήματα, ὑγιεῖς φυσικοὺς φορεῖς.

— Ὑγεία σημαίνει ἁρμονία. Ὑγεία σημαίνει καθαριότης. Ὑγεία σημαίνει ἁγνότης.

— Ὑγεία σημαίνει ἕνα ἀπολύτως καθαρὸ τόπο διαμονῆς.

— Ὑγεία σημαίνει ἀπολύτως καθαρὰ ἐνδύματα.

— Ὑγεία σημαίνει ἀπολύτως καθαρὴ τροφή.

— Ὑγεία σημαίνει ἀπολύτως καθαρὸ περιβάλλον.

— Ὑγεία σημαίνει ὀμορφιά, κομψότης, χάρις.

— Ὑγεία σημαίνει ἁπλότης.

— Ἔχετε φιλόκαλο νοῦ, ὥμορφο νοῦ, ἁπλὸ νοῦ;

— Ἔχετε φιλόκαλα αἰσθήματα, ὡραῖα αἰσθήματα, ἁπλᾶ αἰσθήματα;

— Εἶναι ἡ ὁμιλία σας ρυθμική, ἠχηρά, ἁπλή, εὔκολη;

— Δὲν μπορεῖτε νὰ ἐννοήσετε τὴ «Μυστικὴ 'Επιστήμη», ἐὰν δὲν εἶσθε ὑγιεῖς.

— Νοσηρότης ὁποιουδήποτε εἴδους εἶναι ρυπαρότης, καὶ ἡ ρυπαρότης ἐμποδίζει τὴν ὅραση.

— Μιὰ ἀδρανὴς Στοά, μιὰ ὑπνώττουσα Στοά, σημαίνει μιὰ ἀκάθαρτη Στοά, ἀκάθαρτη κάπου.

— Διερωτῶμαι ἐὰν ἀδρανεῖς Στοὲς τὸ ἀντιλαμβάνονται αὐτὸ καὶ ἐντρέπονται ποὺ εἶναι ἀκάθαρτες.

— Γενικῶς ἀποδίδουν τὴν αἰτία στὸ περιβάλλον τους.

— Μιὰ Στοὰ ποὺ μέμφεται τὸ περιβάλλον της, διακηρύσσει ὅτι τὸ περιβάλλον της εἶναι ἀκάθαρτο.

— Θὰ ἔπρεπε πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ κυττάξη τὸ πρόσωπό της στὸν καθρέφτη.

— Τότε ἴσως νὰ ἀνεκάλυπτε πόσο ποιὸ ἀκάθαρτη εἶναι ἀπὸ τὸ περιβάλλον της.

— Καὶ ὅτι ἡ ἀκαθαρσία ποὺ εἶχε δῆ στὸ περιβάλλον της, δὲν ἦταν τίποτε περισσότερο καὶ τίποτε λιγώτερο ἀπὸ τὴν ἰδία της τὴν ἀκαθαρσία, μέσῳ τῆς ὁποίας ἔβλεπε, καὶ ἔτσι ἔβλεπε ἀκαθαρσία καὶ διεκήρυσσε ὑπερήφανα ὅτι ἡ ἀκαθαρσία εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτήν.

— Μέλη ποὺ φροντίζουν λίγο γιὰ τὶς Στοές τους, ποὺ μόλις παρίστανται σ' αὐτές, ποὺ δὲν φροντίζουν τίποτε γιὰ τὸ Φῶς ποὺ λαμβάνουν, εἶναι ἄτομα ποὺ ζοῦν σὲ ἀκαθαρσία καὶ σκότος.

— Δὲν γνωρίζουν τί εἶναι Φῶς καὶ ἔτσι δὲν φροντίζουν γι' αὐτό.

—'Ακάθαρτα σπίτια εἶναι τὰ σπίτια μέσα στὰ ὁποῖα ὑπάρχει λίγη ἀδελφωσύνη.

— Δὲν εἶναι εὐχάριστο νὰ μένη κανεὶς σὲ τέτοια σπίτια. Δὲν εἶναι εὐχάριστο νὰ κοιμᾶται σ' αὐτά.

Δεν εἶναι εὐχάριστο νὰ τρώγῃ σ' αὐτά.

— Εἶναι ἀκάθαρτα, ἔστω καὶ ἂν φαίνωνται καθαρά, ἔστω δηλαδὴ καὶ ἂν ἡ ἀκαθαρσία ἔχει κρυφτῆ καλά, ἐφ' ὅσον ὁ ξένος εἶναι σ' αὐτά.

— Ἀλλὰ ὁ ξένος ἀναπνέει ἀκάθαρτο ἀέρα, ὥστε τί τὸ ὄφελος ἂν ἐκρύπτηκαν τὰ ἀκάθαρτα ἀντικείμενα, Δεν μπορεῖτε νὰ κρύψετε τὸν ἀέρα.

*
**

— Ποῖον λοιπὸν τὸ ὄφελος αὐτοῦ τοῦ Συνεδρίου, ἐὰν δὲν σᾶς βοηθήσῃ νὰ ἀλλάξετε ἀπὸ βρωμερότητα σὲ καθαριότητα παντοῦ καὶ νὰ βοηθήσετε καὶ ἄλλους νὰ ἀλλάξουν, Τί θὰ κάμετε γι' αὐτό ;

— Ὁ καθένας σας θὰ ἔχῃ ἀχρηστεύσῃ τὸ χρόνο του καὶ τὸ χρῆμα του ἐὰν δὲν γυρίσῃ σπίτι του διαφορετικός, ἀλλαγμένος, γεμᾶτος ζῆλο νὰ σαρώνῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ ἀπὸ τὸ περιβάλλον του κάθε μὴ ἀδελφικότητα, κάθε βρωμερότητα.

— Οἱ σκέψεις σας πρέπει ν' ἀλλάξουν, τὰ αἰσθήματα σας πρέπει ν' ἀλλάξουν, ἡ ὁμιλία σας πρέπει ν' ἀλλάξῃ, οἱ πράξεις σας πρέπει ν' ἀλλάξουν, ὅλα πρέπει ν' ἀλλάξουν σὲ σᾶς, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ Συνεδρίου.

— Ἀκούετε τί λέγω, ἐννοεῖτε τί λέγω, συγκινεῖσθε ἀπὸ ὅ,τι λέγω ;

— Ἐπιστρέψατε στὰ σπίτια σας καὶ ἀνακαινίστε ὅλα. Πρῶτα-πρῶτα καὶ κυρίως τὸν ἑαυτό σας.

—ΠΡΩΤΟΝ: Εἶναι τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας σας εὐτυχισμένα ἐν μέρει χάρις σὲ σᾶς ;

— Εἶναι ἡ γυναῖκα σας εὐτυχισμένη ἐν μέρει χάρις σὲ σᾶς ; Οἱ πρεσβύτεροι σας, τὰ παιδιά σας, οἱ ὑπηρέτες σας, εἶναι εὐτυχισμένοι ἐν μέρει χάρις σὲ σᾶς ; Ἐπειδὴ εἴσαστε στὸ Συνέδριο αὐτό, ὅλοι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι εὐτυχέστεροι.

—ΔΕΥΤΕΡΟΝ: Εἶναι τὸ σπίτι σας καθαρό, ἁπλό, τακτικό ;

— Εἶναι κάθε δωμάτιο ἕνας καθρέφτης τοῦ ἰδίου σας τοῦ νοῦ, τοῦ ἰδίου σας τοῦ φυσικοῦ σώματος ; Δὲν εἶναι τίποτε ἔξω ἀπὸ την κατάλληλη θέση του; Ἐπειδὴ εἴσαστε σ' αὐτὸ τὸ Συνέδριο, ὁλόκληρο τὸ σπίτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι θαῦμα τάξεως καὶ ἁγνότητος.

—ΤΡΙΤΟΝ: Εἶναι τὸ περιβάλλον σας ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι.

— Εἴσαστε ἕνα παράδειγμα γι' αὐτό, Ἡ οἰκογένεια σας, τὸ σπίτι σας εἶναι ἕνα παράδειγμα γι' αὐτό,

— Ὅλα αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ συμβαίνουν γιατὶ εἴσαστε στὸ συνέδριο αὐτό.

—ΤΕΤΑΡΤΟΝ: Τί κάνετε για την ὑπηρεσία σας στὴν εὐρύτερη Ζωή ;

— Δὲν χρειαζόμαστε στὰ συνέδρια λεξικά, ἀλλὰ ἀνθρώπινα ὄντα.

— Καὶ ὅταν πᾶτε στο σπίτι, μὴ ξεχνᾶτε τοὺς νεωτέρους ἀδελφούς μας, τὰ ζῶα, καὶ ὅλα τὰ μέλη τῶν νεωτέρων βασιλείων τῆς Ζωῆς.

— Ἐπειδὴ εἴσαστε σ' αὐτὸ τὸ Συνέδριο, ὅλα τὰ νεώτερα ὄντα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι εὐτυχέστερα.

— Ἀδελφωσύνη δὲν σημαίνει μόνο ἀδελφωσύνη μὲ τοὺς πρεσβυτέρους μας, οὔτε μὲ τοὺς ἴσους μας, οὔτε μὲ τοὺς κατωτέρους μας ἀνθρώπους μόνο, ἀλλὰ ἐπίσης μὲ κάθε τι ποὺ ἔρχεται στὴν ἐξέλιξη κατόπιν μας. Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι σαφές.

*
**

— Σβῆστε ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅλα τὰ σχήματα καὶ ἀλλάξετε τὸν

ἑαυτό σας, πέραν κάθε ἀναγνωρίσεως. Γίνετε διαφορετικοί. Εἶναι εὔκολο. Ὅπου ὑπάρχει ἡ θέλησις, ὑπάρχει εὐχάριστος δρόμος. Θὰ εἶσθε ὅλοι τόσο εὐτυχέστεροι νὰ ἀλλάξετε. Εἶχα ἀλλάγει τελευταίως καὶ γνωρίζω. Εἶναι τόσο ἀναζωογονητικὸ νὰ ἀλλάζη κανεὶς καὶ νὰ μὴ λούζεται συνεχῶς στὰ ἴδια βρώμικα νερά.

— Καθαρὸ διαφορετικὸ νερὸ γιὰ ἀλλαγή.

— Θέλω νὰ ἀποφασίσετε ἀλλαγή. Θέλω νὰ πῆτε: Θὰ κάμωμε τοῦτο, θὰ κάμωμε ἐκεῖνο. Θὰ κάμωμε πράγματα ποὺ ποτὲ ἕως τώρα δὲν ἐκάμαμε. Ὅλα θὰ εἶναι διαφορετικά. Θὰ εἴμαστε διαφορετικοί. Τὰ σπίτια μας θὰ εἶναι διαφορετικά. Οἱ ζωές μας θὰ εἶναι διαφορετικές.

— Οἱ Στοές μας θὰ εἶναι διαφορετικές.

— Ὁ καθένας μας μόνος του θὰ εἶναι διαφορετικός, καὶ θὰ ἐξακολουθοῦμε νὰ γινώμαστε διαφορετικοί.

— Ἕνα ἄτομο διαφορετικὸ κάπου, κάνει νὰ εἶναι παντοῦ διαφορετικά. Αὐτὸ ἰδέστε τὸ καλά.

— Μὴν ἀφήσετε κανένα νὰ πῆ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἀλλάξη. Ὅτι δὲν ἔχει τίποτε νὰ ἀλλάξη. Ὅτι δὲν εἶναι τώρα καιρὸς γιὰ ἀλλαγή. Ὅτι τί ὠφελεῖ ἡ ἀλλαγή; Ὅτι εἶναι πολὺ ἡλικιωμένος γιὰ ἀλλαγή. Ὅτι φοβᾶται νὰ ἀλλάξη. Ὅτι τί θὰ νομίση ὁ κόσμος;

— Ἐὰν δὲν ἀλλάξετε, τότε πᾶτε πρὸς τὰ πίσω.

— Ἐὰν δὲν βρίσκετε τίποτε νὰ ἀλλάξετε, τότε δὲν ἔχετε ἀνακαλύψει τὸν ἑαυτό σας, δὲν γνωρίζετε τὸν ἑαυτό σας.

— Ἐὰν δὲν εἶναι τώρα καιρὸς γιὰ ἀλλαγή, δὲν θὰ εἶναι ποτὲ καιρὸς γιὰ ἀλλαγή.

— Ἐὰν δὲν βλέπετε καλὸ στὴν ἀλλαγή, τότε δὲν παίρνετε τίποτε καλὸ ἀπὸ τὴ Ζωή.

— Ἐὰν νομίζετε ὅτι εἶσαστε ἡλικιωμένος γιὰ νὰ ἀλλάξετε, τότε δὲν ἐμάθατε πόσο πολὺ νεώτερος εἶσαστε ἀπὸ ὅ,τι νομίζετε.

— Ἐὰν φοβᾶσθε νὰ ἀλλάξετε, φοβᾶσθε νὰ ἀναπτυχθῆτε. Φοβᾶσθε τὴ Ζωή.

— «Τί θὰ νομίση ὁ κόσμος;»

— Ὁ «κόσμος» γενικὰ ἔχει ἀνόητες σκέψεις γιὰ τοὺς ἄλλους, ὁ,τιδήποτε κι' ἂν νομίζουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους. Κι' αὐτὸ γενικὰ εἶναι πολὺ καλύτερο ἀπὸ ὅ,τι ἀξίζουν ὅλοι.

— Σκέπτονται; Τί σκέπτονται; Ἀφῆστε τους νὰ σκέπτωνται. Καὶ τί ἐνδιαφέρουν ὁπωσδήποτε οἱ σκέψεις τους πραγματικά;

*

— Ἀλλαγή, Ἀλλαγή, Ἀλλαγή.

— Σήμερα εἶναι καὶ ὁ Δρόμος καὶ ἡ Ζωὴ γιὰ ἀλλαγή.

— Ἀλλάξετε ἀκατάπαυστα, πέραν πάσης ἀναγνωρίσεως, ἡφαιστειωδῶς.

— Σᾶς θέτω καθαρὰ καὶ ἴσια τὴν ἐρώτησι:

— Ποῦ δὲν ὑπάρχει τόπος γιὰ ἀλλαγή;

— Ὑποθέστε ὅτι σεῖς καὶ ἐγὼ ἐμέναμε ὅπως εἴμαστε ἀπὸ οἱανδήποτε ἄποψη. Τί λυπηρὸ θέαμα θὰ εἴμαστε!

— Βέβαια ἡ ἐξέλιξη μᾶς ἀλλάζει, μᾶς ἀλλάζει διαρκῶς, ὥστε ἂν θέλουμε ἀφήνουμε τὴ φροντίδα τῆς ἀλλαγῆς μας σ' αὐτή!

— Ἀλλὰ γιατί δὲν ἐργαζόμεθα κι' ἐμεῖς, ὥστε νὰ βοηθηθῆ καὶ ἡ ἐξέλιξη τῶν ἄλλων;

— Λοιπόν, τί πρόκειται νὰ κάμη ὁ καθένας σας γιὰ ἀλλαγή;

— Τί θὰ κάμετε μὲ τὸ φαΐ ποὺ τρῶτε καὶ τὸν τρόπο τῆς παρασκευῆς του;

— Τί θὰ κάμετε γιὰ τὴν καθα-

ριότητα καὶ σχετικὴ ἁπλότητά του;

— Τί θὰ κάμετε μὲ τὴν ποσότητα τοῦ φαγητοῦ σας;

— Τί θὰ κάμετε μὲ τὴν κανονικότητα τῶν ὡρῶν φαγητοῦ;

— Τί θὰ κάμετε μὲ τὰ δοχεῖα εἰς τὰ ὁποῖα μαγειρεύονται καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα τρῶτε;

— Ἄσχημα; Ὡραῖα στὴν ἁπλότητά τους;

— Τί θὰ κάμετε μὲ τὴν κουζίνα στὴν ὁποία μαγειρεύεται τὸ φαΐ, καὶ μὲ αὐτοὺς ποὺ τὸ μαγειρεύουν;

— Τί θὰ κάμετε γιὰ τὶς πετσέτες τοῦ φαγητοῦ;

— Τί θὰ κάμετε γιὰ τὸ πλύσιμο πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγητό;

— Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ θέση ἄλλες εἴκοσι ἐρωτήσεις σχετικὲς μὲ τὸ φαγητό.

— Μποροῦμε νὰ σπαρταροῦμε ἀπὸ ἐνδιαφέρον καὶ νὰ περιπλανώμεθα μέσα στὰ πεδία συνειδητότητος, τὶς ἁλύσσεις τῆς ἐξελίξεως, τῶν κύκλων καὶ τῶν φυλῶν, μέσα σὲ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος μεταφυσικῶν ἀναζητήσεων τοῦ πιὸ περιπεπλεγμένου εἴδους, μέσα σὲ θεωρίες, ὑποθέσεις, παραδοχές, συμπεράσματα, ἐξετάσεις καὶ συζητήσεις.

— Ἀλλὰ δὲν θὰ εἴμαστε κοντύτερα στὴν Ἀλήθεια.

— Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐὰν ζοῦμε ὤμορφα, τρώγομε ὤμορφα, παίζομε ὤμορφα καὶ καθαρά, ἐὰν κοιμώμαστε ὤμορφα, ἐργαζόμαστε ὤμορφα, μεταχειριζόμαστε τους ἄλλους ὤμορφα, σκεπτόμαστε ὤμορφα, αἰσθανόμαστε ὤμορφα καὶ καθαρά.

— Μὴν ἀρχίζετε, λοιπόν, τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τὸ τέλος ἢ ἀπὸ τὴ μέση.

— Ἀρχῆστε ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἀρχῆστε μὲ τὸν ἑαυτό σας. Ἀρχῆστε στὸ σπῆτι. Ἀρχῆστε μὲ ὅλα τὰ δευτερεύοντα πράγματα, μὲ ὅλα τὰ μικροπράγματα, μὲ ὅλα τὰ πράγματα τῆς κάθε στιγμῆς, τα καθημερινά.

— Ἀρχῆστε ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Ἡ Ἀγάπη ἀείποτε νικᾶ.

Βιργίλιος

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΥΠΝΟΣ

Ἡ περίφημη «Κοιμωμένη» τοῦ Χαλεπᾶ, στὸ Α΄ Κοιμητήριον Ἀθηνῶν

ΥΠΑΡΧΕΙ ΘΑΝΑΤΟΣ;

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΑΡΧΕΙ γιὰ τὸν φιλόσοφον ἄνθρωπο θανατος,

Νὰ ενα δυσκολοαπαντητο ἐρώτημα, στὸ ὁποῖον ὀφειλουμε νὰ δώσουμε μιὰ ἀπάντηση Διότι ἡ ἀπαντηση ποὺ θὰ δώση καθένας θὰ ρυθμίση τὸν τραπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ἀντιμετωπιση τὴ ζωή Ἀπ' αὐτὴν θὰ ἐξαρτηθῆ ὁ τρόπος τοῦ βιου, οἱ βιονομικοὶ κανόνες, τοὺς ὁποιους ὀφειλει ν' ἀκολουθῆ ὁ ἄνθρωπος στὴν καθημερινὴ ζωή, ἐὰν θέλη νὰ εἶναι ὁ βιος του ἁρμονικὸς καὶ ν' ἀνταποκρίνεται στὴν κοσμοθεωρία τὴν ὁποία ἰσχυρίζεται ὅτι παραδέχεται.

Λοιπόν, ὑπάρχει θάνατος;

Γιὰ νὰ δοθῆ σωστὴ ἀπάντηση σὲ ὁποιοδήποτε πρόβλημα, εἶναι ἀνάγκη νὰ κατανοηθῆ πλήρως τὸ δοθὲν πρόβλημα, νὰ συνειδητοποιηθῆ τὸ περιεχομενο του Διοτι χωρὶς νὰ διευκρινισθῆ πλήρως τὸ τιθέμενον πρόβλημα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῆ σωστὴ λύση Ὅταν, λοιπόν, διατυπώνουμε τὸ ἐρώτημα ἐὰν ὑπάρχη θάνατος, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ διευκρινίσουμε τί ἐννοοῦμε λέγοντας «θάνατος».

Τί εἶναι θάνατος, Τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ πεθαίνει; Πεθαίνει βέβαια τὸ ὑλικὸ σῶμα, ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ τοῦ ἀνθρώπου Αὐτὸ εἶναι φανερὸ καὶ ἀναντίρρητο Ἀλλ' ἆραγε ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ τὸ ὑλικό του σῶμα; Ἤ μήπως ὑπάρχει

καὶ ἄλλο ἢ καὶ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὑλικό του σῶμα, τὰ ὁποῖα νὰ ἐπιζοῦν καὶ μετὰ τὴν ἀποσύνθεση τοῦ ὑλικοῦ σώματος; Τρομερὸ ἐρώτημα, στὸ ὁποῖον ὁ μελετητὴς τοῦ θέματος ποὺ καταπιαστήκαμε πρέπει νὰ δώση μιὰ ἀπάντηση, χωρὶς τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήση.

Ἐὰν κανεὶς πιστεύη ὅτι ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλονται καὶ γεννιοῦνται ἀπὸ τὸ ὑλικό του σῶμα, τότε εἶναι φανερὸ ὅτι μὲ τὴν ἀποσύνθεση τοῦ ὑλικοῦ σώματος τὸ ἀνθρώπινον ὂν ἐξαφανίζεται. Τότε θάνατος εἶναι ἡ φθορὰ τοῦ ὑλικοῦ σώματος. Τότε θάνατος ὑπάρχει.

Ἐὰν ὅμως ἕνα μέρος τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ὅπως εἶναι τὰ συναισθήματα, οἱ ἐπιθυμίες, οἱ καλλιτεχνικὲς συγκινήσεις, οἱ σκέψεις, ἡ βούληση, δὲν ἔχει τὴ πηγή του στὸ ὑλικὸ σῶμα, ἀλλὰ σὲ κάποιο ἀόρατο στοιχεῖο ποὺ συνυπάρχει μὲ τὸ ὑλικὸ σῶμα, εἴτε θέλετε νὰ τὸ ὀνομάσουμε «ψυχή», εἴτε «πνεῦμα», εἴτε ὁπωσδήποτε τὸ ὀνομάσουμε, τότε προβάλλει τὸ ἐρώτημα, μήπως μὲ τὴ φθορὰ τοῦ ὑλικοῦ σώματος συγκαταστρέφεται καὶ ἡ ἀόρατη αὐτὴ πηγὴ ἐνεργείας στὸν ἄνθρωπο, ἢ μήπως ἡ πηγὴ αὐτὴ ἐνεργείας ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχη καὶ μετὰ τὴν ἀποσύνθεση τοῦ ὑλικοῦ σώματος;

Ὁπότε θὰ συμπεράνουμε ὅτι θάνατος δὲν εἶναι ἡ ὁλοκληρωτικὴ φθορὰ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἀλλὰ μόνον ἡ φθορὰ τοῦ ὑλικοῦ του σώματος. Δηλαδὴ ὅτι ὑπάρχει ἕνας ὑλικὸς φορεύς, ὁ ὁποῖος ἀποσυντίθεται κατὰ τὸν λεγόμενον θάνατον, ἀλλ' ὅτι παράλληλα ὑπάρχει καὶ ἕνα πνευματικὸ στοιχεῖο, τὸ ὁποῖο δεν φθείρεται μὲ τὸν λεγόμενον θάνατον.

Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, στὸ ἐρώτημα ἐὰν ὑπάρχη θάνατος, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀπαντήσουμε ὅτι ὑπάρχει θάνατος γιὰ τὸ ὑλικὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ὁ θάνατος τοῦ ὑλικοῦ σώματος δὲν περιλαμβάνει τὸ πνευματικὸ στοιχεῖο ποὺ ἐνυπάρχει στὸν ἄνθρωπο.

Συνεπῶς, γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ταυτίζει τὴν ὕπαρξή του μὲ τὸ ὑλικό του σῶμα ὑπάρχει θάνατος. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὅμως ὁ ὁποῖος ταυτίζει τὴ ὕπαρξή του μὲ τὸ ἐν ἑαυτῷ πνευματικὸν στοιχεῖον δὲν ὑπάρχει θάνατος, ὅταν τὸ σῶμα πεθαίνει.

Ἑπομένως, τὸ πρόβλημα μετατοπίζεται, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ ἐὰν ὑπάρχη πνευματικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ὀφείλωνται ὡρισμένες ἐκδηλώσεις τῆς ὑπάρξεώς του, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ταυτίζη τὴν ὕπαρξή του μὲ τὸ ὑλικό του σῶμα ἢ μὲ τὸ ἐν ἑαυτῷ πνευματικὸν στοιχεῖον.

Ποιὲς εἶναι οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου οἱ ὁποῖες ὀφείλονται, ὄχι στὸ ὑλικό του σῶμα, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐν ἑαυτῷ πνευματικὸν στοιχεῖον; Εἶναι ἐν πρώτοις τὰ συναισθήματα: Ἀγάπη, συμπάθεια, ὑπερηφάνεια, ζηλοτυπία, μῖσος, περιφρόνηση, οἶκτος ἀφοσίωση, σεβασμός. Εἶναι ἐκδηλώσεις τοῦ συναισθηματικοῦ ἢ θυμικοῦ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον δρᾶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὑλικὸ σῶμα, μολονότι ἐπηρεάζεται ἀναμφισβήτητα ἀπὸ τὶς λειτουργίες καὶ τὴν ἐν γένει κατάσταση τοῦ ὑλικοῦ σώματος.

Εἶναι, κατόπιν, ἡ διανοητικὴ λειτουργία, οἱ κραδασμοὶ τῆς σκέψεως, ἡ νοητικὴ ἱκανότης, ποὺ δρᾶ ἐπίσης ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὑλικὸ σῶμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅμως ἐπίσης ἐπηρεάζεται. Δηλαδὴ τὸ ὑλικὸ σῶμα ἐπιτρέπει ἢ ἐμποδίζει τὴ νοητικὴ λειτουργία νὰ ἐκδηλωθῆ, διότι ἡ νοητικὴ λειτουργία ἐκδηλώνεται μὲ τοὺς ἐρεθισμοὺς τοῦ ὑλικοῦ ἐγκεφάλου καὶ μὲ τὴ λειτουργία τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Εἶναι ἀκόμη οἱ καλλιτεχνικὲς συγκινήσεις, ἡ ἀγαλλίαση στὴν ἐνατένιση ἑνὸς πίνακος τέχνης ἢ ἀγάλματος ἢ κάθε ὀμορφιᾶς, ἢ στὴν ἐναλλαγὴ τῶν ἤχων καὶ τὴν ἁρμονία, ἢ στὴν παρακολούθηση ἑνὸς ποιήματος ἢ μιᾶς τραγωδίας τοῦ Αἰσχύλου ἢ τοῦ Σαίξπηρ, ἢ στὴ δημιουργία κάθε εἴδους ἀριστουργή-

ματος, ἢ καὶ ἁπλῶς στὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀνιδιοτελῆ προσπάθεια μιᾶς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας.

Καὶ εἶναι ἐπίσης ἡ θρησκευτικὴ ἔκσταση ἢ μιὰ δημιουργικὴ ἔμπνευση ἢ μυστικιστικὴ ἀνύψωση ἢ οἱ λεγόμενες ψυχικὲς λειτουργίες, μιὰ διαίσθηση, ἕνας ὁραματισμός, μιὰ ἐνατένιση τοῦ Ἀληθινοῦ, τοῦ Ὡραίου, τοῦ Ἀγαθοῦ.

Οἱ παράδοξες καὶ ἀνεξερεύνητες αὐτὲς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐπηρεάζονται μὲν ἀναμφιβόλως, δὲν ὀφείλονται ὅμως στὸ ὑλικὸ φθαρτὸ σῶμα. Ὀφείλονται —ὅπως νομίζουμε— στὸ πνευματικὸ στοιχεῖο, τὸ ὁποῖο συνυπάρχει μαζὶ μὲ τὸ ὑλικὸ σῶμα καὶ φαίνεται πολὺ πιθανὸν νὰ συνεχίζῃ τὴν ὕπαρξή του καὶ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ὑλικοῦ σώματος.

Οἱ θρησκεῖες τὸ ὀνομάζουν «ψυχή». Καὶ ἀποδίδουν στὴν ψυχὴ τὴν ἰδιότητα τῆς ἀθανασίας. Δὲ θὰ εἰσέλθουμε σὲ δογματικὲς συζητήσεις. Προσπαθοῦμε νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴ λογική, ἂν καὶ εἶναι ὄργανον ἀνεπαρκὲς γιὰ τὴ σύλληψη τῶν μεταφυσικῶν ἀληθειῶν καὶ τῆς ὑπάτης Πραγματικότητος. Εἶναι ὅμως τὸ μόνο ποὺ διαθέτουμε ἐπὶ τοῦ παρόντος, καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε, μέχρις ὅτου ἀναπτυχθοῦν κάποτε —ἂν ἀναπτυχθοῦν— οἱ ψυχικὲς δυνάμεις ποὺ φωλιάζουν μέσα μας, ὅπως εἶναι ἡ διαίσθηση ἢ ἡ ἐνόραση...

***

Ἂς δοῦμε τί ἐπρέσβευαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες σχετικὰ μὲ τὸ θάνατο.

Ἐν πρώτοις θεωροῦσαν τὸν θάνατο δίδυμο ἀδελφὸ τοῦ ὕπνου, τέκνα τοῦ Ἐρέβους καὶ τῆς Νυκτός. Κατὰ τοὺς Ὀρφικούς, εἶχαν ἀδελφὴ τὴν Λήθην. Ὁ θάνατος δὲν πρέπει νὰ ταυτίζεται μὲ τὸν Ἅδην ἢ Ἀϊδωνέα, ποὺ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν νεκρῶν, οὔτε μὲ τὸν πορθμέα Χάρωνα. Ἡ γνωστὴ παράσταση τοῦ θανάτου σὰν σκελετοῦ ποὺ κρατάει στὸ χέρι δρέπανον, εἶναι ξένη πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ σκέψη, δημιούργημα πολὺ μεταγενέστερο, βαρβαρικῆς νοοτροπίας. Οἱ Ἕλληνες παρίσταναν τον ὕπνο σὰν ἀγένειο νεανία καὶ τὸ θάνατο σὰν γενειοφόρο ἄνδρα, και τοὺς δύο φτερωτούς

Ὁ λαὸς ἐπίστευε ὅτι αἱ κῆρες καταφέρουν τὸ θανατηφόρο κτύπημα, ὁ δὲ ψυχοπομπὸς Ἑρμῆς ὁδηγεῖ τὶς ψυχὲς στὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν. Ὁ Ἅδης ἢ Ἀϊδωνεὺς ἢ χθόνιος Ζεὺς εἶναι υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας. Μοιράστηκε τὴν ἐξουσία μὲ τοὺς ἀδελφούς του Δία καὶ Ποσειδῶνα. Ὁ Ζεὺς ἔλαβε τὸν Οὐρανὸ καὶ τὴ Γῆ, ὁ Ποσειδῶν τὴ θάλασσα καὶ ὁ Ἅδης τὸν κάτω κόσμο, τὸ σκοτεινὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν. Βασιλεύει ἐκεῖ μὲ τὴ σύζυγόν του Περσεφόνη, τὴν κόρη τῆς Δήμητρας, ποὺ τὴν ἅρπαξε στὴ Σικελία, ἐνῶ ἔπαιζε σὲ ἀνθισμένο λειμῶνα

Ὁ Ἅδης ἢ Ἀϊδωνεὺς εἶναι τρομερὸς θεός. Τὸν φοβοῦνται ἄνθρωποι καὶ θεοί. Δὲν τολμοῦν νὰ προφέρουν τὸ ὄνομά του καὶ μεταχειρίζονται γι' αὐτὸν εὐφημιστικὲς ἐπωνυμίες. Πολυδέκτης, Πολυδέγμων, Ἀγησίλαος, Παγκοίτης, Εὔβουλος, Ἴφθιμος, Κρατερός, Κλύμενος Ἀδάμαστος Πελώριος, Ἀμειλίχιος, Μέλας Στυγερός, Ἄδμητος, Ζαγρεύς, Πλούτων.

Τὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν βρίσκεται στὰ ἔγκατα τῆς Γῆς ἢ στὴ χώρα τῶν Κιμμερίων, πέρα ἀπὸ τὴ θάλασσα, ποὺ καλύπτεται ἀπὸ ζόφο καὶ ὀμίχλη. Ἐκεῖ κατοικοῦν οἱ σκιὲς τῶν νεκρῶν εἰς ἀσφοδελὸν λειμῶνα. Ὁ τρικέφαλος Κέρβερος φρουρεῖ τὴν πύλη τοῦ βασιλείου τῶν νεκρῶν, ἀπαγορεύων τὴν ἔξοδο. Τέσσαρες ποταμοὶ διαβρέχουν τὸ βασίλειο τοῦ Ἅδη: Ἡ Στύγξ, ὁ Ἀχέρων, ὁ Περιφλεγέθων, ὁ Κωκυτός. Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ πηγὴ τῆς Λήθης, ποὺ σχημάτιζε πέμπτον ποταμόν, ἀπὸ τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας ἔπιναν οἱ θανόντες καὶ λησμονοῦσαν τὸν ἐπίγειο βίο τους.

Ὁ γέρων πορθμεὺς Χάρων μεταφέρει μὲ τὸ πλοιάριόν του, διὰ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ καὶ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης, τοὺς νεκρούς,

λαμβάνων ἀπὸ τὸν καθένα ἕναν ὀβολόν. Οἱ νεκροὶ εἶναι σκιὲς καὶ εἴδωλα. Ὁ ψυχοπομπὸς Ἑρμῆς τοὺς ὁδηγεῖ στὸ Δικαστήριο τῶν νεκρῶν, ποὺ τὸ ἀποτελοῦν ὁ Μίνως, ὁ Αἰακὸς καὶ ὁ Ραδάμανθυς. Τὸ Δικαστήριο τῶν τριῶν Κριτῶν κρίνει τὸν ἐπίγειο βίο ἑκάστου καὶ τὸν ἀποστέλλει στὰ Ἠλύσια πεδία ἢ τὰς νήσους τῶν Μακάρων, ὅταν πρόκειται περὶ ἀγαθοῦ ἀνδρός, ἢ στὰ Ἐρεβώδη Τάρταρα, ὅπου εἶναι ὁ τόπος μαρτυρίου γιὰ τοὺς μεγάλους ἐνόχους. Πέντε ἥρωες, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Πειρίθους, ὁ Ὀρφεὺς καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς κατέβηκαν ζωντανοὶ στὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν, καθένας γιὰ εἰδικὸ λόγο. Εἰς τὴν Ὀδύσσειαν (Νέκυια) περιγράφεται ἡ συνομιλία τοῦ Ὀδυσσέως μὲ τὶς σκιὲς τῶν νεκρῶν, ποὺ γίνεται ἔπειτα ἀπὸ ειδικὴ διαδικασία. Ἀρχαιότατη περιγραφὴ νεκρομαντείας, πνευματιστικῆς συνεδριάσεως, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα.

*

Ὅλα αὐτὰ ὁ ἀσεβέστατος, ἀλλὰ καὶ πνευματωδέστατος Λουκιανὸς τὰ εἰρωνεύεται, μὲ χαριτωμένο τρόπο, στοὺς Νεκρικοὺς Διαλόγους του. Ἐκτὸς ὅμως τῆς εἰρωνείας του γιὰ τὶς μυθολογικὲς δοξασίες, καυτηριάζει εὐστοχώτατα ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ματαιοδοξίες καὶ ἀνοησίες.

Δὲν ἀντέχω στὸν πειρασμὸ νὰ μεταφέρω ἐδῶ μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τοὺς Νεκρικοὺς Διαλόγους.

Ὁ κυνικὸς Διογένης στέλνει μήνυμα στὸν Μένιππο νὰ ἔλθη στὸν Ἄδη, ὅπου ἔχει νὰ γελάση πολὺ περισσότερο, παρὰ μὲ τὰ ἐγκόσμια. Διότι ἐπάνω στὴ Γῆ ὁ γέλως εἶναι ἀκόμη διστακτικὸς καὶ πολλὴ ἡ ἀμφιβολία διὰ τὰ μετὰ θάνατον. Ἐνῶ στὸν Ἄδη δὲν θὰ πάψη νὰ γελάη μὲ τὴν καρδιά του, ὅταν θὰ βλέπη τοὺς πλούσιους, τοὺς μεγιστᾶνες καὶ τοὺς βασιλεῖς νὰ εἶναι τόσον εὐτελεῖς, ὥστε μόνον ἀπὸ τὸ κλάμα νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ στοὺς πλουσίους παραγγέλλει: Γιατί, ἀνόητοι, φυλᾶτε τὰ χρυσάφι; Γιατὶ βασανίζεσθε νὰ λογαριάζετε τόκους καὶ νὰ μαζεύετε τάλαντα, ἀφοῦ ἕνας μόνον ὀβολὸς θὰ σᾶς χρειασθῆ γιὰ νὰ ἔλθετε σὲ λίγο στὸν Ἄδη;

Ὁ Χάρων λέγει στοὺς νεκροὺς ὅτι τὸ πλοιάριον εἶναι μικρό, κάνει νερὰ καὶ κινδυνεύει νὰ βυθισθῆ, ἐνῶ σεῖς ἤλθατε πολλοὶ συγχρόνως καὶ κουβαλᾶτε μαζί σας πολλὰ πράγματα. Πρέπει, λοιπόν, νὰ τὰ πετάξετε ὅλα τὰ περιττά. Νὰ πετάξετε τὸ κάλλος τῆς μορφῆς καὶ τὰ μαλλιὰ τὰ πυκνὰ καὶ τὸ κοκκινάδι στὰ μάγουλα. Ἔ! ποιὸς εἶναι αὐτὸς ἐκεῖ μὲ τὴν πορφύρα καὶ τὸ διάδημα;

— Εἶναι ὁ τύραννος Λάμαχος.

— Διατί, Λάμαχε, ἦλθες μὲ τόσες ἀποσκευές;

— Ἔπρεπε, λοιπόν, νὰ ἔλθω γυμνός, ἐγώ, ἕνας βασιλεύς;

— Βασιλεὺς δὲν εἶσαι πλέον, ἀλλὰ νεκρός. Ὥστε νὰ τ' ἀφήσης αὐτά.

— Ἰδού, ἀπέρριψα τὸν πλοῦτον.

— Καὶ τὴν ἀλαζονεία ν' ἀπορρίψης, καθὼς καὶ τὴν ὑπεροψία, διότι θὰ δώσουν πολὺ βάρος στὸ πλοιάριο. Ἀλλὰ καὶ τὴν σκληρότητα, τὴ μωρία, τὸ θράσος, τὴν ὀργή, καὶ αὐτὰ νὰ τ' ἀφήσης. Καὶ σύ, Κράτων, ἄφησε τὸν πλοῦτο καὶ τὴν τρυφηλότητα, καὶ μὴ φέρνεις μαζί σου τὰ πολυτελῆ σου σάβανα, οὔτε τὰ ἀξιώματα τῶν προγόνων σου. Ἐγκατάλειψε τὴν εὐγένεια, τη δόξα καὶ τοὺς τίτλους ποὺ σοῦ ἀπένειμε ἡ πόλις, καθὼς καὶ τὶς ἐπιγραφὲς τῶν ἀνδριάντων σου, καὶ να μὴ θυμᾶσαι ὅτι σοῦ κατασκεύασαν μεγάλο τάφο, διότι κι' αὐτὰ βαρύνουν ἂν τὰ θυμᾶσαι.

— Καὶ αὐτὸς ὁ σοβαρὸς καὶ ἀγέρωχος, μὲ τὰ σηκωμένα φρύδια, ποὺ φαίνεται βυθισμένος σὲ σκέψεις, ποιὸς εἶναι;

— Εἶναι κάποιος φιλόσοφος ἢ μᾶλλον ἀγύρτης, γεμάτος ἀπὸ ψεύδη. Ὥστε γδῦσε τον κι' αὐτὸν καὶ θὰ ἰδῆς πολλὰ γελοῖα νὰ κρύβωνται κάτω ἀπὸ τὸ ἔνδυμά του.

— Ἀπόβαλε πρῶτα τὴ σοβαρότητα τοῦ ἤθους, καὶ ἔπειτα ὅλα τὰ

ἄλλα. Πόση ἀλαζονεία καὶ πόση ἀμάθεια, φιλονεικία, ματαιοδοξία, ἐρωτήσεις αἰνιγματικές, λόγοι σκοτεινοὶ καὶ πολύπλοκες ἔννοιες! Ἀλλὰ καὶ πόση ματαιοπονία, κενολογία, φλυαρία καὶ μικρολογία! Βλέπω νὰ ἔχης καὶ χρυσάφι, ἡδυπάθεια, ἀ αισχυντία, ὀργή, τρυφηλότητα. Τὰ βλέπω αὐτά, ἂν καὶ φροντίζεις νὰ τὰ κρύβης. Ἄφησε τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἔπαρση, καθὼς καὶ τὴν ἰδέα ὅτι εἶσαι καλύτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Γιατὶ ἂν εἰσέλθης μὲ ὅλα αὐτά, ποῖον πλοῖον, ἀκόμη καὶ μὲ 50 κουπιά, μπορεῖ νὰ σὲ χωρέση; Ἀλλὰ κρύβεις καὶ κάτι ἀπ' ὅλα βαρύτερο κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη σου, τὴν κολακεία, ποὺ τόσο σοῦ χρησίμευσε στὴ ζωή.

***

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὶς λαικὲς δοξασίες καὶ τὶς μυθολογικὲς παραδόσεις τῶν Ἑλλήνων, ὑπῆρχαν — εὐρύτατα διαδεδομένα — στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ τὰ λεγόμενα «Μυστηρια».

Στὸν Ὑμηττὸ τῆς Ἀττικῆς, κοντὰ στὴ σημερινὴ Μονὴ Καισαριανῆς, ἐλειτουργοῦσαν τὰ ἀρχαιότατα μυστήρια τῶν Λυκομειδῶν. Στὴ Σαμοθράκη, τὴ Θάσο, τὰς Θήβας καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη τὰ Καβείρια. Στὴ Θράκη, καὶ ἀπ' ἐκεῖ σὲ ὁλόκληρο τὸν Ἑλληνισμό, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Ὀρφικά. Στὴν ἱερὴ Ἐλευσῖνα, μὲ τὴν προστασία τῆς πόλεως τῆς Παλλάδος, τὰ ἱερώτατα Μυστήρια τῆς Δήμητρας καὶ τῆς Κόρης, τὰ περίφημα Ἐλευσίνια.

Τί ἀκριβῶς ἐδίδασκαν στὰ Μυστήρια, κάτω ἀπὸ τὸν πέπλο τῆς σιγῆς καὶ τοῦ συμβολισμοῦ, δὲν εἶναι γνωστόν, διότι οἱ μεμυημένοι ἐτήρουν μετ' αὐστηρότητος τὸν ὅρκον τῆς σιγῆς. Φαίνεται ὅμως ὅτι γιὰ τὸ θάνατο καὶ τὴν μετὰ τὸ θάνατο πορεία τῆς ψυχῆς ἐδίδασκαν τὴ Μετενσάρκωση, την ὁποία ὁ Πυθαγόρας κατέστησε κεφαλαιῶδες δόγμα τῆς διδασκαλίας του εἰς τὸ περίφημον Ὁμακοεῖον του. Καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐπίσης ἐκήρυσσε τὴ Μετενσάρκωση. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Πλάτων στὸν περίφημο διάλογό του «Φαίδων», ὅπου διαπραγματεύεται τὸ θέμα περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ὑποστηρίζει τὴν Ὀρφικὴ καὶ Πυθαγόρια διδασκαλία τῆς παλιγγενεσίας τῆς ψυχῆς.

***

Κατὰ τὴ θεωρία τῆς Μετενσαρκώσεως, τὴν ὁποία συντόμως θὰ ἀναπτύξουμε, ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὑλικὸ σῶμα, ποὺ ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι εἶναι φθαρτό, καὶ ἀπὸ τὴν ψυχὴ ἢ τὸ πνευματικὸ ὄν, ποὺ ἐμψυχώνει τὸ ὑλικὸ σῶμα καὶ τοῦ δίνει ζωή. Τὸ πνευματικὸ αὐτὸ ὄν, ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, δὲν πεθαίνει μὲ τὸ θάνατο, ἀλλ' ἁπλῶς χάνει τὸ ὑλικὸ σῶμα καὶ ἐξακολουθεῖ τὴ ζωή του χωρὶς ἐκδήλωση στὸν ὑλικὸ κόσμο. Τὸ πνευματικὸ ὄν ἀκολουθεῖ μιὰ μακρὰ διαδρομὴ ἐξελίξεως. Κατὰ τὴ διαδρομὴ αὐτὴ ἄλλοτε ζῇ στὸν πνευματικὸ κόσμο χωρὶς ὑλικὸ σῶμα, καὶ ἄλλοτε προσκολλᾶται σ' ἕνα ὑλικὸ σῶμα, κατὰ τὴ στιγμὴ τῆς συλλήψεως, καὶ ζῇ μέχρι τοῦ θανάτου ἕναν ἐπίγειο βίο. Ἡ ἐναλλαγὴ τῆς ζωῆς τοῦ πνευματικοῦ ὄντος, ἄλλοτε στὸν ὑλικὸ κόσμο μὲ ἕνα ἀνθρώπινο σῶμα, καὶ ἄλλοτε στὸν πνευματικὸ κόσμο χωρὶς ὑλικὸ σῶμα, ἀποτελεῖ τὴ Μετενσάρκωση.

Ἡ Μετενσάρκωση συμφωνεῖ μὲ τὸ νόμο τῆς περιοδικότητος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἡμέρα διαδέχεται τὴ νύχτα καὶ ἡ νύχτα τὴν ἡμέρα. Χειμώνας, Ἄνοιξη, Καλοκαῖρι, Φθινόπωρο, καὶ πάλι Χειμώνας. Τὰ δένδρα ἀνθοφοροῦν, καρποφοροῦν, ρίχνουν τὰ φύλλα, γιὰ νὰ ἐπαναλάβουν τὴν ἴδια ἱστορία τὸν ἑπόμενο χρόνο. Τὰ πτηνά, τὰ ἔντομα, βιολογικὲς λειτουργίες, οἱ κηλίδες τοῦ ἡλίου, ἀκολουθοῦν νόμους περιοδικότητος. Τὸν ἴδιο νόμο ἀκολουθεῖ καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς. Τὴ διαδέχεται θάνατος καὶ τὸ θάνατο καὶ πάλι ζωή. Τὸ ἴδιο σὲ μικρογραφία ἐπαναλαμβάνεται καθημερινὰ μὲ τὸν ὕπνο καὶ μὲ τὸ ξύπνημα.

Ἡ θεωρία τῆς Μετενσαρκώσεως ἀποκαθιστᾶ τὴν ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς τάξεως στὴν κοινω-

νική ζωή, οἱ ὁποῖες, χωρὶς τὴ Μετενσάρκωση, διασαλεύονται ἐκ θεμελίων. Πῶς νὰ ἐξηγήσουμε, χωρὶς τὴν προΰπαρξη, τὴν τεράστια διαφορὰ ποὺ παρουσιάζουν οἱ ἄνθρωποι σὲ ὅλες τους τὶς ψυχοδιανοητικὲς ἰδιότητες, ἐνῶ τὰ ὑλικά τους σώματα λειτουργοῦν σχεδὸν ὁμοιότυπα; Πῶς ὁ ἕνας ἔχει ζωώδη αἰσθήματα, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἔχει τόσο λεπτὰ καὶ ἐξευγενισμένα ; Πῶς ὁ ἕνας ἔχει ασθενικὴ διάνοια, ἐνῶ ὁ ἄλλος παρουσιάζει καταπληκτικὴ νοητικὴ δύναμη; Πῶς ὁ ἕνας ἔχει κακοῦργα ἔνστικτα, ἐνῶ ὁ ἄλλος εἶναι ἁγνὸς καὶ ἀνίκανος νὰ κάμη κακό; Πῶς ὁ ἕνας ἔχει τόσον ἐλαστικὴ τὴ συνείδηση, ἐνῶ ὁ ἄλλος εἶναι ἀδέκαστος; Πῶς ἐξηγοῦνται αὐτὲς οἱ τεράστιες διαφορὲς ποὺ παρουσιάζουν οἱ ἄνθρωποι στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματική τους ἀνάπτυξη, ἐνῶ φυσιολογικῶς εἶναι τόσον ὅμοιοι; Πῶς μποροῦν νὰ ἐξηγηθοῦν αὐτὲς οἱ καταπληκτικες διαφορές, ἂν ὄχι στὴ διαφορετικὴ ἡλικία καὶ στὴν πεῖρα τῶν ψυχῶν; Ἡ θεωρία τῆς κληρονομικότητος ἢ ἡ θεωρία τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος δὲν ἀρκοῦν. Ὄχι ὅτι δεν ἔχουν σημαντικὴ ἐπίδραση, ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦν. Ὑπάρχουν πολλὲς περιπτώσεις ποὺ ἀποδεικνύουν ἀναντίρρητα τὴν ἀνεπάρκειά τους. Καὶ πως θὰ ἐξηγηθοῦ οἱ ἔμφυτες καλλιτεχνικὲς ἰδιοσυγκρασίες, οἱ ἰδιοφυίες καὶ τὰ παιδιά—θαύματα, ἐὰν ὄχι μὲ τὴν θεωρία τῆς Μετενσαρκώσεως; Δὲν εἶναι ἡ κληρονομικότης καὶ τὸ περιβάλλον ποὺ διαμορφώνουν τὸν ἕνα σὲ ἔκφυλο ἢ ἐγκληματία καὶ τὸν ἄλλον σὲ μεγαλοφυία ἢ σὲ ἅγιον. Εἶναι ἡ διαφορὰ ψυχοπνευματικῆς ἡλικίας, ἡ διαφορὰ βαθμοῦ ἐξελίξεως, ἡ διαφορὰ αριθμοῦ ἐνσαρκώσεων.

Διότι κάθε ἐνσάρκωση επάνω στὴ Γῆ χρησιμεύει γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ ὑλικοῦ σώματος. Γιὰ τὴν ψυχὴ κάθε ἐνσάρκωση ἀποτελεῖ μιὰ καινούργια ἡμέρα ποὺ ἀνατέλλει. Τὸ πρωινὸ εἶναι ἡ παιδικὴ ἡλικία, τὸ μεσημέρι ἡ ὥριμη, καὶ ἡ ἑσπέρα ἡ γεροντικὴ ἡλικία. Θὰ ἐπακολουθήση ἡ ἀναπαυτικὴ νύχτα τοῦ λεγομένου θανάτου, καὶ μιὰ καινούργια ἡμέρα θὰ ἀνατείλη καὶ πάλι.

Ὅπως ἡ μέλισσα ἀπὸ κάθε λουλοῦδι, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ συλλέγει ἀπὸ κάθε γήινη ἐνσάρκωσή της τὸ νέκταρ ἀπὸ τὶς πνευματικὲς ἱκανότητες ποὺ αναπτύσσονται καὶ τὸ ἀφομοιώνει κατὰ τὴν ἀναπαυτικὴ νύχτα τοῦ θανάτου.

Να διερωτηθοῦμε γιατὶ δὲ θυμώμαστε τὶς προγενέστερες ἐνσαρκώσεις μας; Μήπως θυμᾶται κανεὶς τὰ γεγονότα τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας του; Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν τὸ διήνυσε. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα σημαντικὰ γεγονότα τοῦ βίου συμβαίνει νὰ κοιμοῦνται στὰ βάθη τῆς μνήμης. Δὲν επεται ὅτι δὲν ὑπάρχουν. Δὲν εἶναι ὅμως αὐτὸς ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐνθυμούμεθα τὶς προγενέστερες ἐνσαρκώσεις μας.

Κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Μετενσαρκώσεως τὸ φοβερὸ πρόβλημα τοῦ θανάτου παίρνει μιὰ τελείως διαφορετικὴ ὄψη. Δὲν ὑπάρχει πιὰ θανατος, δὲ υπάρχει τέρμα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ μιὰ αἰώνια ἀνανέωσή της επάνω στὴ Γῆ, μιὰ συνεχὴς καὶ ἀδιάκοπη ἐξέλιξη τῆς ψυχῆς, τοῦ πνευματικοῦ ὄντος. Ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἐξαφανίζεται, παραχωρώντας τὴ θέση του σὲ μιὰ χαρωπὴ ἐνατένιση τοῦ αἰωνίου μέλλοντος, σὲ μιὰ χαρωπή, αλλὰ σοβαρὴ ἐνεργητικὴ καὶ γόνιμη ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς, ποὺ εἶναι τὸ σχολεῖο τῆς ζωῆς. Καμμία προσπάθεια γιὰ τὴν Ἀλήθεια, τὴ Δικαιοσύνη καὶ τὸν Ἀνθρωπισμὸ δὲν χάνεται, διότι μετουσιώνεται σὲ ἐξευγενισμὸ τῆς ψυχῆς. Ὁ ἄνθρωπος δρᾶ ἐλεύθερος, διότι ἀπελευθερώνεται ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ θανάτου, ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ ἐκμηδενισμοῦ καὶ τῆς ἀνυπαρξίας.

*

Ἂς ἐξετάσουμε τώρα τί ἐφρόνει περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἡ φιλοσοφία ἑνὸς ἄλλου ἀρχαίου, εὐγενοῦς, πολιτισμένου καὶ φιλοσοφημένου λαοῦ, τῶν

'Ινδῶν.

Καὶ οἱ 'Ινδοὶ ἐπίστευαν στὴν ἀθανασία της ψυχῆς καὶ στὴν τελειοποίησή της, ποὺ συντελεῖται μὲ τὴ μετενσάρκωση σὲ διάφορα ἀλληλοδιαδόχως σώματα. Θὰ παραθέσουμε ἕνο ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ Μπαγκαμπατ—Γκιτά, τὸ ἱερὸ βιβλίο τῶν Βραχμάνων τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐπιτομὴ τῆς σοφίας τῶν Βεδῶν καὶ εἶναι ἕνα ἐπεισόδιο τῆς Μαχαμπαράτα, τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ γιγαντιαίου Σανσκριτικοῦ Ἔπους, ποὺ ἀριθμεῖ 200 000 στίχους.

Στὴν ἀρχὴ τῆς Γκιτᾶ, πρωτοῦ ἀρχίσει ἡ περίφημη μάχη κοντὰ στὴ λίμνη Κουρουξέτρα, μεταξὺ τῶν Πανδοιδῶν καὶ των ἐξαδέλφων των Καουραβῶν, ὁ ἀκαταγώνιστος πολεμιστὴς τοῦ στρατοπέδου τῶν Πανδοιδῶν 'Αρτζούνα, κάτι ἀνάλογο με τὸ δικό μας 'Αχιλλέα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀθυμία, ἀναλογιζόμενος τὸ αἷμα ποὺ θὰ χυνόταν ἀπὸ συγγενεῖς καὶ φίλους ἐξ ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων κατὰ τὴ ἐπικείμενη μάχη. Τότε ὁ ἁρματηλάτης του Κρισνᾶ τοῦ ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντος και γιὸ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τὰ ὑλικὰ σώματα.

'Αλλὰ ἄς δοῦμε τὸ κείμενο

«'Εσὺ λυπᾶσαι γιὰ ὅσα δὲν εἶναι ἄξια λύπης, καὶ λὲς σοφὰ λόγια. 'Αλλ' οἱ σοφοὶ οὐδέποτε λυποῦνται, οὔτε γιὰ κείνους ποὺ πεθαίνουν, οὔτε γιὰ κείνους ποὺ ζοῦν.

'Εγώ, ἐσύ, καὶ ὅλοι αὐτοὶ ἐδῶ οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες λαῶν, δὲν ὑπῆρξε καιρὸς ποὺ δὲν ὑπήρχαμε, οὔτε θὰ ὑπάρξη καιρὸς ποὺ δὲ θὰ ὑπάρχουμε. Ὅλοι και πάντοτε ὑπήρχαμε καὶ πάντοτε θὰ ὑπάρχουμε.

Ὅπως ἡ ψυχὴ παραμένει ἡ ἴδια στὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ κατὰ τὴν νεότητα καὶ κατὰ τὰ γερατειά, ἔτσι καὶ μετὰ τὸ θάνατο ἄλλο σῶμα παίρνει. Ὥστε ὁ σοφὸς δὲν ταράσσεται οὔτε μὲ τὴν γέννηση, οὔτε μὲ τὴν καταστροφὴ τοῦ σώματος.

'Εκεῖνο ποὺ ζωογονεῖ τὸ καθετί, μάθε πῶς δὲ φθείρεται, κι' αὐτὸ τὸ ἄφθαρτο κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ καταστρέψη. Μονάχα τὰ σώματα καταστρέφονται καὶ μόνον αὐτὰ μποροῦν νὰ πεθάνουν. 'Αλλὰ ἡ ψυχὴ εἶναι αἰώνια, ἄφθαρτη, ἄπειρη, ἀκατάλυτη, ἀπεριόριστη.

Ὅποιος νομίζει ὅτι ἡ ψυχὴ μπορεῖ νὰ καταστρέψη ἢ νὰ καταστραφῆ, τίποτε δὲν γνωρίζει. Γιατὶ ἡ ψυχὴ οὔτε καταστρέφει, οὔτε καταστρέφεται.

Ἡ ψυχὴ δὲν γεννιέται, οὔτε πεθαίνει, οὔτε μεταβάλλεται, γιατὶ εἶναι ἄπλαστη. 'Αγέννητη, αἰώνια, ἀμετάβλητη, ἄναρχη, ἀναλλοίωτη, δὲν καταστρέφεται ὅταν τὸ σῶμα πεθαίνει.

Γιατὶ ὅπως ὁ ἄνθρωπος πετάει τὰ παλιά του ροῦχα γιὰ νὰ φορέση ἄλλα καινούργια, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ἐγκαταλείπει τὰ παλιὰ σώματα, γιὰ νὰ πάρη ἄλλα νεώτερα.

Τὴν ψυχὴ τὸ σπαθὶ δὲν τὴν κόβει, ἡ φωτιὰ δὲν τὴν καίει, τὸ νερὸ δὲν τὴν ὑγραίνει, ὁ ἀέρας δὲν τὴν ξεραίνει.

'Αφοῦ, λοιπόν, ξέρεις πὼς ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπρόσβλητη, ἀμετάβλητη, ἄναρχη, ἀόρατη, ἄφθαρτη, δὲν πρέπει νὰ λυπᾶσαι.

'Αλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη εἶχες τὴν ἰδέα πὼς ἡ ψυχὴ γεννιέται καὶ πεθαίνει, πάλι καὶ τότε δὲ θἄπρεπε νὰ λυπᾶσαι.

Γιατὶ ἐκείνου ποὺ γεννιέται, εἶναι βέβαιος ὁ θάνατος, καθὼς κ' ἐκείνου ποὺ πεθαίνει ἡ γέννηση. Ὥστε δὲν πρέπει νὰ λυπᾶσαι γιὰ κάτι ποὺ εἶναι ἀναπόφευκτο.

Τὰ σώματα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ὕλη, πάλι στὴν ὕλη διαλύονται, ὁρατὰ μονάχα ἀνάμεσα στὴ

γέννηση καὶ στὸ θάνατο. Πῶς, λοιπόν, μπορεῖς νὰ θρηνῆς γι' αὐτά;»

***

Τώρα ἄς σταματήσουμε γιὰ λίγο στὸ Χριστιανισμό.

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὴ φλόγα τῆς πίστεως, ἐθεώρουν τὸ θάνατο σὰν ἕναν ἁπλὸ ὕπνο καὶ εἶχαν καθιερώσει τὴν ὡραιότατη ἔκφραση «ἐκοιμήθη», ὅταν ἤθελαν νὰ ποῦν γιὰ κάποιον ὅτι ἐπέθανε. Δὲν ὑπῆρχε γιὰ τοὺς πιστοὺς αὐτοὺς καὶ ἁγνοὺς Χριστιανοὺς οὔτε φόβος, οὔτε ἀπέχθεια γιὰ τὸ σύμφωνα μὲ τὴ σημερινή μας νοοτροπία φρικιαστικὸ φαινόμενο τοῦ θανάτου. Ἐπίστευαν ἀκράδαντα εἰς τὴν αἰωνίαν ἐν Χριστῷ ζωή. Καὶ ἀντιμετώπιζαν μὲ θαυμαστὴ καρτερία τὰ βασανιστήρια καὶ τὸ θάνατο, γιὰ νὰ διαδηλώσουν τὴν πίστη τους πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον, τοῦ ὁποίου τὴν Ἀνάσταση ἐθεώρουν πρόαγγελον καὶ ὑπόσχεσιν καὶ τῆς ἰδικῆς των Ἀναστάσεως εἰς τὴν αἰωνίαν ζωήν.

Ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία μᾶς δίνει ὡραιότατες φιλοσοφικὲς εἰκόνες τοῦ θανάτου, σὰν κοινοῦ τέρματος τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος γύρω ἀπὸ τὰ μάταια καὶ τὰ φευγαλέα, σὰν ἰσοπεδωτοῦ ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων διακρίσεων.

«Πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα, ὅσα οὐκ ὑπάρχει μετὰ θάνατον. Οὐ συνοδεύει ὁ πλοῦτος, οὐ παραμένει ἡ δόξα. Ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος, πάντα ταῦτα ἐξηφάνισε. Καὶ εἶδον τὰ ὀστᾶ τὰ γεγυμνωμένα καὶ εἶπον: Ἆρα τὶς ἐστίν; Βασιλεὺς ἢ στρατιώτης; πλούσιος ἢ πένης; δίκαιος ἢ ἁμαρτωλός;»

Ἐν τούτοις καὶ ὅλοι ὅσοι συχνότατα ἀκοῦνε τὶς φιλοσοφικὲς αὐτὲς ἀλήθειες, δὲν παύουν νὰ παραμένουν προσκεκολλημένοι στὶς μάταιες διακρίσεις, στὸ ἀκατάπαυστο κυνηγητὸ τοῦ χρήματος, στὶς ἀπατηλὲς λάμψεις τοῦ προσκαίρου κόσμου, μὲ τὸν ὁποῖον λίγο—πολὺ ὅλοι θεωροῦμε ἀναπόσπαστα συνδεμένη τὴν ὕπαρξή μας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπερβολικὴ περιφρόνηση τοῦ θανάτου καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐπιγείου ζωῆς, ἐνδέχεται νὰ ὁδηγήση σὲ ἐπικινδύνους φανατισμοὺς καὶ σὲ παρανοήσεις, ὅπως π.χ. ὅτι ὁ κόσμος στερεῖται πάσης ἀξίας ἢ ὅτι μετὰ θάνατον ἀποκτᾶται παντογνωσία καὶ ὅτι ἀντικρύζεται ὁ Θεὸς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

***

Πρὶν τελειώσουμε, ἄς δοῦμε τί ἔχει πῆ σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τοῦ θανάτου ἕνας σύγχρονος φιλόσοφος, ὁ Κρισναμοῦρτι, ὁ ὁποῖος ἀναζητεῖ πάντοτε τὸ οὐσιῶδες, καταδικάζων τὴν πολυπραγμοσύνη καὶ τὴ φυγὴ ἀπὸ τὴ ζέουσα πραγματικότητα τοῦ παρόντος.

«Γιατὶ θέλετε νὰ ξέρετε τί γίνεται μετὰ θάνατον; Ὅσον περισσότερον ἐνδιαφέρεσθε γιὰ τὸ μέλλον, τόσον ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρεσθε διὰ τὸ παρόν. Ὅταν κατανοήσετε τὴ ζωή, θὰ ἔχετε νικήσει τὸ θάνατο» (Δελτ. Ἀστέρος, Ἰούλιος 1930).

«Ὅπως τὸ ἄνθος μαραίνεται, ἔτσι μαραίνεται καὶ τὸ σῶμα. Δὲν ὑπάρχει τίποτα φοβερὸ σ' αὐτό. Ὁ θάνατος εἶναι φοβερὸς μόνον ὅταν προσκολλᾶσθε στὴν ἐξωτερικὴ μορφή, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἔκφραση τῆς ζωῆς. Ἀλλ' ἂν ἀγαπᾶτε τὴν ἴδια τὴ ζωή, τότε ἡ ἔκφρασή της δὲν σᾶς δεσμεύει» (Δελτ. Ἀστέρος, Μάρτιος 1931).

«Ὅσον περισσότερον ἀσχοληθῆσθε μὲ τὸ θάνατο καὶ μὲ τὸ ὑπερπέραν, τόσον ὀλιγώτερον συναντᾶτε τὴ Ζωή, ποὺ βρίσκεται αἰωνίως μέσα στὸ παρόν. Ὅσον ἀναβάλλετε τὴν κατανόηση τοῦ παρόντος, δὲν θὰ κατανοήσετε ποτέ. Γιὰ νὰ κατανοήσετε τὸ αἰώνιο παρόν, πρέπει νὰ ζῆτε ἐντατικά, πρέπει νὰ ἀναλύετε, νὰ ἐξετάζετε, νὰ σκέπτεσθε, νὰ βρίσκετε τὴν οὐσία

κάθε πείρας τῆς ζωῆς. Καὶ ὅταν ἀνακαλύψετε τὴν ἀληθινὴ ἀξία ὅλων τῶν πραγμάτων, τότε τὰ μικρὰ προβλήματα ποὺ τώρα σᾶς βασανίζουν, θὰ ἐξαφανισθοῦν» (Δελτ. Ἀστέρος, Ἰανουάριος 1932).

«Εἴτε ὑπάρχει συνέχιση τῆς ἀτομικότητος μετὰ θάνατον, εἴτε ὄχι, αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία. Ὁμιλῶ γιὰ τὴν Ἀθανασία, γιὰ τὴν Αἰωνιότητα, ποὺ βρίσκονται πάντοτε μέσα στὸ παρόν, καὶ ὄχι γιὰ τὴ συνέχιση τῆς προσωπικῆς περιωρισμένης συνειδήσεως. Ἐκεῖνος ποὺ διαρκῶς ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου, εἶναι ὁ ἴδιος μισοπεθαμένος. Ἐκεῖνος ποὺ διαρκῶς ρωτάει τί εἶναι πιὸ πέρα ἀπὸ τὸν θάνατο, ἔχει ἤδη τὸ ἕνα του πόδι μέσα στὸν τάφο. Μόνο μὲ τὴν πληρότητα τῆς ζωῆς μέσα στὸ παρόν, θὰ βρῆτε τὴν ἀθανασία. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία δὲν εἶναι ἡ ἐξέταση τοῦ μετὰ θάνατον, ἀλλὰ τὸ νὰ ζῆ κανεὶς πλήρως καὶ τελείως στὸ παρόν» (Δελτ. Ἀστέρος, Ἰούλιος 1933).

Λοιπόν, ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει θάνατος;

Ἄς συνοψίσουμε τὴν ἄποψή μας, τὴν ὁποία στὴν ἀρχὴ ἀνεπτύξαμε:

Ἐφ' ὅσον συνδέουμε ἀδιάσπαστα τὴν ὕπαρξή μας μὲ τὸ ἐπιφανειακὸ καὶ τὸ πρόσκαιρο, δηλαδὴ μὲ τὸ ὑλικὸ σῶμα μας, τοῦ ὁποίου ἀναπόφευκτο τέρμα γνωρίζουμε ὅτι εἶναι ἡ ἀποσύνθεση, φανερὸ εἶναι ὅτι ὑπάρχει γιὰ μᾶς θάνατος.

Ἐὰν ὅμως συνδέσουμε τὴν ὕπαρξή μας ὄχι μὲ τὸ ὑλικὸ σῶμα, ἀλλὰ μὲ τὸ ἐν ἡμῖν πνευματικὸ στοιχεῖο, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ δὲν τερματίζεται μὲ τὴν ἀποσύνθεση τοῦ ὑλικοῦ σώματος, φανερὸ εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει γιὰ μᾶς θάνατος.

Διότι ἐκεῖνο ποὺ πεθαίνει καὶ ἀποσυντίθεται εἶναι ἡ ὑλικὴ μορφή. Ἐνῶ τὸ πνευματικὸ στοιχεῖο, ἡ λεγομένη «ψυχή», εἶναι ἀπρόσβλητο ἀπὸ τὸ θάνατο. Ἐκεῖ βρίσκεται ὁ πραγματικὸς Ἄνθρωπος. Ἐκεῖ, λοιπόν, εἰς τὸ ἐν ἡμῖν πνευματικὸ στοιχεῖο καὶ τὴν ἐκδήλωσή του στὴν καθημερινὴ ζωὴ πρέπει νὰ συγκεντρώνουμε τὴν προσοχή μας, ἐὰν θέλουμε νὰ χάση ὁ θάνατος τὴ σημασία του. Ἐὰν θέλουμε νὰ μὴν ὑπάρχη θάνατος, ἀλλὰ ὁλοκληρωμένη ζωὴ εἰς τὸ αἰώνιον παρόν.

Ἕνας Κινέζος φιλόσοφος ὀνειρεύθηκε πὼς ἦταν πεταλοῦδα καὶ ὕστερα ξύπνησε. Καὶ ἀναρωτήθηκε: ἦταν ἕνας φιλόσοφος ποὺ εἶχε ὀνειρευθῆ πὼς ἦταν πεταλοῦδα ἢ μιὰ πεταλοῦδα ποὺ τώρα ὀνειρευόταν ὅτι ἦταν φιλόσοφος;

Θάνατος καὶ Ἀθανασία

'Απὸ τις ΟΥΠΑΝΙΣΑΝΤ

Ένος βραχμανος, ζητώντας τὴ θεια χαρη, εκτελεσε μιὰ τελετουργια που απαιτουσε νὰ θυσιαση πολλὰ ζώα και νὰ διαμοιραση τα πλουτη του. Επειδὴ ομως ἦταν πονηρός, εθυσιασε μονο τα ἀναπηρα ζῶα του, τα γερασμενα και τα στειρα. Βλεποντας τη φιλαργυρια του και την πονηρία του ὁ μικρότερος γυιός του Νατσικετα, που ειχε δεχθῆ στην καρδια του την ἀλήθεια που διδασκουν τα ἱερα βιβλια, εκαμε τη σκεψη οτι ὁ λατρης που προσφερει τετοια δῶρα ειναι καταδικασμένος σὲ βαθυ σκοταδι.

Με τη σκεψη αυτὴ ἐπλησιασε τὸν πατερα του και του ειπε «Πατερα, και ἐγὼ επισης ἀνήκω σὲ σένα. Σε ποιον με δίνεις,»

Ὁ πατερας του δεν ἀπάντησε. Ὅταν ομως ο Νατσικέτα τον ρώτησε ξανὰ καὶ ξανά, ἀγανακτησμενος του ἀπαντησε «Ἐσενα σε δινω στο θάνατο».

'Αποφασισμενος ὁ Νατσικέτα να τιμήση το λογο τοῦ πατέρα του εἶπε «Πατέρα, μη μετανοιώσης γιὰ το λογο σου. Σὰν το σιτάρι ὁ ἄνθρωπος ὡριμάζει καὶ ἔπειτα πέφτει στο χῶμα, και σὰν το σιταρι ξαναφυτρώνει καὶ πάλι στὴν ἐποχή του».

Κι' αφοῦ εἶπε αὐτὰ τα λόγια, το παιδὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ σπίτι τοῦ θανατου.

Αλλ' ο αρχων τοῦ θανάτου δεν ἦταν σπίτι του καὶ τρεῖς νύχτες ὁ Νατσικέτα τὸν περίμενε. Τελικά, ὅταν ὁ ἄρχων τοῦ θανάτου ἐγύρισε σπιτι του, συνάντησε τοὺς ὑπηρέτες του ποὺ τοῦ ειπαν «Ενας νέος βραχμανος μπῆκε στὸ σπίτι σου σὰν μουσαφίρης. Πρεπει να τοῦ δώσης ενα δῶρο εἰρήνης. Με ολες τις καθιερωμενες τιμὲς πρεπει νὰ δεχθῆς τον ξενο σου, γιατι αν ὁ οἰκοδεσποτης δεν προσφερει την οφειλομενη φιλοξενια σ' έναν βραχμανο, θα χαση τις αμοιβὲς γιὰ τις καλές του πραξεις, θὰ χάση την τιμή του, τοὺς γυιούς του και τα ζῶα του».

Τοτε ὁ ἄρχων τοῦ θανατου πλησιασε τον Νατσικετα καὶ τὸν καλωσώρισε με ευγενικὰ λόγια: «Βραχμανε, σε χαιρετῶ. Εἶσαι ενας ξενος ἄξιος πολλοῦ σεβασμοῦ. Περασες τρεις νύχτες σπίτι μου και δὲν σε περιποιήθηκα. Ζήτησέ μου, λοιπόν, τρία δῶρα, ενα για καθε νύχτα».

«Ἂς γινη το θελημά σου— ἀπάντησε ο Νατσικέτα— καὶ σὰν πρωτο ἀπο τὰ δῶρα ζητῶ νὰ μὴν ἀνησυχῆ ο πατερας μου γιὰ μενα, νὰ ἡμερωση ὁ θυμός του, καὶ να μὲ γνωριση ὅταν μὲ ξαναστείλης πισω σ' αὐτόν».

«Με τη θελησή μου —ἀπάντησε ὁ αρχων τοῦ θανάτου— ὁ πατερας σου θα σε αναγνωρίση βλέποντάς σε παλι ζωντανό, τὸ πνεῦμα του θὰ ἡσυχαση και θὰ κοιμᾶται ἥσυχος. Ζήτησε το δεύτερο δῶρο».

«Στον Παράδεισο δὲν ὑπάρχει φόβος, γιατι ἐσὺ δὲν εἶσαι ἐκεῖ καὶ ἔτσι ἡ σκέψη τῶν γηρατειῶν κανέναν δὲν τρομάζει. Ἐλευθερωμένοι απο πεῖνα, δίψα καὶ μακριὰ ἀπὸ

θλίψη ὅλοι χαίρονται καὶ εἶναι εὐτυχισμένοι. Δεῖξε μου, λοιπόν, το δρόμο γιὰ τὸν Παράδεισο. Αὐτὴ εἶναι ἡ δεύτερη ἐπιθυμία μου».

Ὁ ἄρχων τοῦ θανάτου δίδαξε στὸ παιδὶ τὸ δρόμο τοῦ Παραδεισου καὶ τὸ ρώτησε γιὰ τὸ τρίτο δῶρο.

Ὁ Νατσικέτα σκέφθηκε βαθειὰ καὶ εἶπε:

«Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ πεθαίνει ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀμφιβολία: Μερικοὶ νομίζουν πὼς ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχη. Ἄλλοι πὼς δὲν ὑπάρχει. Θέλω νὰ διδαχθῶ ἀπὸ σένα, γιὰ νὰ γνωρίσω τὴν ἀλήθεια σχετικὰ μὲ τὴν πραγματικότητα τῆς ὑπάρξεως. Αὐτὴ εἶναι ἡ τρίτη μου ἐπιθυμία».

«Ὄχι —ἀπάντησε ὁ ἄρχων τοῦ θανάτου—, ἀκόμα καὶ οἱ θεοὶ βρεθηκαν κάποτε σὲ ἀμηχανία γι' αὐτὸ τὸ μυστήριο. Πραγματικά, ἡ ἀλήθεια πάνω σ' αὐτὸ εἶναι πολυ λεπτή, καὶ δὲν εἶναι εὔκολο νὰ την καταλάβης. Διάλεξε ἕνα ἄλλο δῶρο, Νατσικέτα».

Ἀλλ' ὁ Νατσικέτα ἀρνήθηκε. «Εἶπες πὼς καὶ οἱ θεοὶ ἀπόρησαν κάποτε γι' αὐτὸ τὸ μυστήριο, καὶ πὼς δὲν εἶναι εὔκολο νὰ τὸ καταλάβη κανείς. Ἀσφαλῶς δὲν ὑπάρχει καλύτερος δάσκαλος ἀπὸ σένα, ἱκανὸς νὰ τὸ ἐξηγήση. Καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο δῶρο ποὺ ν' ἀξίζη ὅσο αὐτό».

Ὁ άρχων τοῦ θανάτου, θέλοντας νὰ δοκιμάση τὸν Νατσικέτα, τοῦ εἶπε:

«Ζήτησέ μου γυιοὺς καὶ ἐγγόνια ποὺ νὰ ζήσουν ἑκατὸ χρόνια. Ζήτησέ μου ζῶα, ἐλέφαντες, ἄλογα, χρυσάφι. Διάλεξε ἕνα πλούσιο βασίλειο. Ζήτησέ μου ὄχι μόνο γλυκειὲς ἀπολαύσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ γεύεσαι τὴ γλυκύτητά τους. Οὐράνιες παρθένες, πεντάμορφες, ποὺ δὲν προορίζονται γιὰ τοὺς θνητούς, θὰ σοῦ τὶς δώσω νὰ σὲ ὑπηρετοῦν. Ὅμως μὴ μοῦ ζητᾶς τὸ μυστικὸ τοῦ θανάτου».

Ὁ Νατσικέτα ὅμως ἔμεινε σταθερὸς καὶ εἶπε:

«Τὰ πράγματα αὐτὰ διαρκοῦν μόνον ὡς αὔριο, καὶ οἱ ἡδονὲς ποὺ δίνουν φθείρουν τὶς αἰσθήσεις. Κράτα, λοιπόν, γιὰ τὸν ἑαυτό σου τοὺς ἐλέφαντες, τὰ ἄλογα, τους χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια. Ποιὸς μπορεῖ νὰ ποθῆ ἀγαθά, ὅταν ἔστω καὶ γιὰ μιὰ φορὰ ἀντικρύζει το πρόσωπό σου, ὦ ἄρχων τοῦ θανάτου; Μόνο τὸ δῶρο ποὺ διάλεξα ζητῶ Μὲ τὸ νὰ σὲ γνωρίσω ἀνακάλυψα τὸν κόσμο τοῦ ἄφθαρτου καὶ τοῦ ἀθάνατου. Πῶς, λοιπόν, ἐγὼ ποὺ γνωρίζω τὴ ματαιότητα τῆς σάρκας καὶ ποὺ ξέρω ὅτι τελικὰ μὲ περιμένει ἡ ἀποσύνθεση, μπορῶ νὰ ἐπιθυμήσω μιὰ εὐχάριστη ζωή; Πές μου τὸ ὑπέρτατο μυστικὸ ποὺ ἀφορᾶ ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι ἀμφιβάλλουν. Δὲν ζητῶ ἄλλο δῶρο».

Τότε ὁ ἄρχων τοῦ θανάτου, ευχαριστημένος ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ Νατσικέτα, ἄρχισε νὰ τοῦ διδάσκη τὸ μυστικὸ τῆς ἀθανασίας.

Φήμη εἶναι αὐτὸ ποὺ οἱ ἄνθρωποι σκέπτονται γιὰ μᾶς. Χαρακτήρας εἶναι αὐτὸ ποὺ ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι γνωρίζουνε γιὰ μᾶς.

Θωμᾶς Παίην

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ:

ΤΙ ΕΙΝΑΙ - ΠΟΤΕ ΕΠΕΡΧΕΤΑΙ;

Κληρικοί, ἐπιστήμονες καὶ κοινωνιολόγοι ἀπαντοῦν στοὺς Sunday Times Λονδίνου

ΟΙ «Κυριακάτικοι Ταιμς» τοῦ Λονδίνου θέλησαν νὰ ἔχουν τὴν γνώμη ἐκπροσώπων τῆς Ἐπιστήμης, τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Διανοήσεως πάνω στὶς καινούργιες ἀπόψεις γιὰ τὴν έννοια τοῦ θανάτου μετὰ τὰς προόδους τῆς Ἰατρικῆς. Εἰσηγήθη τὸ θέμα ὁ ἐπιστημονικὸς συνεργάτης τῶν «Τάιμς» δόκτωρ Τὸμ Μαργκέρισον καὶ ἀπήντησαν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Λίβερπουλ δρ Τζῶν Χήναν, ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Ἐξετερ δρ Μόρτιμερ, ὁ διάσημος ἰατρὸς Λόρδος Ἄδριαν καὶ ἡ ἀνθρωπίστρια κυρία Μαίρη Στόκς.

Ὁ δρ Τὸμ Μαργκέρισον ξεκίνησε ἀπὸ ἕνα πρόσφατο περιστατικό: Ἕνας νεαρὸς ἀεροπόρος παρεσύρθη ἀπὸ αὐτοκίνητο στὴ Γερμανία. Τραυματίσθηκε βαρειὰ καὶ ἔχασε τὶς αἰσθήσεις του. Τὸν μετέφεραν στὴν Βρεταννία, ὅπου διετηρήθη στὴ ζωὴ τρεῖς ἢ τέσσαρες ἑβδομάδες, χωρὶς νὰ ἀνακτήση τὶς αἰσθήσεις του. Μετὰ τὸν θάνατό του, ἡ νεκροψία ἀπέδειξε ὅτι δὲν εἶχε καμμιὰ πιθανότητα θεραπείας ἀπὸ τὴν ἴδια στιγμὴ τοῦ δυστυχήματος, διότι εἶχε βλαβῆ ἀνεπανορθώτως ὁ ἐγκέφαλός του. Ἦταν ἕνα ζωντανὸ σῶμα μὲ νεκρὸ ἐγκέφαλο. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ποῦμε ὅτι στὸ διάστημα τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων ἑβδομάδων παραμονῆς του στὸ νοσοκομεῖο ἦταν ζωντανὸς ἢ νεκρός; Ὅταν μιλοῦμε γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁρισμὸς τοῦ θανάτου συνδέεται μὲ τὴν διακοπὴ τῶν ζωτικῶν λειτουργιῶν

τοῦ σώματος ἢ τὴν ἀπώλεια τῆς πνευματικῆς ζωῆς; Αἱ πρόοδοι τῆς ἰατρικῆς ἐπιστημης ἐπιτρέπουν τὴν ἀνάθεσι μερικῶν ζωτικῶν λειτουργιῶν σὲ τεχνητὰ μέλη. Ἐπίσης ἀπεδείχθη δυνατὴ ἡ ἐπαναφορὰ στὴ ζωὴ—κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον—ἀνθρώπων ποὺ ἐσταμάτησε νὰ πάλλῃ ἡ καρδιά τους, μὲ μαλαξι ἢ ἠλεκτρικὴ ἐκκένωσι. Τί συμβαίνει λοιπὸν σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις; Ὁ ἀσθενής, τοῦ ὁποίου ἐσταμάτησε γιὰ λίγα λεπτὰ ἡ καρδιά, ἀπέθανε, Ταυτοχρόνως μὲ τὸ σταμάτημα τῆς καρδιᾶς ἐπῆλθε καὶ ὁ πνευματικὸς θάνατος; Καὶ ἀντιστρόφως, ἐπέρχεται πνευματικὸς θάνατος καὶ πρὶν νὰ σταματήσουν τελείως ὡρισμένες σωματικὲς λειτουργίες; Ἡ ψυχὴ πότε ἀποχωρίζεται; Τὴν στιγμὴ ποὺ ἡ καρδιὰ σταματᾷ, Καὶ ξαναγυρίζει λοιπὸν μὲ τὴν μάλαξι; Ἢ μήπως, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ ἀεροπόρου που εἶχε χάσει ὁριστικὰ τὶς αἰσθήσεις του, ἦταν ἡ ψυχὴ φευγάτη καὶ πρὶν σβήσῃ τελείως τὸ σῶμα,

Ἰδοὺ τώρα ποιὲς ἀπόψεις ὑποστηρίχθησαν στὴν ἔρευνα τῶν«Κυριακάτικων Ταιμς».

Ὁ «κλινικὸς Θάνατος» ἀναστέλλεται;

Δρ Τὸμ Μαργκέρισον

«Ἐξεταστέον κατα πόσον ὁ πνευματικὸς θάνατος εἶναι συνδεδεμένος ἀναπόσπαστα μὲ τὴν λειτουργία ὡρισμένων ὀργάνων τοῦ σώματος, ὅπως τοῦ ἐγκεφάλου. Ἐπίσης ἐξεταστέον ἐὰν ὁ σωματικὸς ἢ κλινικος θάνατος ἀποτελῇ ἢ ὄχι μιὰ ὁλόκληρη λειτουργία, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴν καταστροφὴ ὡρισμένων βασικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ ἀναβάλλεται μέχρις ὅτου συντελεσθῇ καὶ ἡ τελευταία σωματικη λειτουργία.

Προσωπικῶς φρονῶ ὅτι ἡ ἄποψις περὶ συνδέσεως τῆς πνευματικῆς ζωῆς μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὸν θάνατο τῶν ἐγκεφαλικων κυττάρων εἶναι ἑλκυστική. Στὴν περίπτωσι ποὺ ἔτσι πραγματι συμβαίνει, μόλις ὁ ἀεροπόρος περιῆλθε σὲ κωματώδη κατάστασι, δηλαδὴ τὴν ἴδια στιγμὴ τοῦ δυστυχήματος, ἐπῆλθε καὶ ὁ πνευματικὸς θάνατος, ὥστε στὸ νοσοκομειο προσπαθοῦσαν νὰ περιποιηθοῦν ἕνα «άδειανὸ» σῶμα.

Τὸ πρόβλημα ὅμως περιπλέκεται ὅταν ἀντιμετωπίσουμε μερικὲς προόδους τῆς ἰατρικῆς, ὅπως ἡ ὑποθερμία. Ὁ βιολογικὸς θάνατος ἑνὸς κυττάρου, ποὺ ἔχει στερηθῆ τὰ ἐφόδιά του, εἶναι μία χημικὴ διαδικασία καὶ καθως πολλὲς ἄλλες χημικὲς διαδικασίες, συντελεῖται βραδύτερα ὑπὸ χαμηλὴ θερμοκρασία. Ἔτσι, μὲ τὴν ψῦξι τῶν κυττάρων ὁ βιολογικὸς θάνατος μπορεῖ νὰ ἐπιβραδυνθῇ, διότι ἡ λειτουργία τοῦ σώματος ὑποβάλλεται σὲ κάποια στασιμότητα καὶ σὲ διακοπὴ ἡ ῥαγδαία μείωσι τῆς φθορᾶς, ἐπὶ ἀρκετὲς ὧρες. Αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ ἀρχὴ τῆς ὑποθερμίας, μιᾶς μεθόδου ποὺ τὴν χρησιμοποιοῦν—συχνότατα οἱ χειρουργοὶ καὶ μποροῦν ἄνετα νὰ ἐπέμβουν στὴν σταματημένη καρδιά. Δὲν νομίζω ὅτι θὰ δυσκολευτοῦμε νὰ συνδέσουμε τὰ ζωντανὰ ἐγκεφαλικὰ κύτταρα μὲ τὴν παρουσία πνευματικῆς ζωῆς. Κανεὶς δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ψυχὴ ἐγκαταλείπει τὸ σῶμα κατα τὴν περίοδο τοῦ ὕπνου ἢ τῆς ἀναισθησίας. Καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ὑποθέσουμε οτι γίνεται ἕνα τέτοιο πρᾶγμα κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ὑποθερμίας. Ἀλλά, εἴμαστε ἕτοιμοι νὰ παραδεχθοῦμε πὼς ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώ-

που μπορεῖ νὰ παραμείνη ἔτσι φυλακισμένη μέσα σὲ κατεψυγμένα ἐγκεφαλικὰ κύτταρα ἐπὶ ἔτη ἢ καὶ αἰῶνες; Αἱ ἔρευναι τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῶν Ἐρευνῶν στὸ Μὶλλ Χὶλλ τείνουν στὴν παραδοχὴ μιᾶς τέτοιας ψυχικῆς δυνατότητος. Ἕως τώρα ἐπετεύχθη ἡ ψῦξις χρυσοχρυσαλίδων μέχρι σημείου σκληρύνσεως καὶ ἡ ἐπαναφορά τους στὴ ζωή, χωρὶς νὰ παρατηρηθῆ καμμία βλάβη. Βέβαια, ἡ μεγίστη διάρκεια τῆς ψύξεως εἶναι κάτι λιγώτερο ἀπὸ ὥρα, μὰ ἀφοῦ ἡ ἀρχὴ ἐπετεύχθη δὲν υπάρχει λόγος ν' ἀμφιβάλλουμε ὅτι θὰ ἐπιτευχθῆ ἀργότερα ἡ μακροχρόνια διατήρησις ζώων στο ψυγεῖο καὶ ἡ ἐπαναφορά τους στὴ ζωή. Σχετικὴ πρότασις ἔχει γίνει καὶ γιὰ τὰ μακρυνὰ ταξίδια στο διάστημα. Οἱ κοσμοναῦται θὰ παγώνωνται γιὰ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ. Ἀπὸ μιὰ τέτοια διαδικασία δὲν ἐπηρεάζεται ἡ ψυχή;

Ὑπάρχουν καὶ ἄλλες δυσκολίες ποὺ πρέπει ν' ἀντιμετωπισθοῦν ἐὰν ἡ πνευματικὴ ζωὴ συνδεθῆ στενὰ μὲ τὴν ζωὴ τῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου. Πῶς θὰ ἑρμηνευθῆ ἡ γνωστὴ βαρειὰ ἀσθένεια, ποὺ λέγεται ἀποπληξία; Ἰατρικῶς, ἡ αἰτία εἶναι πολὺ σαφής. Μία ἀπὸ τὶς ἀρτηρίες ποὺ μεταφέρουν αἷμα στὸν ἐγκέφαλο, φράσσεται ἀπὸ λίπος. Χωρὶς ἐφοδιασμὸ σὲ αἷμα, τὸ σχετικὸ μέρος τοῦ ἐγκεφάλου πεθαίνει. Τί συμβαίνει τότε μὲ τὴν πνευματικη ζωη; Εαν τὸ μερος ποὺ ἐπληγη ειναι ἁρμόδιο μονάχα γιὰ τὶς κινητικὲς λειτουργίες τοῦ ἐγκεφαλου, γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν μυώνων, η πνευματικὴ ἱκανότης δὲν ἐπηρεαζεται. Ἐὰν ὅμως πρόκειται για μέρος υπεύθυνο για την λογικη καὶ την πιστι, τότε φευγει ἀπὸ τὸ σῶμα ἡ ψυχή; Ἢ ἀφήνει ἕνα μέρος της, μιὰ ποὺ ἡ ζωὴ διατηρεῖται; Λίγοι ἄνθρωποι θα ἐδέχοντο αὐτὴ τὴν ἐκδοχή.

Δύσκολα προβλήματα ἀνακύπτουν καὶ γιὰ τὶς περιπτώσεις μεταμοσχεύσεων. Ὑποθέσατε ὅτι μεταμοσχεύομε ὁρμονικοὺς ἀδένας ἀπὸ ἕνα πτῶμα σὲ ζωντανὸ ἄνθρωπο. Ἡ προσωπικότης, ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου θὰ ἀλλάξουν, δεδομένου ὅτι ὁ ἐγκέφαλός του θα ἐργάζεται σὲ νέο περιβάλλον. Μήπως ἕνα μέρος τῆς ψυχῆς τοῦ νεκροῦ εἰσῆλθε στὸ σῶμα τοῦ ζωντανοῦ; Ἢ δὲν θὰ πρέπει ν' ἀποδώσουμε σημασία στὴν ἀλλαγή, ὅπως δὲν ἀποδίδουμε πνευματικὴ σημασία στα φάρμακα, ἂν καὶ ἔχουν παρατηρηθῆ ἐπιδράσεις των στὴν πνευματικὴ ζωη;

Αὐτὰ τὰ νέα δεδομένα τῆς ἰατρικῆς — ἐσημειώσαμε μόνον μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ — θέτουν νέα προβλήματα για την φύσι τῆς ζωῆς καὶ μᾶς αναγκαζουν πιεστικὰ νὰ θέσουμε στὸν εαυτό μας τὸ ἀπατηλῶς απλὸ ἐρώτημα: Τι εἶναι θάνατος;»

Μεταγγίσεις καὶ μεταμοσχεύσεις

Δρ Χήναν, Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Λίβερπουλ

«Θὰ μᾶς βοηθήση στην ἔρευνά μας ο παραδεδεγμένος φιλοσοφικὸς ορισμος: «Ζωη ειναι ἡ ἀρχη τῆς ἐνυπαρχούσης εἰς ἕνα ὀργανισμὸν δραστηριότητος». Δραστηριότης δὲν σημαίνει μόνον τοπικὴν κίνησιν. Τὸ κρίνο τοῦ νεροῦ (ἡ νυμφαία) ειναι ικανὸ να κινηθῆ, ἂν καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μετακινηθῆ ἀπὸ τὴν λιμνη. Ἕνα σκυλί, ὅμως, μπορεῖ να ὁρμήση ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Ἔχουν λοιπὸν ζωὴ ἀληθινὴ καὶ τὰ

μέλη τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωϊκοῦ βασιλείου. Ὁ ἄνθρωπος, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς κοινὲς μὲ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ζωτικὲς λειτουργίες, ἔχει καὶ μιὰ ὑψηλότερη μορφὴ ζωῆς, τὴν διανοητικὴ καὶ πνευματικὴ ζωή.

Καὶ τώρα ἐρωτᾶται: Πότε ἡ ζωὴ σβήνει; Καὶ μέχρι τίνος ὁρίου εἶναι ἠθικῶς ἐπιτρεπτὸν νὰ παλεύουμε κατὰ τοῦ θανάτου; Θὰ πρέπει νὰ διατηρῆται ἡ ζωὴ ὅταν ὁ φορεὺς διατηρῆ μόνον ζωώδεις ἢ μόνον φυτικὲς λειτουργίες; Εἶναι θεμιτὴ ἡ μεταμόσχευσις ζωτικῶν ὀργάνων —μὴ ἐξαιρουμένου τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς καρδιᾶς— γιὰ τὴν διατήρησι τῆς ζωῆς ἑνὸς ἀτόμου; Ἕνα τέτοιο ἄτομον, ὕστερα ἀπὸ τέτοιες ἐπεμβάσεις, παραμένει τὸ ἴδιο; Ἢ γίνεται τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο, ποὺ τοῦ ἀνῆκε ἡ καρδιὰ ἢ ὁ ἐγκέφαλος; Ἢ γίνεται ἕνα τρίτον σύνθετο πρόσωπο;

Γιὰ τὴν μετάγγισι αἵματος δὲν γεννᾶται ζήτημα. Πλὴν τοῦ Χιτλερικοῦ Ράιχ, κανένας ἄλλος δὲν συνέδεσε τὸ αἷμα μὲ τὴν προσωπικότητα. Γιὰ τὴν δερματοπλαστικὴ ἐπίσης δὲν ὑπάρχουν ἠθικὲς δυσκολίες. Οὔτε καὶ γιὰ τὴν μεταφύτευσι ὀφθαλμῶν ἀπὸ νεκροὺς ἢ ζωντανούς. Εἶναι συνηθέστατες οἱ μεταμοσχεύσεις κερατοειδῶν χιτώνων καὶ σχεδὸν σ' ὅλα τὰ μεγάλα νοσοκομεῖα ὑπάρχουν «τράπεζες ὀφθαλμῶν».

Προτοῦ ὅμως ἐξετάσουμε τὴν δυνατότητα μεταμοσχεύσεως καρδιᾶς ἢ ἐγκεφάλου, πρέπει νὰ ποῦμε λίγες λέξεις γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχή. Ἡ ψυχὴ πληροφορεῖ ὁλόκληρο τὸ σῶμα. Εἶναι παντοῦ στὸ σῶμα καὶ πουθενὰ ἀποκλειστικά. Γιὰ τὶς μεταφυσικὲς ἀλήθειες τὰ παραδείγματα εἶναι ἐπικίνδυνα, ὡστόσο θὰ μπορούσαμε νὰ διακινδυνεύσουμε χρησιμοποιῶντας τὸ παράδειγμα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ὅταν ὁ λαμπτήρας δίνει φῶς, τὸ σῦρμα ποὺ τὸν συνδέει εἶναι παντοῦ ζωντανό. Ἐὰν βραχύνετε τὸ σῦρμα, κόβοντας ἕνα τμῆμα του, πάλι ἡ λάμπα θὰ φωτίζη. Τὸ κομμένο σῦρμα θὰ εἶναι νεκρό. Ἀλλὰ ἂν βγάλετε τὴν πρίζα, θὰ εἶναι νεκρὰ καὶ τὸ σῦρμα καὶ ὁ λαμπτήρας. Δὲν θὰ ὑπάρχη ἐκεῖ ἠλεκτρισμός. Ἡ ψυχή, ἂν καὶ εἶναι παροῦσα σὲ κάθε μέρος τοῦ σώματος, δὲν ἀσκεῖ παντοῦ τὶς ὕψιστες λειτουργίες της. Μέσω τοῦ ἐγκεφάλου ἀσκεῖ πολὺ ὑψηλότερες λειτουργίες,παρά, ἂς ποῦμε μέσω τοῦ μεγάλου δάκτυλου τοῦ ποδιοῦ. Μερικὰ ὄργανα εἶναι κυριολεκτικὰ ζωτικώτερα ἀπὸ ἄλλα. Θὰ μποροῦσε νὰ συνταχθῆ ἕνας μακροσκελὴς πίναξ ὀργάνων καὶ μελῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀποκοπὴ δὲν θὰ κατέστρεφε τὴν ζωή. Προφανῶς μπορεῖτε νὰ ἐξακολουθήσετε νὰ ζῆτε ἔστω καὶ ἐὰν χάσετε τὰ χέρια σας, τὰ πόδια σας, τὰ αὐτιά, τὰ μάτια, τὰ δόντια, τὴν μύτη, τὴν σκωληκοειδῆ ἀπόφυσι, τὴν χοληδόχο κύστι, ἕνα πνεύμονα ἢ ἕνα νεφρό. Θὰ μπορούσατε ὅμως νὰ ζήσετε δίχως καρδιὰ ἢ ἐγκέφαλο; Ἢ θὰ ἐπιζούσατε σὰν τὸ ἴ δ ι ο πρόσωπο μὲ τὴν καρδιὰ ἢ τὸν ἐγκέφαλο ἑνὸς ἄλλου; Οἱ γιατροὶ μιλοῦνε γιὰ τεχνητὴ καρδιά. Ἐπὶ τέλους, αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ παραδεχθοῦμε.Στὸ κάτω - κάτω, ἡ καρδιὰ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀντλία. Ἀλλὰ ἡ μεταμόσχευσις ἐγκεφάλου θὰ προκαλοῦσε ἀναμφιβόλως θεολογικὲς περιπλοκές. Θεωρῶ πρόωρη κάθε σχετικὴ συζήτησι, διότι φρονῶ ὅτι νωρίτερα θὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸ πρόβλημα τῆς ἀνακαλύψεως ἀνθρώπου στὴ Σελήνη ἢ στὸν Ἄρη, παρὰ τὸ πρόβλημα τῆς μεταμοσχεύσεως ἐγκεφάλου ἀπὸ ἄνθρωπο σὲ ἄνθρωπο. Πάντως, οἱ θεολόγοι δὲν θὰ βρεθοῦν ἀνέτοιμοι. Ἡ μεταμόσχευσις σεξουαλικῶν ἀδένων ζώου σὲ ἄνθρωπο κα-

τεδικάσθη ἀπὸ τον Παπα τὸ 1956. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ φαντασθοῦμε την στάσι τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὸ ζήτημα τῆς μεταβολῆς τῆς ἰδέας περὶ μεταμοσχεύσεως ἐγκεφαλων σὲ πραγματικότητα. Ὁ ἐγκέφαλος ἐλέγχει τὶς ἱκανότητες τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ ὑλικὴ ἀποθήκη τῆς μνήμης του, ἄρα και τῆς γνώσεώς του. Εἶναι ἀδιανόητο νὰ χρησιμοποιηθῆ νομίμως ἀπὸ ἕναν ἄλλον. Θὰ ἤτανε ἕνας ψυχοσωματικὸς παραλογισμός, ἕνας ψυχιατρικὸς ἐφιάλτης.

Ἡ μεταμόσχευσις ἄλλων ὀργάνων δὲν δημιουργει πρόβλημα διπλῆς προσωπικότητος. Τα νέα μέλη θὰ γίνουν κανονικὰ τμήματα τοῦ ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ. Βεβαια, δὲν ὑπαρχει σύγκρισις μὲ τὰ ἐξωτερικὰ μελη, καθὼς τα ψεύτικα δοντια, τὰ ματογυαλια ἢ τὶς περοῦκες. Τα μεταμοσχευόμενα μελη θὰ τὰ συνοδευση καποια ἐσωτερικὴ ἀλλαγη, αλλα αὐτη ειναι συνήθης, ἀφοῦ ὁπωσδήποτε τα κύτταρα τοῦ σώματος ἀλλάζουν στα δέκα χρόνια καὶ τὰ νέα κύτταρα γίνονται τμῆμα τοῦ εαυτοῦ σας.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀπωλειας τῶν αἰσθήσεων, εἴτε κατα την διαρκεια χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως μὲ τεχνητὰ μεσα, εἴτε συνεπεια δυστυχήματος (ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ ἀεροπόρου), τιθεται τὸ ἐρώτημα ἐαν προκειται περὶ θανατου, παρὰ τὴν ἐξακολουθησι ὡρισμένων ζωικῶν ἢ φυτικῶν λειτουργιῶν. Σχετικὸ ἐρώτημα ἐτέθη τὸ 1957 στον Παπα Πίο τὸν 12ο ἀπὸ τα μέλη συνεδρίου καθολικῶν γιατρῶν. Ἐρώτησαν κατὰ πόσον ὑποχρεοῦνται να ἐξακολουθήσουν τὴν τεχνητὴ τροφὴ ἢ τεχνητὴ ἀναπνοὴ σε πρόσωπα ποὺ κατ' οὐσίαν εἶναι «ξεγραμμένα». Μέχρι τινος σημείου ἡ ὑποτυπώδης λειτουργια τῆς καρδιᾶς καὶ τῶν πνευμόνων εἶναι ἀλάθητο σημάδι ὑπάρξεως ζωῆς; Ὁ Παπας ἀπήντησε ὅτι την διαγνωσι τοῦ θανάτου θα την καμη ὁ γιατρός, ὄχι ὁ ἱερεύς. Δὲν ἀνήκει στην εἰδικὴ ἁρμοδιότητα της Ἐκκλησίας νὰ καθορίση τὴν ἀκριβῆ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπέρχεται ὁ θάνατος ὕστερα ἀπὸ ἕνα βαρὺ τραῦμα τοῦ ἐγκεφαλου. Τὸ πόσο θα ἐξακολουθήσουν τα ἔκτακτα μετρα για τὴν διατήρησι τῆς ζωῆς, θα τὸ κρίνη ὁ γιατρός. Πάντως, ἡ συνεχιζομένη μὲ τεχνητα μέσα λειτουργια ἑνὸς ὀργάνου δεν ἀποδεικνύει, κατεληξε ὁ Παπας, ὅτι ἕνα πρόσωπον ἐξακολουθεῖ να ζῆ.

Ὁ Παπας προσέθεσεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἂν καὶ δὲν συμπεραίνει σὲ ἰατρικα θέματα, προέβλεψε τὶς περιπτώσεις αὐτές. Καὶ ἔχουν ὁδηγηθῆ οἱ ἱερεῖς νὰ μεταδίδουν τὴν Ἁγίαν Μετάληψιν σὲ πρόσωπα «κατὰ τα φαινόμενα, ἀλλα ὄχι καὶ κατα βεβαιότητα νεκρά». Οἱ ἱερεῖς πρέπει νὰ προφέρουν πριν ἀπὸ τὰ τυπικὰ τὴν φρᾶσιν «ἐὰν εἶναι ἱκανός». Μὲ ἄλλα λόγια, ἐὰν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀκόμη μεσα στὸ σῶμα ἐγκύρως γινεται ἡ Μεταληψις τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων».

Οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν ἀτομικὴ ἀθανασία

Κυρία Μαίρη Στὸκς

Ὑπάρχουν πολλὲς περιπτώσεις θανάτων, ποὺ ἔχουν ἀρχίσει πρὶν ἀπὸ την τελευταια στιγμή. Εἶναι θανατοι βραδεῖς, ἀλλ' ἀποφασιστικοί, διαρκείας. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὶς περιπτώσεις ποὺ χάνει κανεὶς τὸ λογικό του καὶ τὴν ἱκανότητα διαχειρίσεως τῶν ὑποθέσεών του. Πῶς μπορεῖ νὰ ποῦμε πότε συνέβη αὐτό;

Θάνατος ἐθεωρεῖτο ἕως τὰ τώρα ἐκείνη ἡ κατάστασις, τῆς ὁποί-

ας τὰ συμπτώματα ἔδιναν τὸ δικαίωμα στὸν γιατρὸ νὰ ὑπογράψῃ τὸ πιστοποιητικό. Ἀλλὰ τελευταίως ἀκοῦμε τόσα πολλὰ περὶ ἐπαναφορᾶς στὴ ζωὴ ἀνθρώπων, ποὺ εἶχαν παρουσιάσει αὐτὰ τὰ συμπτώματα. Τοὺς ἐμάλαξαν τὴν καρδιὰ καὶ ξαναζῆσαν. Γιὰ λίγο σήμερα, γιατί ὄχι γιὰ πολὺ αὔριο;

Ἔτσι, ὁ θάνατος δὲν εἶναι, ὅπως ὑπέθετε ὁ Ἄμλετ, «ἡ μὴ ἀνακαλυφθεῖσα χώρα, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ἐπέστρεψε κανείς». Ταξιδιῶτες ἐπέστρεψαν, μόνο ποὺ δὲν μᾶς ἔφεραν ταξιδιωτικὲς ἱστορίες.

Πρέπει νὰ δεχθοῦμε μᾶλλον ὅτι ἡ προσωρινὴ ἀναστολὴ τοῦ θανάτου δὲν δημιουργεῖ περισσότερα προβλήματα ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τῶν αἰσθήσεων συνεπεία ἑνὸς κτυπήματος στὸ κεφάλι ἢ ἀναισθητικοῦ, ἀπὸ μείωσι τῶν φυσικῶν ἱκανοτήτων, εἴτε ἁπλῶς ἀπὸ φυσικὸν ὕπνο.

Ἀντιλογίες θὰ ὑπάρξουν, ἀσφαλῶς. Ξέρουμε ὅτι ἔρχεται κάποια στιγμὴ ὅπου ἡ διακοπὴ τῆς ζωτικότητος εἶναι ἐπαρκὴς καὶ ἡ πιθανότης ἐπαναλήψεως μηδαμινή, ὥστε νὰ ὑπογράψῃ ὁ γιατρὸς τὸ πιστοποιητικὸ τοῦ θανάτου. Ὅσο γιὰ τὸ πότε ἀκριβῶς ἡ ψυχὴ ἀφήνει τὸ κουφάρι, τί συμβαίνει κατὰ τὴν διάρκεια ἀναστολῆς ζωῆς ἢ πότε ἡ ψυχὴ πετάει τελειωτικά, μερικοὶ λένε πὼς τὰ ξέρουνε, ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ὄχι.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει μιὰ ἐπίμονη ἐπιθυμία νὰ θεωρῇ τὴν ψυχὴ ἰδιοκτησία του καὶ νὰ τὴν πιστώνῃ μὲ ἀτομικὴ ἀθανασία. Γι' αὐτὸ καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸ τί γίνεται. Ἀλλὰ ἡ νεώτερη ἐπιστήμη περιέπλεξε τὸ πρόβλημα περισσότερο. Ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότης, μέσω τῆς ὁποίας ἐκδηλώνει τὴν ὕπαρξί της ἡ ψυχή, ὑφίσταται παράξενους χειρισμούς. Μπορεῖ νὰ ἐπέλθουν σοβαρὲς μεταβολὲς μὲ φάρμακα ἢ ἐγχείρησι ἐγκεφάλου. Καμμιὰ φορὰ ὁ ἄνθρωπος ἀλλάζει τελείως συμπεριφορὰ καὶ κριτήρια ζωῆς.

Λέτε λοιπὸν νὰ μὴν εἶναι ὁ ἄνθρωπος τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἕνα κουρδισμένο αὐτόματο; Ξέρουμε ὅτι ἡ προσωπικότης κατὰ κάποιο βαθμὸ καθορίζεται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον καὶ τὴν φυσικὴ κλίσι, περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἀδενικῶν ἐκκρίσεων καὶ τῆς ἐγκεφαλικῆς διαμορφώσεως, γιὰ νὰ εἶναι καλὴ ἢ κακή, σύμφωνα μὲ ὡρισμένα κριτήρια. Ἕνα δῆμα ακόμη, θὰ δεχθοῦμε ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἄλλη ἐπίδρασις. Ὁπότε, δὲν θὰ ἔχουμε νὰ κάνουμε τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ἀναλύσουμε τὶς συνθῆκες ποὺ ἐπιδροῦν καθοριστικὰ καὶ νὰ τὶς ἀντιμετωπίσουμε ἀναλόγως, γιὰ νὰ παράγουμε ὑγιεῖς, εὐτυχεῖς καὶ στοχαστικοὺς ἀνθρώπους σὲ μιὰ καλὰ τακτοποιημένη κοινωνία. Ἴσως μιὰ μέρα νὰ ἐπιτευχθῇ αὐτὸ μὲ σύνθεσι ὑλικῶν ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, νεκροὺς ἢ ζωντανούς. Νὰ φαντασθοῦμε ὅτι θὰ ἔλθῃ μιὰ μέρα, ποὺ κάποιο ὄργανο θὰ παραγάγῃ καὶ τὴν «πνοή» καὶ θὰ παραχθῇ ἄνθρωπος καθ' ὅλα ζωντανός; Καὶ θὰ εἶναι ἕνας νέος ἄνθρωπος, ἢ ὁ προηγούμενος κάτοχος τοῦ ζωτικοῦ ὀργάνου μὲ νέα ζωή;

Πάντως ὅσοι θέλουν νὰ θεωροῦν τὶς ψυχές δικές τους, ἂς προχωρήσουν σὲ σκέψεις. Ἔχουνε ὅλον τὸν καιρὸ δικό τους, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ συνθετικοῦ ἀνθρώπου...».

Ἐγκέφαλος καὶ προσωπικότης

Λόρδος Ἄδριαν

«Ἡ ζωή μας σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κατάστασι τοῦ

ἐγκεφάλου. Ὁ χαρακτήρας καὶ ἡ προσωπικότης μας ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν κατασκευὴ τοῦ ἐγκεφάλου ποὺ ἐκληρονομήσαμε καὶ ἀπὸ τὴν πεῖρα ποὺ τὸν βοηθήσαμε ν' ἀποκτήσῃ. Ὕστερα ἀπὸ μερικὴ καταστροφὴ τοῦ ἐγκεφάλου διατηροῦνται μερικὲς ἀπόψεις τῆς προσωπικότητός μας, ἀλλὰ δὲν παραμένει τίποτε ἂν ὁ ἐγκέφαλος καταστραφῇ τελείως. Ὁ ἄνθρωπος ζῇ καὶ πεθαίνει ταυτοχρόνως μὲ τὸν ἐγκέφαλό του. Αὐτὴ εἶναι ἡ βιολογικὴ εἰκόνα.

Θὰ λεχθῇ ὅτι παραλείπουμε ἄλλες ἀπόψεις πολὺ σημαντικώτερες. Θὰ λεχθῇ ἐπὶ παραδείγματι ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος εἶναι ὁ ὑλικὸς κρίκος μεταξὺ τοῦ κόσμου στὸν ὁποῖον ζοῦμε καὶ κάποιας ἀχρόνης ὑπάρξεως σὲ διαφορετικὸ ἐπίπεδο. Σ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο τὸ πρόσωπο μπορεῖ νὰ ἐπιζῇ, ἔστω καὶ ἂν ἔχει πεθάνει ὁ ἐγκέφαλός του. Πάντως ἡ εἰκόνα τοῦ βιολόγου για τὴν ζωὴ καὶ τὸν θάνατο συντίθεται ἀπὸ στοιχεῖα τοῦ γηΐνου ἐπιπέδου. Ἔστω καὶ μονομερής, μπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν βιολογικὴ ἀπάντησι σὲ μερικὰ ἀπὸ τα ἐρωτήματα ποὺ θέτει ἡ πρόοδος τῆς ἰατρικῆς.

Μπορεῖ νὰ πῇ, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι ἡ προσωπικότης εἶναι δεμένη με τον ἐγκέφαλο, ὁ ὁποῖος περιέχει τὸ κατάστιχο τοῦ παρελθόντος του. Ἐὰν ποτε καθίστατο δυνατὴ καὶ ἀναγκαία ἡ μεταφορὰ ἐγκεφάλου ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα, ἡ προσωπικότης θὰ μετεφέρετο κι' αὐτή. Εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀπίθανον νὰ ἐπιβεβαιωθῇ ποτὲ ἀπὸ τὰ πράγματα ἡ ἄποψις αὐτή, διότι εἶναι ἐλάχιστα πιθανὴ ἡ ἐπιτυχὴς μεταμόσχευσις ἐγκεφάλου, ποὺ θὰ ἀπαιτοῦσε ἀποκατάστασι ἀναρίθμητων συνδέσμων μὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τους μῦς τοῦ νέου σώματος. Ἀλλὰ ἐὰν ἐπετύγχανε, οἱ ἕξεις, μνῆμες καὶ ἱκανότητες ποὺ εἶχαν ἐντυπωθῆ στὸν ἐγκέφαλο κατὰ τὴν διαμονή του στὸ πρῶτο σῶμα, θὰ διετηροῦντο γιὰ νὰ ἐλέγχουν τὴν δραστηριότητα τοῦ δευτέρου. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι στὸ δεύτερο σῶμα ὁ ἐγκέφαλος θὰ ἐξετίθετο σὲ ἄλλο περιβάλλον καὶ αὐτὸ θὰ τὸν ἐπηρέαζε. Μιὰ χαρωπὴ προσωπικότης θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ μελαγχολικὴ ἐξ αἰτίας διαφορετικῆς ἀναλογίας ὁρμονῶν στὸ αἷμα ἢ ἀπὸ διαφορὲς ἀτέλειες τοῦ νέου σώματος, ἀλλὰ τέτοιες ἀλλαγὲς δὲν θὰ εἶναι ριζικώτερες ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ προξενεῖ μιὰ συνήθης ἀσθένεια. Ἐφόσον ὁ ἐγκέφαλος θὰ ἔχῃ διατηρήσει τὰ σχέδια τῆς προτέρας του ὑπάρξεως, θὰ γίνῃ καὶ πάλι ἐνεργός. Μπορεῖ νὰ ἐξασφαλισθῇ αὐτὸ καὶ στὴν περίπτωσι ποὺ ὁ ἐγκέφαλος θὰ ἔχῃ διατηρηθῆ σὲ ψυγεῖο ἐπὶ ἀόριστον χρόνο πρὶν ἀπὸ τὴν μεταφορά του; Γιατὶ ὄχι, Φθάνει νὰ ἔχουν ἐξασφαλισθῆ καλὲς συνθῆκες διατηρήσεως. Ἡ προσωπικότης θὰ ἀναδυθῇ καὶ πάλι. Κοιμόμαστε βαθειὰ καὶ τὸ ἄλλο πρωὶ ξυπνᾶμε ἱκανοὶ νὰ ἐνθυμηθοῦμε τὸ παρελθὸν καὶ νὰ συμπεριφερθοῦμε σὰν καὶ πρῶτα. Ὑποβαλλόμεθα σὲ βαθειὰ νάρκωσι, ὁ ἐγκέφαλος ψύχεται γιὰ νὰ μειωθῇ ἡ ἀνάγκη του σὲ ὀξυγόνο ἢ πέφτουμε σὲ κῶμα ἀπὸ κτύπημα στο κεφάλι, ἐν τούτοις, ἂν δὲν ἔχει πάθει τίποτε σοβαρὸ ὁ ἐγκέφαλος, ἀναλαμβάνουμε καὶ εἴμαστε τὸ ἴδιο πρόσωπο. Τὰ ζῶα ποὺ περνοῦν τὸ χειμῶνα σὲ νάρκη, με θερμοκρασία σχεδὸν μηδὲν καὶ ἀραιότατους παλμοὺς τῆς καρδιᾶς, ξυπνοῦν τὴν ἄνοιξι χωρὶς νὰ εἶναι χειρότερα.

Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν νὰ μπορῇ νὰ διατηρηθῇ καὶ ὁ ἀνθρώπινος

ἐγκέφαλος γιὰ μακρὰ περίοδο χωρὶς βλάβη. Ἡ προσωπικότης θὰ εἶναι κοιμισμένη, ὅπως κάθε νύκτα, ἀλλὰ ὄχι νεκρή, ἐκτὸς ἐὰν εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ συνέβαινε ἀποσύνθεσις τῶν σημαδιῶν τοῦ παρελθόντος.

Μήπως ξέρουμε ὅμως τί εἴδους ἴχνη εἶναι ἐκεῖνα ποὺ σημαδεύονται στὸν ἐγκέφαλο καὶ μᾶς κάνουν νὰ εἴμαστε τὰ ἄτομα ποὺ εἴμαστε; Τὰ πειράματα τοῦ Παβλὼφ γιὰ τὶς διατεταγμένες ἀντιδράσεις μᾶς ἔδειξαν πολλοὺς παράγοντες γιὰ τὴν διαμόρφωσι καὶ διατήρησι νέων ἕξεων, ἀλλὰ δὲν ἔχουμε σαφῆ ἰδέα περὶ τῶν κυτταρικῶν ἀλλαγῶν ποὺ συμβαίνουν στὸν ἐγκέφαλο γιὰ τὴν διατήρησι τῶν ἕξεων. Ἕως ὅτου νὰ τὸ μάθουμε αὐτό, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ γιὰ τὴν φυσιολογία καὶ τὴν παθολογία τοῦ ἐγκεφάλου, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἀπωλείας τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀσθενοῦς ἀδυνατοῦμε ν' ἀποφανθοῦμε ἐὰν ὁ ἐγκέφαλός του διατηρῆ τὶς ἐγγραφές του, ἐὰν ἡ προσωπικότης του εἶναι κοιμισμένη ἢ κατεστράφη τελείως.

Ἐξ ἄλλου εἶναι δύσκολο νὰ προβλέψουμε τί προόδους θὰ ἐπιτελέση ἡ ἐπιστήμη σ' ἕναν ὁποιονδήποτε κλάδο. Μπορεῖ νὰ κατασκευάσουμε μηχανές, ποὺ νὰ φθάσουν ἢ καὶ νὰ ξεπεράσουν τὸν ἀνθρώπινο ἐγκέφαλο στὸ πλεῖστο τῶν λειτουργιῶν του, μηχανὲς ποὺ νὰ γράφουν ποιήματα ἢ νὰ συζητοῦνε στὴ Βουλή. Μπορεῖ νὰ κατασκευάσουμε μηχανὲς λογικές, ὅσο κι' ἐμεῖς ἔξυπνες καὶ σοφές. Ἂς ἐλπίσουμε νὰ εἶναι καὶ σοφώτερες. Ἀλλὰ δὲν θὰ εἶναι ἀνθρώπινα ὄντα, θὰ ξέρουμε ποιὸς τὶς ἔφτιασε, καὶ δὲν θὰ ὑπάρχη μυστήριο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατό τους».

Πότε χωρίζουν ψυχὴ καὶ σῶμα;

Ἐπίσκοπος τοῦ Ἔξετερ

«Μέχρις ὅτου μπορέσουν οἱ φυσιολόγοι νὰ μᾶς ποῦνε θετικὰ πῶς ἐργάζεται ὁ ἐγκέφαλος, πῶς σκεπτόμεθα καὶ ἐνθυμούμεθα, θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφανθοῦμε γιὰ τὶς συνέπειες τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἐγκεφάλου ἑνὸς ἀνθρώπου σ' ἕναν ἄλλον. Φαίνεται ὅμως σὰν νὰ μεταφέρεται ἡ μνήμη τοῦ ἀνθρώπου σὲ ἄλλο σῶμα. Δύσκολο πολὺ νὰ φαντασθοῦμε ποιὲς συνθῆκες θὰ ἐδικαιολογοῦσαν παρομοία ἐγχείρησι, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ ἐπέζη θὰ ἦταν ἕνας ἄλλος.

Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ ποὺ καλοῦμε ἄνθρωπο; Εἶναι ἕνα πάρα πολὺ πολύπλοκο πλάσμα ἀποτελούμενο ἀπὸ σῶμα καὶ Ψυχή, ὕλη καὶ πνεῦμα σὲ ἀλληλεπίδρασι καὶ ἀλληλοδιείσδυσι κατὰ ἀσύλληπτο τρόπο.

Εἶναι οὐσιῶδες νὰ διευκρινισθῆ ὅτι ἡ Ψυχὴ δὲν εἶναι Κάτι τι, ποὺ ἐνοικεῖ ἢ εἶναι φυλακισμένο στὸ σῶμα, καὶ πολὺ λιγώτερο ὅτι μπορεῖ νὰ ἐγκατασταθῆ σ' ἕνα ἰδιαίτερο μέρος τοῦ σώματος. Ἡ Ψυχὴ εἶναι ἡ «μορφὴ» τοῦ σώματος, ποὺ γίνεται σῶμα, ἀντὶ ἁπλῆς ὕλης, ἀκριβῶς ἐπειδὴ μορφοποιεῖται ἢ ζωοποιεῖται. Ἡ ἀκριβὴς στιγμὴ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἑνώσεως ψυχῆς — σώματος ἔχει ἀποτελέσει στὸ παρελθὸν θέμα συγκρούσεως τῶν θεολόγων, ἀλλὰ τώρα ἐπικρατεῖ γενικὰ ἡ γνώμη πὼς ἡ ἕνωσις ἐπέρχεται τὴν στιγμὴ τῆς συλλήψεως. Ἀπὸ αὐτὴ τὴ στιγμὴ τὸ γονιμοποιημένο ὠάριον εἶναι συνδεδεμένο ἢ διαποτισμένο μὲ λογικὴ Ψυχή. Ἡ λογικότης δὲν εἶναι, φυσικά, ἀμέσως ἔκδηλη. Ἀναπτύσσεται, ὅμως, βαθμηδὸν μὲ τὴν πορεία τοῦ φυσικοῦ ὀργανι-

σμοῦ. Δὲν εἶναι ἐλεύθερη καὶ ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τοὺς ἐπιβαλλομένους στὸ σῶμα περιορισμούς. Ὑποφέρει καὶ αὐτὴ κατὰ τὴν ἀνάπτυξί της ἀπὸ τὴν ἀδυναμία ἢ μειονεκτικότητα τοῦ σώματος ποὺ μορφοποιεῖ, π.χ. ἀπὸ ἀτέλειες τοῦ ἐγκεφαλικοῦ μηχανισμοῦ, ἢ ἐλαττωματικὴ λειτουργία τοῦ ἐνδοκρινοῦς συστήματος, ἢ ἴσως ἀπὸ τεχνητὴ ἀναστολὴ τῶν αἰσθήσεων. Μὲ ἄλλα λόγια, ὑπάρχει στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος μία ψυχοσωματικὴ ἑνότης. Τὴν διάσπασι αὐτῆς τῆς ἑνώσεως ἀποκαλοῦμε «θάνατο». Τὴν ἀκριβῆ στιγμὴ τῆς ἐπελεύσεώς του, δὲν μποροῦμε νὰ τὴν καθορίσουμε, γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ καθορίσουμε τὴν στιγμὴ τῆς ἐνάρξεως τῆς ζωῆς. Πάντως, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν συνταυτίσουμε μὲ τὴν στιγμὴ διακοπῆς ὡρισμένων σωματικῶν λειτουργιῶν, ὅπως τῶν παλμῶν τῆς καρδιᾶς ἢ τῆς ἀναπνοῆς. Πιθανὸν ἡ μόνη βεβαία στιγμὴ εἶναι ἡ ἔναρξις τῆς σήψεως. Εἶναι μιὰ σαφὴς ἔνδειξις τοῦ ὅτι ἡ Ψυχὴ ἔχει πάψει νὰ μορφοποιῆ τὸ σῶμα, ἐφόσον τὸ σῶμα δὲν συμμορφώνεται πλέον πρὸς τοὺς νόμους τῆς ζώσης σαρκός. Ὅσο γιὰ τὰ παιδιὰ ποὺ γεννιοῦνται νεκρά, οἱ θεολόγοι ἔχουν ἀναγνωρίσει τὴν δυσχέρεια τοῦ καθορισμοῦ ἂν τὸ βρέφος εἶναι νεκρὸ ἢ ζωντανό, γι' αὐτὸ συνηθίζεται νὰ βαπτίζωνται βρέφη, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχουν τὶς αἰσθήσεις των, ἐκτὸς πιὰ ἂν ὑπάρχουν σαφῆ σημεῖα σήψεως.

«Νομίζω — κατέληξε ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Ἔξετερ — ὅτι θὰ πρέπει νὰ συμφωνήσουμε στὸ ὅτι, καθὼς τὸ ἄτομον δὲν ἔχει ἰδίαν συνειδητὴν ἐνημερότητα γιὰ τὴν στιγμὴ ἐνάρξεως τῆς ζωῆς στὴν μήτρα, ἔτσι καὶ οἱ φίλοι του δὲν μποροῦν νὰ γνωρίζουν τὴν ἀκριβῆ στιγμὴ τοῦ τερματισμοῦ αὐτῆς τῆς ζωῆς, ὅπως, ἐπίσης, δὲν μποροῦμε νὰ ξέρουμε οὔτε ἐὰν τὸ ἴδιον τὸ ἄτομον ἔχῃ μιὰ τέτοια ἐνημερότητα. Αὐτὸ εἶναι ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Καὶ πιὸ πολὺ μυστηριώδης εἶναι ἡ φύσις τῆς ὑπάρξεως τῆς Ψυχῆς ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκσωμάτωσί της καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἕνωσί της μὲ τὸ σῶμα τῆς ἀναστάσεως, ποὺ οἱ Χριστιανοὶ πιστεύουν ὅτι ἀναμένει. Ἡ ἀποχωρισμένη ἀπὸ τὸ σῶμα Ψυχὴ εἶναι σὲ «μὴ φυσικὴ» κατάστασι. Ἐὰν εἶναι παθητικὴ ἢ ἐνεργητική, ἐὰν ἀναπαύεται ἢ δρᾶ δημιουργικά, δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ποῦμε. Ὅ,τι ξέρομε, ἐκ πίστεως, εἶναι ὅτι εὑρίσκεται στὰ χέρια τοῦ Δημιουργοῦ, ὁ ὁποῖος, πλὴν τῆς περιπτώσεως νὰ ἔχῃ ἀποξενωθῆ γιὰ πάντα ἀπὸ αὐτὸν συνεπείᾳ ἁμαρτήματος, τῆς ἑτοιμάζει ἢ ἔχει ἑτοιμάσει ἕνα «πνευματικὸ» σῶμα, γιὰ μιὰ «ἀναστημένη» ζωή, τὴν ὁποίαν προωρίζετο ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀπολαύσῃ».

Στὴν εὐδαιμονία ἀνακαλύπτεται τὸ ἐλάττωμα, ἐνῷ στὴν ἀντιξοότητα ἀνακαλύπτεται ἡ ἀρετή.

Βάκων

Τελευταῖες λέξεις διασήμων ἀνδρῶν

1) Δὲν τρομάζω οὔτε κατ' ἐλάχιστο τὸν θάνατο.

2) Ὅλα τὰ πλούτη μου γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀκόμη...

3) Ἕνας ἑτοιμοθάνατος δὲν μπορεῖ εὔκολα νὰ κάμη τίποτε.

4) Στὴν κόλασι θέλω νὰ πάω, ὄχι στὸν παράδεισο. Στὴν κόλασι θὰ ἔχω συντροφιὰ πάπες, βασιλιάδες καὶ πρίγκιπες, ἐνῶ στὸν παράδεισο, ζητιάνους, καλογήρους, ἐρημίτες καὶ ἀποστόλους.

5) Χάριτι θείᾳ ἔπραξα τὸ καθῆκον μου.

6) Κύριε, βοήθησε τὴν ψυχή μου.

7) Ἄσχημο φάρμακο, μὰ θεραπεύει σίγουρα ὅλα τὰ δεινά.

8) Πολλὰ πράγματα ἀρχίζουν νὰ φαίνωνται ἁπλᾶ καὶ καθαρά...

9) Ἀφήνω τοῦτο τὸν κόσμο δίχως θλῖψι.

10) Θὰ ξαναβρῶ τὴν ἀκοή μου.

11) Πεθαίνω ἀνέτοιμος.

12) Κακομοῖρα ἀρετή! Κούφιο ὄνομα! Σὲ θεωροῦσα γιὰ πραγματικότητα, μὰ εἶσαι παιγνίδι τῆς τύχης.

13) Νὰ γυρέψω ἔλεος; Ἔλα, ἔλα, ὄχι ἀδυναμίες. Ἂς φανῶ ἄνδρας ὥς τὸ τέλος.

14) Σύ, Κύριε, μὲ ἔτυψες, ἀλλὰ εἶμαι πλήρως ἱκανοποιημένος ἀφοῦ ἐκ τῆς χειρός Σου προῆλθεν.

15) Ἐδίδαξα τοὺς ἀνθρώπους πῶς νὰ ζοῦν.

1) Κάρολος Δαρβῖνος, 2) Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας (1533–1603), 3) Βενιαμὶν Φραγκλῖνος, 4) Νικολο Μακκιαβέλλι, 5) Λόρδος Ὁράτιος Νέλσων, 6) Ἔδγαρ Ἄλλαν Πόε, 7) Σερ Οὐῶλτερ Ραλεη, 8) Φρειδερίκος Σίλλερ, 9) Χένρυ Θορώ, 10) Μπετόβεν, 11) Καῖσαρ Βοργίας, 12) Δέκιμος Ἰούνιος Βροῦτος, 13) Λόρδος Βύρων, 14) Ἰωάννης Καλβῖνος, 15) Κομφούκιος.

ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Πανθεϊστικὸ ἀνάκρουσμα

Ὦ πνοή, πού σὰν ἤχων ποτάμι στὰ πεῦκα
σ' ἀκούω καὶ σὲ βλέπω νὰ τρέμεις στὴ λεύκα,
σαλέματα ἀνήσυχα κι' ἀνατριχίλα,
χαιρέτισμα θεῖο ἀπὸ φύλλα σὲ φύλλα,
ὦ νόημα, σταλμένο ἀπ' τοῦ κόσμου τὰ βάθη!
Ποιὰ σκέψη, ποιὰ γνώση ποτὲ θὰ σὲ μάθει;

Ἐνῶ σὲ θαρροῦσα κριτή μου στὰ οὐράνια
ἀνάμεσα σὲ ἄστρων καὶ σὲ ἥλιων στεφάνια
θεῖο πνεῦμα πού χύνεσαι ἀκράτητο ἐμπρός μου,
σ' ἀκούω ν' ἀνασαίνεις, μέσ' στὸ ειναι τοῦ κόσμου!
Τὰ χιόνια πού στρώνεις, οἱ λιόφωτοι κάμποι,
ἡ σαιτα φιδιοῦ σ' ἀνθισμένο λειβάδι,
στὸν ἄγριο κατήφορο μαῦρο κοπάδι,
τοῦ ἀλόγου ἡ φυγή, τῆς ἀγάπης τὸ πάθος,
τοῦ πόντου ἡ λαχτάρα, τῆς σκέψης τὸ βάθος,
τοῦ ζώου ἡ ματιὰ πού ρωτάει τὴν καρδιά μου
κι' ἡ φλόγα τῶν δένδρων πού ἀνάβεις τὸ δείλι
—Ὦ Θεέ! πῶς κατέβηκες τόσο κοντά μου,
ὦ πνεῦμα! πῶς δέρνεσαι μέσα στὴν ὕλη!

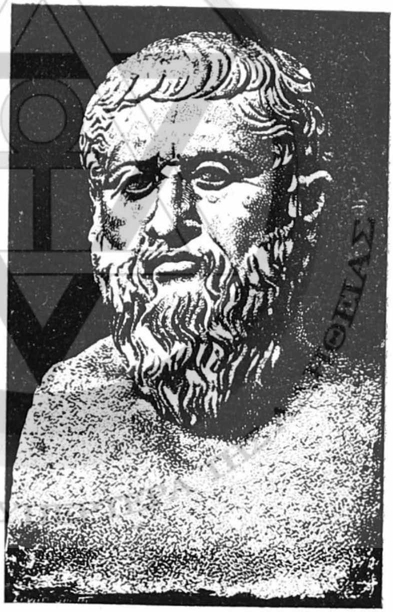
Σ' ἀνθρώπινη μάταια μορφή σ' ἔχουν κλείσει,
Στὴν ἀπειρωσύνη σου σπάει κάθε φράχτης.
Ἀγάπης καὶ μάνητας χύνεσαι βρύση
καὶ πόθου κι ἐνέργειας πηδᾶς καταρράχτης.
Στὴν ἄνεργη πέτρα, στοχάζεται ὁ νοῦς σου.
Οἱ βάλτοι ἀγκαλιάζουνε τοὺς οὐρανούς σου.
Τὴν ὕλη ὁρίζεις καὶ μέσα της εἶσαι
τὸν κόσμο κινεῖς, μὰ κι' ὁ κόσμος κινεῖ σε.
Ἀσκήμια ὀμορφιὰ μέρα νύχτα θὰ πλάθεις,
φριχτοὶ χαλασμοί, θὰ τελειώνουν σὲ τάξη,
θὰ σβήνεις, θὰ φέγγης, ὦ δύναμη! ὦ πράξη!
Καί, Θεός, τὸ σκοπό σου ποτὲ δὲ θὰ μάθεις.

(«Τα θεῖα δῶρα»)

ΑΙ «ΙΔΕΑΙ» ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΑΛΛΗ ἦταν στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἡ σημασία που εἶχαν οἱ Ἰδέες, με ἄλλη σημασία τὶς πῆρε ὁ Πλάτων στους διαλόγους του καὶ ἄλλη διαφορετικὴ ἀπέκτησαν ἀργότερα, που τὴν ἔχουν κρατήσει καὶ σήμερα ἀκόμη. Σήμερα, σὰν λέμε Ἰδέες, ἐννοοῦμε κάτι σὰν ἔννοιες. Εἶναι δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ σχηματίζεται στο νοῦ μας ἀπὸ πράγματα συγκεκριμένα ἢ ἀπὸ ζητήματα ἀφηρημένα καὶ ἀποτελοῦν το περιεχόμενο τῆς συνειδήσεώς μας. Το ἰδεολογικό, καθὼς λέμε, περιεχόμενο, που εἶναι ἐκεῖνο το ὁποῖον μορφώνει τὴν νοοτροπία μας, ἡ ὁποία παίζει τόσο ρόλο στον χαρακτῆρα μας, που ρυθμίζει τὶς διαθέσεις μας, τις κρίσεις μας καὶ ποὺ κανονίζει τὶς αποφάσεις μας, τὶς πράξεις μας.

Στὴν ἀρχαιότητα ἡ λέξις Ἰδέα σήμαινε τὴν ἐξωτερικὴ μορφή, τὸ φαινόμενο μέρος, το ἐξωτερικὸ σχῆμα ποὺ παρουσιάζουν τὰ διάφορα ἀντικείμενα καθὼς τὸ δέχονται τὰ αἰσθητήριά μας καὶ τὸ συλλαμβάνει ὁ νοῦς. Τὴν ὄψι τῶν πραγμάτων, ἄσχετα μὲ τὴ πραγματική τους ὑπόστασι. Ἡ σημασία ἐκείνη ἦταν σύμφωνη καὶ με τὴν ἐτυμολογία ποὺ ἔχει ἡ λέξις Ἰδέα, ἀπὸ τὸ ἰδεῖν, που θὰ πῆ βλέπω.

Ὁ Πλάτων τὴν χρησιμοποιεῖ, καθὼς καὶ τὴ συνώνυμή της. Εἶ-

δος, μὲ ἄλλη σημασία. Ὅπως θὰ δοῦμε ἀμέσως, τῆς ἔδωσε ἀξία ἀντικειμενική, ἐνῶ πρῶτα εἶχε ὑποκειμενικότητα καθὼς φαίνεται παρα πανω. Ὄχι ὅμως σὲ ὅλα τα βιβλία του, ἀλλὰ μᾶλλον σ' ἐκεινα ποὺ θεωροῦνται πὼς ἔγραψε ὥριμος πλέον.

Ἐδῶ θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε γενικα για τον Πλατωνα ὅτι τὸν χαρακτηρίζει μια ἐξέλιξι στη γνῶσι. Δὲν παρουσιαζει, γιατὶ δὲν εἶχε, καθὼς φαίνεται καταλήξει σὲ ὡρισμένο σύστημα φιλοσοφικό. Ἔτσι ἡ γνῶσι του ἦταν ρέουσα, δὲν παρουσιάζει κάτι τὸ συγκροτημένο. Εἶχε τὸν φιλοσοφικὸ ἐνθουσιασμό, τη θεια φλόγα για την αληθεια. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ τὸν ἔκαμε μεγαλο.

Ὁ Πλατων λοιπὸν χρησιμοποίησε τὴ λεξι αὐτὴ μὲ τη σημασία μιᾶς Ἰδιοτητας ποὺ ἔχει ἡ οὐσία νὰ διδη στα ὑλικὰ πραγματα τὴ μορφή, νὰ παρεχῃ σ' αὐτα τὸν τυπο τῆς μορφῆς. Γι' αὐτὸ την Ἰδεα χαρακτηριζει σαν κάτι τὸ αὐλο μὲν ἀλλὰ ὑπαρκτό, ποὺ μοναχο του βέβαια δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπαρχῃ, ἀλλα ποὺ διδει διάφορες μορφες στὴ ἄμορφη ὕλη καὶ γινεται ἔτσι ἡ αἰτια στὸ νὰ παίρνουν μορφὴ τα πραγματα. «Ἰδεα ἐστὶν οὐσία ἀσώματος, αὐτὴ μὲν μὴ ὑφεστῶσα καθ' ἑαυτήν, εἰκονίζουσα δὲ τας ἀμόρφους ὕλας καὶ αἰτία γινομενη τῆς τούτων δειξεως»,καθὼς γράφει. Ἔτσι ἡ σημασια τῆς ἰδεας ἢ τοῦ εἴδους στον Πλατωνα ἔγινε ὅπως εἴπαμε, ἀντικειμενικη.

Εἶναι φανερὴ ἐδῶ ἡ ἐπίδρασι στὴν Πλατωνικὴ σκέψι τῆς φιλοσοφιας τῶν Πυθαγορειων. Ἐκεῖνοι πρῶτοι ὥρισαν σὰν κυρία ἰδιότητα τῆς οὐσιας ποὺ ὠνόμαζαν Μοναδα, οὐσίας ποὺ εἶναι συνεχὴς καὶ δὲν μερίζεται, τὴν ἱκανότητα νὰ δίνῃ τον τύπο στὶς ὑλικὲς μορφές, νὰ προσδιορίζῃ τὸ σχῆμα τους, νὰ τοὺς δίνῃ πέρας. Εἶναι γνωστὸς ἐξ ἄλλου ὁ ὅρος ποὺ χρησιμοποιοῦσε ὁ Φιλολαος γιὰ τὴν Μονάδα. Τὴν ἀποκαλοῦσε συνεκδοχικα «περαίνοντα».

Σχετικα γράφει ἐπίσης ὁ Πλατων στὸ ἔργο του «Παρμενίδης», στὸ ὁποιο τόσο ἀσχολειται μὲ τὸ ζήτημα τῶν Ἰδεῶν, ὅτι οἱ μὲν Ἰδέες στέκουν στὴ φύσι σαν ὑποδείγματα, τὰ δὲ πράγματα μοιάζουν μ' αὐτὲς καὶ εἶναι ὁμοιώματα τους, ἡ συμμετοχὴ δὲ τῶν πραγματων στις ἰδεες εἶναι σαν ἡ ἀπεικόνισι αὐτῶν στὰ πράγματα. «Τα μὲν εἴδη ταῦτα ὥσπερ παραδείγματα ἑστάναι ἐν τῇ φύσει, τὰ δὲ ἄλλα τούτοις ἐοικέναι καὶ εἶναι ὁμοιώματα καὶ ἡ μέθεξις αὕτη τοῖς ἄλλοις γίγνεσθαι τῶν εἰδῶν οὐκ ἄλλη τις ἢ εἰκασθῆναι αὐτοῖς».

Τὴ σημασια ποὺ ἔδιδε ὁ Πλάτων στὶς ἰδεες σαν τύπους τῶν μορφῶν, σαν ὑποδειγματα αὐτῶν, την παρωμοιαζε μὲ τη σημασια που ἐδιναν οἱ Πυθαγορειοι στοὺς ἀριθμοὺς στὸ περίφημο ἀριθμολογικο τους συστημα, τὸ ὁποῖον τοσο πολὺ ἔχει παρανοηθῆ. Οἱ Πυθαγορειοι στους ἀριθμούς τους ἐδιναν σημασια ὄχι τὴν ποσοτικὴ ποὺ ἔχουν στα μαθηματικά, ἀλλὰ ποιοτικη. Οἱ ἀριθμοι αὐτοὶ τῶν πυθαγορειων ἀποτελοῦσαν τα πρότυπα, βάσει τῶν ὁποιων ἐγίνοντο τα πραγματα, οἱ μορφες καὶ τὰ ὄντα. Ὁ Ἀριστοτελης γράφει σχετικα μ' αὐτὸ για τους Πυθαγορείους «Μιμήσει τα ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν». Ὅπως δηλαδὴ οἱ ἀριθμοὶ πηγαινουν μὲ τάξι ποὺ αὐξάνει, ἔτσι καὶ τὰ πράγματα στη Φύσι γίνονται μὲ αὐξάνουσα κατάστασι ποιότητος. Δηλαδὴ τα πράγματα ἠμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν εἰκόνες τῶν ἀριθμῶν καὶ

ἀντίστροφα οἱ ἀριθμοὶ σὰν ὁμοιώματα τῶν πραγμάτων. Γι' αὐτὸ γράφει πάλιν ὁ Ἀριστοτέλης γιὰ τοὺς πυθαγορείους ὅτι τοὺς ἀριθμοὺς τοὺς θεωροῦσαν σὰν ὁμοιώματα τῶν ὄντων, τῶν πραγμάτων. «Ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ἐδόκουν θεωρεῖν ὁμοιώματα πολλὰ τοῖς οὖσιν».

Τοὺς ἀριθμοὺς τούτους τοὺς ποιοτικοὺς ὁ Πλάτων ὠνόμαζε «ειδητικούς», για νὰ τοὺς ξεχωρίσῃ ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους ποσοτικοὺς ἀριθμούς, δηλαδὴ ἀριθμοὺς ποὺ μᾶς δίδουν τη γνῶσι γιὰ τὴν ποιότητα τῶν πραγμάτων. (Ἀπὸ τὸ εἰδέναι που σημαίνει γνωρίζω). Στοὺς διαλόγους του ὅμως ὁ Πλάτων δὲν ὁμιλεῖ καθαρὰ για το συσχετισμὸ αὐτὸ τῶν ἀριθμῶν πρὸς τὶς ἰδέες, ἀλλὰ τὸ μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ ἄλλους μεταγενεστέρους. Φαίνεται πὼς ὁ Πλάτων χρησιμοποιοῦσε τὴν ὁρολογία αὐτὴ προφορικὰ ἢ σε κανένα ἔργο του που χάθηκε.

Ὁ Πλάτων, καθὼς μᾶς λέγει ἀκόμα ὁ Ἀριστοτέλης, τὴν ἀπομίμησι στὰ πράγματα τῶν ἰδεῶν—ἀριθμῶν, ὠνόμαζε συμμετοχή, «μέ-

Ἐδῶ ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ ποῦμε γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ποὺ καθὼς φαίνεται καὶ ἀπὸ ἄλλα ζητήματα, δὲν ἀνῆκε σὲ ἐσωτερικὴ σχολή, ὅτι δὲν κατάλαβε ἢ δὲν ἠθέλησε νὰ καταλάβῃ οὔτε τοὺς πυθαγορείους, οὔτε τὸν Πλάτωνα καὶ στὸ ζήτημα τῶν ἰδεῶν καὶ ἀριθμῶν. Γιὰ τοῦτο ἔχει γράψει ὅτι τὸ τί εἶναι ἡ μέθεξις ἢ ἡ μίμησις ὁ Πλάτων καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ὡς ἀπὸ συμφώνου τὸ ἀφῆκαν νὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ ἄλλους. Καὶ πὼς τὸ νὰ λέγουν ὅτι οἱ ἰδέες εἶναι οἱ τύποι καὶ ὅτι μετέχουν σ' αὐτοὺς τὰ πράγματα εἶναι ἀντιλήψεις κενὲς καὶ ποιητικὲς ἐκφράσεις. «Τὴν μέντοι γε μέθεξιν ἢ τὴν μίμησιν, ἥτις ἂν εἴη τῶν εἰδῶν, ἀφεῖσαι ἐν τῷ κοινῷ ζητεῖν» — «Τὸ δὲ λέγειν παραδείγματα αὐτὰ (τὰ εἴδη) εἶναι καὶ μετέχειν αὐτῶν τἆλλα κενολογεῖν ἐστι καὶ μεταφορὰς λέγειν ποιητικάς».

*

Ὁ Πλάτων, καθὼς εἴπαμε, ὑπῆρξε ἕνας θερμὸς ζητητὴς τῆς ἀληθείας. Μεταχειρίστηκε τὸν ὀρθολογισμὸ στὴν ἔρευνά του, τὸν ὀρθολογισμὸ στὸν ὁποῖον εἶχε ἐκτίμησι, ἀλλὰ συγχρόνως εἶχε καὶ τὸ θάρρος νὰ παίρνῃ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ γνῶσι, ὅση τουλάχιστον εἶχε στὴ διάθεσί του, για νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ζητήματα που δὲν τὸν βοηθοῦσε ὁ ὀρθολογισμός του. Ἔτσι ἔκαμε καὶ στὸ ζήτημα τῶν τύπων τῶν μορφῶν, καθὼς εἴδαμε, ποὺ τοὺς ἔδωσε τὸν ὅρο ἰδέες. Τὸν βρίσκουμε πάλι να γράφῃ στὸ «Φιλήβο», ἐπάνω σὲ μιὰ συζήτησι ποὺ κάνει ὁ Σωκράτης για τὴ σύστασι τῶν πραγμάτων, πὼς ἡ λύσι τοῦ ζητουμένου εἶναι δῶρο τῶν θεῶν που ἔλαβαν οἱ παλαιότεροι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν καλύτεροι καὶ ζοῦσαν πιὸ κοντὰ στους θεούς. Καὶ αὐτοὶ οἱ παλαιότεροι εἶχαν ἀφήσει τὴν πληροφορία πὼς ὅλα τὰ πράγματα που ὑπάρχουν εἶναι φτιαγμένα ἀπὸ δύο οὐσίες, ἀπὸ ἐκείνη ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄπειρα, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ δίδει στὰ πράγματα πέρας, ποὺ τοὺς προσδιορίζει τὴ μορφή. «Θεῶν μὲν εἰς ἀνθρώπους δόσις, ὥς γε καταφαίνεται ἐμοί, ποθὲν ἐκ Θεῶν ἐρρίφθη διά τινος Προμηθέως ἅμα φανοτάτῳ τινὶ πυρί· καὶ οἱ μὲν παλαιοί, κρείττονες ἡμῶν καὶ ἐγγυτέρω Θεῶν οἰκοῦντες, ταύτην φήμην παρέδωσαν, ὡς ἐξ ἑνὸς μὲν καὶ ἐκ πολλῶν ὄντων τῶν ἀεὶ λεγομένων εἶναι, πέρας δὲ καὶ ἀπειρίαν ἐν αὐτοῖς ξύμφυτον ἐχόντων».

Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν διδασκαλία τῶν Πυθαγορείων ποὺ ἔλεγαν ὅτι ἡ Φύσις, τὰ πράγματα τῆς Φύσεως, ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο οὐσίες, τὴν Μονάδα (περαίνοντα) καὶ τὴν Δυάδα (πλῆθος). «Ἁ φύσις δ' ἐν τῷ κόσμῳ ἁρμόχθη ἐξ ἀπείρων τε καὶ περαινόντων καὶ ὅλος κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα», καθὼς ἔχει γράψει ὁ Φιλόλαος.

Τὸ θάρρος αὐτὸ τοῦ Πλάτωνος στέκει σὰν παράδειγμα ἄξιο γιὰ μίμησι σὲ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴ φιλοσοφία, μὲ τὴ ζήτησι τῆς ἀλήθειας γενικά. Ἡ ἔρευνα πρέπει νὰ γίνεται μὲ τὸ νοῦ ἐλεύθερο ἀπὸ προλήψεις. Ἡ ἀλήθεια θὰ πρέπει νὰ ἀναζητῆται παντοῦ, χωρὶς νὰ μπαίνουνε στὴν ἔρευνα ὅρια καὶ μάλιστα ὅρια ὀρθολογιστικά, ποὺ τόσο τὴν ἐμποδίζουν. Ὁ ὀρθολογισμὸς βέβαια χρειάζεται. Εἶναι κι' αὐτὸς μιὰ πηγὴ γιὰ τὴ γνῶσι στὸν ἄνθρωπο, ἀρκεῖ οἱ βάσεις, τὰ δεδομένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ξεκινάει νὰ εἶναι πραγματικά. Ἀλλοιώτικα μπορεῖ νὰ μᾶς φέρῃ σὲ συμπεράσματα ποὺ δὲν θὰ ἔχουν σχέσι μὲ τὴν πραγματικότητα, ποὺ δὲν θὰ εἶναι ἀληθινά. Καὶ ὑπάρχουν γι' αὐτὸ τόσα καὶ τόσα παραδείγματα..

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ πάλι ὁ ὀρθολογισμός, ὅπως καὶ ἡ ἐπιστήμη, εἶναι ἀνήμπορος νὰ δώσῃ τὴν ἀλήθεια γιὰ τόσα πολλὰ ἐρωτήματα, μάλιστα δὲ σὲ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὶς αἰτίες γιὰ πράγματα ἢ γιὰ φαινόμενα. Γιὰ αἰτίες πρὸ πάντων ἀρχικές. Στὴ περίστασι τότε αὐτὴ χρειάζεται ἡ ἐσωτερικὴ γνῶσι, ἡ παράδοσι, τὴν ὁποία ἀδίστακτα καὶ μὲ τόλμη πρέπει νὰ παίρνῃ ὁ ἐλεύθερος ἐρευνητής. Ὅση τουλάχιστο μπορεῖ νὰ ἔχῃ στὴν διάθεσί του.

Αὐτὸ ποὺ τώρα ἀποκαλεῖται Χριστιανικὴ Θρησκεία ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα καὶ δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ ὑπάρχῃ, ἀπὸ τὴν καταγωγὴ τῆς ἀνθρώπινης φυλῆς, μέχρις ὅτου ἐνεφανίσθη ὁ Χριστὸς καὶ ἀπὸ τότε ὀνομάζεται «Χριστιανικὴ» ἡ ἀληθινὴ θρησκεία, ποὺ πάντα ὑπῆρχε.

Ἅγιος Αὐγουστῖνος

Ὁ Σοβιετικὴς βιολόγος Ἀλεξάντρ Ἔμμε ἐξετάζει ἀντίστροφα τὸ πρόβλημα τῆς ὑπάρξεως ζωῆς σὲ ἄλλους πλανῆτες

Εἶναι δυνατὴ ἡ ζωὴ στὴ Γῆ;

Κείμενον ραδιοφωνικῆς ὁμιλίας στὸν Ἄρη, συλληφθὲν ἀπὸ δέκτας διαστήματος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως:

«Τὸ παν—Ἀρειακὸν Συνέδριον ἠσχολήθη τελευταίως μὲ τὰς πιθανότητας ὑπάρξεως ζωῆς στὴν Γῆ (Σημ. Ἡ Ἀρειανὴ ἐκπομπὴ ἀνέφερε «στὸν Τρίτο Πλανήτη». Ἐννοοῦσε τὴν Γῆ, προφανῶς). Ἡ Γῆ εὑρίσκεται 50 ἑκατομμύρια μίλλια πλησιέστερα ἀπὸ τὸν Ἄρη στὸν Ἥλιο, ἑπομένως τὸ κλῖμα της θὰ εἶναι αἰσθητῶς θερμότερο. Καὶ ἐρωτᾶται: Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ζωὴ στὴν προβλεπόμενη ὑψηλὴ θερμοκρασία; Καὶ ἂν ὑπάρχῃ, σὰν τί θὰ μοιάζῃ;

»Ὁ λόγος τοῦ εἰδικοῦ βιολόγου ἠκούσθη μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον στὸ συνέδριο. «Ὄχι», ἐδήλωσε. «Εἶναι ἀπίθανον νὰ ὑπάρχῃ στη Γῆ ζωὴ ὑψηλῶς ὠργανωμένη. Καθὼς γνωρίζετε, ἐτοποθετήσαμε τελευταίως κοσμικὰ κάτοπτρα γιὰ νὰ συγκεντρώσουμε τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου καὶ νὰ τὶς στρέψουμε πρὸς τὴν ἐπιφάνεια τοῦ πλανήτου μας, μὲ τὴν προσδοκία νὰ ὑψώσουμε κατὰ 2—3 βαθμοὺς τὴν θερμοκρασία καὶ ἔτσι νὰ μπορέσουμε νὰ λυώσουμε τοὺς πάγους τῶν πόλων, νὰ ἐξασφαλίσουμε ἄφθονο νερὸ καὶ νὰ ἀναπτύξουμε τὴν βλάστησί μας, ὥστε νὰ παράγουμε στοὺς ἀνοικτοὺς κήπους τοὺς εὔχυμους καὶ τρυφεροὺς καρποὺς, ποὺ μόνον τὰ θερμοκήπια μᾶς προσφέρουν τώρα. Ὅμως, ἀνησυχοῦμε τρομερὰ ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ αὐξηθῇ ἡ θερμοκρασία ὄχι 2—3 βαθμὸς, ἀλλὰ 10—15. Φαντάζεσθε ὅτι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνθέξουν τὰ φυτά μας σὲ θερμοκρασία 25—32 βαθμῶν; Ἐ, λοιπόν, τέτοια θερμοκρασία ἐπικρατεῖ συνήθως σὲ πολλὲς περιοχὲς τῆς Γῆς. Τὰ φυτά μας σὲ τέτοια θερμοκρασία θὰ ἐμαραίνοντο καὶ θὰ πέθαιναν ἀμέσως.

»Πρέπει, ἑπομένως, νὰ συμπεράνουμε ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ βλάστησις στὴν περιφέρεια τοῦ ἰσημερινοῦ τῆς Γῆς, ἐκτὸς ἂν εἶναι ὑδρόβιος. Ἄφθονη βλάστησις μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μόνον στὶς περιφέρειες πλησίον τῶν πόλων.

»Πλὴν τούτου, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ βλάστησις χωρὶς ὑπεριώδεις ἀκτῖνες βραχέων κυμάτων; Ἐξ ὅσων γνωρίζουμε, δὲν ὑπάρχουν στὴ Γῆ χρώματα δυνάμενα νὰ συλλαμβάνουν τὶς μακρῶν κυμάτων ὑπεριώδεις ἀκτῖνες. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπάρχουν, παραμένει λίαν ἀμφίβολον ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ

ἀνθέξῃ τὸ φυτικὸν βασίλειον σὲ τόσο ὑψηλὲς θερμοκρασίες, μάλιστα σὲ ἀτμόσφαιρα περιέχουσα τρομακτικὴ ἀναλογία ὀξυγόνου, ποὺ δηλητηριάζει, καθὼς καὶ ἄλλα ἐνεργὰ ἀέρια ποὺ ὀξειδώνουν τὰ πάντα. Τὸ ὀξυγόνον ἀποτελεῖ τὸ ἕνα πέμπτον τῆς γηΐνης ἀτμοσφαίρας καὶ θὰ πρέπει νὰ κατακαίῃ τὸ κάθε τι. Τὰ φυτὰ θὰ ζοῦν λίγες ἡμέρες καὶ προφανῶς θὰ εἶναι συχνὲς οἱ πυρκαϊὲς στὴν ἐπιφάνεια τοῦ πλανήτου αὐτοῦ. Ἡ παραμικρὴ ἀστραπὴ θὰ προκαλῇ τρομακτικὲς ἐκρήξεις.

»Ὅσον ἀφορᾶ τὰ ζῶα, αἱ ὑποθέσεις περὶ ἀναπτύξεως των εἶναι φανταστικαί. Μὴ λησμονοῦμε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι δέκα φορὲς βαρύτερη ἀπὸ τὸν δικό μας πλανήτη. Τὰ ζῶα, ἐὰν δὲν συνθλίβωνται ἀπὸ τὴν δύναμι τῆς βαρύτητος, θὰ πρέπει νὰ εἶναι γιγάντια, μὲ χονδροὺς σκελετούς, μὲ δωδεκάδες ζεύγη ποδιῶν, καὶ μὲ ὄργανα ἐπιτρέποντα τὴν ψῦξι τοῦ σώματος καὶ τὴν χρῆσι μικρῆς ποσότητος ὀξυγόνου. Τὸ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν θὰ ζοῦνε μέσα στὸ νερό.

»Ἀναφορικῶς πρὸς σκεπτόμενα ὄντα, ἡ συνήθης διαμονή των θὰ εἶναι μόνον στὶς πολὺ ὑψηλὲς ὀρεινὲς περιοχές».

Τὸ συνέδριον ἐνέκρινε τὴν κατωθι ἀπόφασιν:

«Παραπέμπεται πρὸς περαιτέρω ἐξέτασιν ἡ ὑπόθεσις περὶ δυνατότητος ὑπάρξεως ζωῆς ἐπὶ τῆς Γῆς, πάντως μόνον εἰς τὸ ἀρχικὸν στάδιον τῆς ἐξελίξεως. Ἡ ὕπαρξις ζώων καὶ σκεπτομένων ὄντων δὲν ἀπεδείχθη. Κρίνεται ὡσαύτως ὅτι χρήζει περαιτέρω ἐρεύνης ἡ παρατήρησις ὡρισμένων νέων ὑδατίνων λεκανοπεδίων».

*

Ἀπόσπασμα ραδιοφωνικῆς ὁμιλίας ἐπιστήμονος τῆς Ἀφροδίτης:

«Μᾶς ἐγένετο ἡ τιμὴ ν' ἀντιπροσωπεύσωμεν τὸν προηγμένον πολιτισμὸν τοῦ ἄστρου μας. Ὅλη ἡ πεῖρα, τὴν ὁποίαν συνεσωρεύσαμε κατὰ τὰ 230 ἔτη τοῦ ἐπιστημονικοῦ μας ἔργου, μᾶς παρέχει τεκμήρια περὶ τοῦ ὅτι μόνον εἰς ὀλίγους μεμονωμένους πλανήτας εἶναι δυνατὴ ἡ ὕπαρξις ζωῆς. Μέσα στὰ ὅρια τοῦ πλανητικοῦ συστήματος τοῦ ἄστρου μας, μόνον ἐμεῖς ἔχουμε ἐπαρκῆ ποσότητα θερμότητος, νεροῦ καὶ τὸ πιὸ σταθερὸ κλίμα, χωρὶς ἀπότομες ἀλλαγές.

»Κοττάξετε τὴ Γῆ. Ἀπέχει ἀπὸ μᾶς μόνον 25 ἑκατομμύρια μίλλια καὶ ὅμως αὐτὸ ἀρκεῖ γιὰ νὰ εἶναι οἱ πόλοι της καὶ τὰ βουνά της σκεπασμένα ἀπὸ αἰώνια χιόνια, ἐπίσης νὰ ἔχῃ τρομερές, καθημερινές, ἐποχιακὲς καὶ περιφερειακὲς πτώσεις θερμοκρασίας. Στοὺς πόλους ἡ θερμοκρασία πέφτει στοὺς 60 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδέν, ἐνῶ στὸν ἰσημερινὸ ἀνέρχεται σὲ 38 βαθμοὺς ἄνω τοῦ μηδενός. Σὲ καθημερινὴ θερμοκρασία μέσου ὅρου 15 βαθμῶν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξις τῶν φυτῶν. Ἐὰν ὑπάρχουν, θὰ ὑπάρχουν μόνον στὸν ἰσημερινό, πιθανὸν δὲ νὰ ἀνθίζουν κατὰ τὸ 10ον ἕως 15ον ἔτος τῆς ζωῆς των, λόγῳ τῆς παρουσίας τρομακτικῆς ποσότητος ὀξειδικῶν ἀερίων στὴν ἀτμόσφαιρα. Θὰ ζοῦν μᾶλλον στὸ νερό, διότι στὴν ἐπιφάνεια θὰ κατεστρέφοντο ἀπὸ τὶς ὑπεριώδεις ἀκτῖνες. Τὰ ζῶα ἐπίσης μποροῦν νὰ ζοῦν μόνον μέσα στὸ νερό.

»Τὸ περίεργο μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς Γῆς εἶναι ὅτι περιέχει λιγώτερο ἀπὸ τὸ ἕνα δέκατον τῆς μονάδος ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ποὺ εἶναι, ὡς γνωστόν, τὸ βασικὸν ζωτικὸν ἀέριόν μας. Φυσικὰ ἐπιστρέφει στὴν ἀτμόσφαιρα ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ὀργανικῶν καταλοίπων. Ἀλλὰ

τὰ φυτὰ θὰ πρέπει ἤδη νὰ ἔχουν χρησιμοποιήσει ὅλη τὴν ποσότητα, ὥστε δὲν εἶναι πλέον δυνατὴ ἡ ζωή».

*

Καὶ τώρα ἡ... προσγείωσις:

Ἡ ζωὴ στὴ Γῆ ὑπάρχει! Οἱ ἐπιστήμονες διαφωνοῦν μονάχα γιὰ τὸν τρόπο ποὺ ἄρχισε. Γεννήθηκε ἐδῶ, στὸ νερό, στὸ χῶμα καὶ στὸν ἀέρα τοῦ πλανήτου μας, λέγουν οἱ μέν. Ἦλθε ἀπὸ τὸ κοσμικὸ διάστημα, λέγουν οἱ ἄλλοι. Οἱ πρῶτοι ἀποκρούουν τὴν ἄποψι τῆς αναπτύξεως ζωῆς ἀπὸ σπόρους καὶ βακτηρίδια. Αἱ ὑπεριώδεις ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου θὰ κατέστρεφαν τὰ πρωτοπλάσματα ἔστω καὶ στὴν ὑπερχαμηλὴ θερμοκρασία τοῦ ἐξωτερικοῦ διαστήματος. Ἐξ ἄλλου, οἱ χείμαρροι τῶν φορτισμένων μορίων ἀποτελοῦν μεγάλο κίνδυνο γιὰ τὴ ζωή.

Ἐξ ἄλλ υ, θεωρεῖται βέβαιον ὅτι ζωὴ ὑπάρχει καὶ σὲ ἄλλους πλανῆτες, ὑπὸ ὡρισμένες προυποθέσεις, ὅπως ἀνάλογη θερμοκρασία, ἀτμόσφαιρα, ὄχι ὑψηλὴ ραδιενέργεια κ.λ.π.

Ὑπάρχουν 42 ἄστρα «κοντινοὶ γείτονες» τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος. Καὶ μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ ζωὴ στὸ ἄστρο Ἔψιλον καὶ στὸν ἀστερισμὸ τοῦ Ἠριδανοῦ καὶ στὸ ἄστρον Ταῦ, ἐκεῖ ὅπου ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ τώρα μὲ τὰ γιγάντια ραδιοτηλεσκόπια νὰ στείλῃ σήματα, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ λάβῃ ἐπίσης. Μέσα στὰ ὅρια τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ ζωὴ στὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἀφροδίτη (ἐμεῖς τὸ δεχόμεθα καὶ αὐτοὶ ἂς... ἀμφιβάλλουν). Μπορεῖ ἀκόμη νὰ ὑπάρχουν ἴχνη ζωῆς καὶ στὴ Σελήνη.

Ἀλλὰ μπορεῖ ἐπίσης νὰ ὑπάρχῃ ἄπειρος ἀριθμὸς κατωκημένων πλανητῶν στὸ ἀτέλειωτο Σύμπαν. Μόνον ὁ Γαλαξίας μας περιέχει 100 ἑκατομμύρια πλανητῶν. Ποιὸς ξέρει ἂν δὲν ὑπάρχει ζωὴ σὲ τρομακτικὸ ἀριθμὸ ἄστρων, ἔστω σὲ πρωτόγονη μορφή. Καὶ στοὺς ἀναρίθμητους κόσμους, ἑκατομμύρια ἔτη φωτὸς μακρυὰ ἀπὸ τὴ Γῆ μας, μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν σκεπτόμενα ὄντα...

Μὲ τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια, ὁ ἄνθρωπος ἤδη πραγματοποιεῖ τὸ πιὸ φανταστικὸ ὄνειρο ὅλων τῶν ἐποχῶν: τὴν ἔξοδο στὸ διάστημα.

Ἡ εἰρηνικὴ χρῆσις τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας πάνω στὴ Γῆ καὶ ἡ κατάκτησις τοῦ διαστήματος εἶναι τὰ δύο γιγάντια δίδυμα τῆς μεγαλοφυΐας τῆς γενεᾶς μας.

Ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια μπορεῖ νὰ μεταφέρῃ τὸν ἄνθρωπο σὲ ἄλλους κόσμους. Θὰ τὸν βοηθήσῃ ἐπίσης νὰ ἀναπτύξῃ τὴ ζωὴ σὲ ἄλλους πλανῆτες, μὲ τὴν προμήθεια νεροῦ, ὀξυγόνου καὶ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Τὰ βακτηρίδια ποὺ θὰ ὑπάρχουν ἐκεῖ, μὲ τὸν καιρὸ θὰ ἀλλάξουν τὸ κλῖμα, θὰ γονιμοποιήσουν τὸ ἔδαφος καὶ θὰ ἐμφανισθοῦν πράσινα δάση...

Πίστις μὴ ἀμφιβάλλουσα εἶναι νεκρὴ πίστις.

Μιγκουὲλ ντὲ Οὐναμοῦνο

Ὁ Ἐλευθεροτεκτονισμὸς τῆς Ρωσσίας

Ὑπὸ Remil Pouler, Washington

ΕΙΝΑΙ δύσκολον νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς ὁ χρόνος εἰσαγωγῆς τοῦ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἀλλὰ ὑπῆρχαν σ' αὐτὴν τὴν χώρα τέκτονες τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Πέτρος 1ος, εὑρισκόμενος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐμυήθη ἀπὸ τὸν διάσημο ἀρχιτέκτονα Κρίστοφερ Ρεν καὶ μετέφερε τὸν Ἐλευθεροτεκτονισμὸ εἰς τὴν χώρα του. Ἡ πρώτη αὐθεντικὴ πληροφορία σχετικὰ μὲ τὸν Ρωσσικὸν Ἐλευθεροτεκτονισμὸ ἀνάγεται στὰ 1731, ὅταν ἡ Μεγάλη Στοὰ τῆς Ἀγγλίας ὠνόμασε τὸν Λοχαγὸ Τζὸν Φίλιπς ὡς προσωρινὸν Μέγαν Διδάσκαλο Ρωσσίας καὶ Γερμανίας.

Κατὰ τὴν ἔκδοσι 1756 τῶν Συνταγμάτων τοῦ Ἄντερσον, στὰ 1740 διεδέχθη τὸν Φίλιπς ὁ Στρατηγὸς Λόρδος Τζαίημς Κήθ, Ἄγγλος ὑπηρετῶν εἰς τὸν Τσαρικὸ στρατό. Ὑπὸ τὴν ἡγεσία του ἄρχισε ὁ Ἐλευθεροτεκτονισμὸς νὰ εἰσδύῃ στὴν Ρωσσικὴ κοινωνία καὶ νὰ προσελκύῃ ἄνδρες ὑψηλῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς θέσεως. Ὡς ἀναφέρει ὁ Φίντελ, αἱ συγκεντρώσεις ἐγίνοντο μυστικά, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα περὶ στοῶν μέχρι τοῦ 1750, ὁπότε εἶναι βέβαιον ὅτι εἰργάζοντο στὸ Πέτρογκραδ ἡ Στοὰ τῆς Σιωπῆς καὶ στὴν Ρίγα ἡ στοὰ τοῦ Βορείου Ἀστέρος.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Πέτρος Γ' ἔγινε φανερὸς θαυμαστὴς τοῦ Ρωσικοῦ Ἐλευθεροτεκτομισμοῦ καὶ λέγεται ὅτι ἐδώρησε στὴν Στοὰ τῆς Εὐσταθείας στὸ Πέτρογκραδ ἕνα οἴκημα καὶ διηύθυνε αὐτοπροσώπως τεκτονικὴ ἐργασία στὸ Ὀράνιεμπαουμ.

Ἡ Αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' ἀπεδέχθη τὸν τίτλο προστάτιδος τοῦ Τεκτονισμοῦ, ὁ ὁποῖος τότε ἤκμαζε ἐξαιρετικά.

Στὰ 1762 ἡ Στοὰ «Εὐτυχοῦς Συμφωνίας» ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τὴν Μεγάλη στοὰ τοῦ Βερολίνου.

Ὁ Βόρις Τέλεπνεφ ἀναφέρει ὅτι στὰ 1770 εἰργάζοντο εἰς τὴν Ρωσία δύο συστήματα. Τὸ ἕνα ἦταν γνωστὸ ὡς Σύστημα Γελάγκιν, ποὺ ἀκολουθοῦσε αὐστηρὰ τὰ Ἀγγλικὰ τυπικά, τὸ δὲ ἄλλο ἀπεκαλεῖτο Σύστημα Ζίνεντορφ καὶ ἀκολουθοῦσε τὰ Σου-

ηδικὰ τυπικά. Τὸ 1772 ἡ Μεγάλη Στοὰ τῆς Ἀγγλίας διώρισε τὸν Γελάγκιν ὡς προσωρινὸν Μέγαν Διδάσκαλον, ἐπειδὴ ὅμως δὲν τοῦ παρεσχέθησαν ὡρισμένα κείμενα τελετουργικὰ καὶ ἀπηυθύνθη γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ στὴν Στοκχόλμη, τελικὰ ἐπῆλθε συγχώνευσις τοῦ συστήματός του μὲ τὸ Σύστημα Ζίνεντορφ. Τὸ 1779 ὑπῆρχε στὴν Πετρούπολι μία Σουηδικὴ ἐπαρχιακὴ Μεγάλη Στοὰ μὲ τὸν πρίγκιπα Γκαγκάριν ὡς Μέγαν Διδάσκαλον.

Μετὰ τὸ 1780 ὁ Νόβικωφ ἦταν ἡγέτης τοῦ Ρωσσικοῦ Τεκτονισμοῦ, ὁ ὁποῖος βαθμιαίως ἀπέκλινε πρὸς τὸν μυστικισμό, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ Ροδοσταυρισμοῦ καὶ τοῦ Μαρτινισμοῦ. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ Βιλελμσταδ ἡ Ρωσσία ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐτόνομος τεκτονικὴ δύναμις. Αἱ στοαὶ «Τρεῖς Σημαῖαι», «Ὄσιρις» ,καὶ «Λατόνα» ἔγιναν Μητέρες Στοαὶ καὶ ἔλαβαν τὸ δικαίωμα ἱδρύσεως νέων στοῶν. Ἐπίσης ἱδρύθησαν στοαὶ εἰς τὴν ἐπαρχία τῆς Μόσχας.

Τὸ 1783 ὑπῆρξεν ἔτος ἐξαιρετικῆς δραστηριότητος. Τὸ Τάγμα ἀνῆλθε σὲ ὑψηλὴ ἐκτίμησι τῆς κοινωνίας καὶ ἰδιαίτερα τῶν ἀνωτέρων κύκλων.

Μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασι ἡ Ρωσσικὴ Κυβέρνησις ἄρχισε νὰ βλέπη μὲ καχυποψία ὅλες τὶς μυστικὲς ἑταιρίες, τὸν Τεκτονισμὸ ἰδιαιτέρως. Σύμφωνα μὲ ἐπιθυμία τῆς Αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης Β΄ τὸ 1794 ὅλαι αἱ Στοαὶ ἔπαυσαν ἐργαζόμενες.

Αὐτὴ ἦταν ἡ κατάστασις ὅταν ἀνῆλθε στὸν θρόνο ὁ Παῦλος ὁ Α΄. Μερικοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουν ὅτι ἦταν τέκτων, πάντως καὶ ἐπὶ βασιλείας του αἱ στοαὶ παρέμειναν κλεισμένες ἐν ἀναμονῇ καλυτέρων συνθηκῶν. Μόνον ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Α΄ ἀνεβίωσε ὁ Τεκτονισμός. Ἀναφέρεται ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπῆρξε Τέκτων, ἀλλὰ ἡ παράδοσις δὲν εἶναι ἀκλόνητη. Πάντως, στὰ 1810 ὁ Τεκτονισμὸς ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως καὶ ἱδρύθησαν πολλαὶ Στοαί, μὲ συμμετοχὴ πολλῶν κυβερνητικῶν ἀξιωματούχων. Ἦταν ἡ περίοδος τῶν φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεων. Ἀτυχῶς, ὁ φιλελευθερισμὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου μετετράπη σὲ ἀντίδρασι ὕστερα ἀπὸ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους. Τὴν 6ην Αὐγούστου 1822 ἐδημοσιεύθη διάταγμα περὶ ἀπαγορεύσεως ὅλων τῶν μυστικῶν ἑταιριῶν, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ Τεκτονισμοῦ. Ἴσως νὰ ἀπετρέπετο ἡ συμπερίληψις καὶ τοῦ Τεκτονισμοῦ, ἐὰν ὁ τότε ἀναπληρωτὴς Μέγας Διδάσκαλος Κούσελεφ δὲν ἀπηύθυνε ὑπόμνημα κατὰ τῆς ἐξαιρέσεως πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα.

Ἡ Ἀδελφότης τῶν Τεκτόνων ὑπήκουσε ἀδιαμαρτύρητα στὴν διαταγὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Πιὸ αὐστηρὸ διάταγμα ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν Νικόλαο Α΄ τὴν 21 Ἀπριλίου 1826. Ὡστόσο, ἡ τεκτονικὴ ἐργασία δὲν ἔπαψε ἐντελῶς. Μυστικὰ καὶ σὲ μακρυνὲς ἐπαρχίες αἱ στοαὶ συνεδρίαζαν. Ἡ «Γέφυρα τοῦ Εὐξείνου» στὴν Ὀδησσό, ἡ «Ἀθανασία» στὸ Κίεβο, τὸ «Διασκορπισμένο Σκότος» στὸ Γκιτομίρ, ἡ «Φιλαλήθεια» στὴν Πολτάβα.

Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὁ Τεκτονισμὸς ἐθεωρεῖτο στὴν Ρωσ-

σία ὡς φωλεὰ ἀθεϊστῶν ἐπαναστατῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς νομίμου τάξεως. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος μία ὁμὰς Ρώσσων Τεκτόνων μετέβησαν εἰς τὴν Γαλλία καὶ συνεδέθησαν μὲ Στοὰς τόσον τοῦ Γαλλικοῦ, ὅσον καὶ τοῦ Σκωτικοῦ δόγματος. Στὴν ἐπιστροφή τους ἵδρυσαν δύο ἐπαρχιακὰς στοάς, τὸν «Πολικὸ Ἀστέρα» στὴν Πετρούπολι καὶ τὴν «Ἀναμόρφωσι» στὴν Μόσχα. Κατὰ τὸ 1908 ἀναφέρονται τελετουργίαι παρουσίᾳ ἀντιπροσώπων τῆς Μεγάλης Στοᾶς τῆς Γαλλίας. Τὸ 1909 ἐλειτουργοῦσαν ἕξη στοαί.

Ἐπηκολούθησε κάποια διακοπὴ δραστηριότητος, ἐξ αἰτίας ἀστυνομικῶν περιορισμῶν. Αἱ στοαὶ ἄνοιξαν ἐκ νέου τὸ 1911 καὶ εἰργάζοντο ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Μεγάλης Ἀνατολῆς τῆς Γαλλίας μὲ φανεροὺς πολιτικοὺς σκοποὺς ἐν ὄψει, εἰδικὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ αὐταρχισμοῦ. Τὸ 1913 καὶ 1914 ὑπῆρχαν 40 στοαί. Συνεπείᾳ σχίσματος τὸ 1916 δέκα στοαὶ ἔπαψαν νὰ ὑφίστανται. Ἡ δημοκρατικὴ ἐπανάστασις τοῦ Μαρτίου 1917 καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως εἶχαν ἐμπνευσθῆ καὶ διεξαχθῆ ἀπὸ τὰς τεκτονικὰς στοάς. Τὰ μέλη των, ὅμως, ἠναγκάσθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον νὰ ἐκπατρισθοῦν μετὰ τὴν Μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν.

Τὸ 1924 ἐγκατεστάθη στὸ Λονδῖνο Ρωσσικὸς Τεκτονικὸς Κύκλος ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Μεγάλης Στοᾶς τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Γαλλικὴ Μεγάλη Στοὰ εὐνόησε τὴν ἐγκατάστασι τῆς Ρωσσικῆς Στοᾶς τοῦ Πολικοῦ Ἀστέρος. Τὸ 1922, στὴν διεθνῆ διάσκεψι τῶν Ὑπάτων Συμβουλίων στὴ Λωζάνη, ἀνετέθη εἰς τὸ Ὕπατον Συμβούλιον τῆς Γαλλίας νὰ ὀργανώση τὸ Σκωτικὸν Δόγμα γιὰ τὴν Ρωσσία. Κατὰ τὴν ὅμοια διάσκεψι τοῦ 1935 ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις Ρωσσικοῦ συμβουλίου τῶν ἐπιθεωρητῶν τοῦ 33ου βαθμοῦ, πάντοτε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ὑπάτου Συμβουλίου τῆς Γαλλίας. Ἀλλὰ δὲν ἐνεκρίθη ἡ σύστασις Ὑπάτου Συμβουλίου τῆς Ρωσσίας ἐνόσῳ ὁ Τεκτονισμὸς λειτουργεῖ μόνον ἔξω ἀπὸ τὴν Ρωσσία.

Ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι ἀπηγορευμένος εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἕνωσιν. Τὸ 4ον συνέδριον τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, ποὺ συνῆλθε τὸ 1922 εἰς τὴν Μόσχα, ἀπεφάσισεν ὅτι «οἱ κομμουνισταί, οἱ ὁποῖοι τυχὸν ἀνήκουν εἰς Τεκτονικὰς στοάς, ὀφείλουν νὰ τὰς ἐγκαταλείψουν πάραυτα ἢ νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Κομμουνιστικὸν κόμμα».

Ὑπάρχει εἰς τὴν Νέα Ὑόρκη ἡ Τεκτονικὴ Λέσχη «Ρωσσία» ἀποτελουμένη ἀπὸ μέλη ὑπὸ τὴν Γαλλικὴν αἰγίδα. Στὸ πρόσφατο παρελθὸν ἐξέδιδε καὶ ἕνα δελτίο μὲ πληροφορίες ἐπὶ Ρωσσικῶν τεκτονικῶν θεμάτων.

ΡΑΪΝΕΡ ΜΑΡΙΑ ΡΙΛΚΕ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ ΑΟΡΑΤΟΥ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΛΗ ΚΟΣΜΟΥ

Περίληψις ὁμιλίας
τῆς Κας ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΙΒΟΥ

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ποιητὴς τῆς ἐποχῆς μας Ράινερ Μαρία Ρίλκε εἶναι πρὸ παντὸς ὁ ποιητὴς τοῦ ἀόρατου καὶ τοῦ ἀνείπωτου, τοῦ πέρα ἀπὸ τὴν ὕλη κόσμου.

Προικισμένος ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴ φύση μὲ τὸ προνόμιο νὰ βλέπη πέρα ἀπ' τὶς μορφὲς τῆς ὕλης, προσπαθεῖ νὰ συσχετίση κάθε ὁρατὸ μὲ τὸ ἀόρατο. Διαισθάνεται πὼς ὅλη ἡ πραγματικότητα τῶν αἰσθήσεών μας δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἔκφραση πνεύματος κι' ὅτι ὅλα εἶναι ἐμψυχωμένα μὲ θεία δύναμη, ποὺ οἱ σκοποί της μᾶς εἶναι ἄγνωστοι.

Εἶναι πολλὰ τὰ προσωπικά του βιώματα ποὺ τοῦ ἔχουν διδάξει πὼς τὸ Ἐδῶ καὶ τὸ Ὑπερπέραν δὲν εἶναι δυὸ χωριστοὶ ἀναμεταξύ τους κόσμοι, ἀλλὰ ἕνα καὶ ἑνιαῖο βασίλειο, μὲ δύο μορφές.

Γράφει κάπου: «Αὐτὴ ἡ ζωὴ ποὺ ἀποκαλοῦμε φανταστική, τὸ ὑπερφυσικό, ὁ θάνατος, ὅλ' αὐτά, εἶναι τόσο συνεχῶς παρόντα στὸν γνωστό μας κόσμο, τόσο οἰκεῖα μαζύ

μας, ἀλλὰ μὲ μιὰ καθημερινὴ ἀπαγόρευση ἔχουν ἐκδιωχθῆ ἀπ' τὴ ζωή μας, σὲ τέτοιο σημεῖο, ποὺ οἱ αἰσθήσεις μας ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ τὰ συλλάβουν ἔχουν πιὰ ἀτροφήσει».

Ὁ ἴδιος ζεῖ ὁλοέ α μέσα σ' αὐτὸν τὸν διπλὸ καὶ ρευστὸ κόσμο, περνῶντας συνεχῶς ἀπ' τὸ ἕνα βασίλειο στὸ ἄλλο, σὰν ἕνας νέος Ὀρφέας. Κάποτε ἀκουμπῶντας πάνω στὸν κορμὸ μιᾶς γέρικης ἐληᾶς, ἔνοιωσε ξαφνικὰ τὴν ἐντύπωση πὼς εἶχε μετατεθῆ σε μιὰ κατάσταση ἀσυνείδητη, ὅπου ὅλα εἶχαν ἀλλάξει νόημα κατὰ θαυμαστὸ τρόπο «Ποιὸς ξέρει, ἴσως, ἰδωμένες ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, οἱ κορυφὲς τῶν δέντρων, νὰ μὴν εἶναι παρὰ ρίζες ποὺ πίνουν ἀπ' τοὺς οὐρανούς».

Ἐνταῦθα καὶ Ὑπερπέραν, παρελθὸν καὶ παρόν, ζῶντες καὶ νεκροί, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀδιάσπαστη καὶ σύγχρονη ὁλότητα. Ὁ θάνατος εἶναι ἡ πλευρὰ τῆς ζωῆς ποὺ δὲν εἶναι γυρισμένη πρὸς τὸ μέρος μας, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ φωτίσουν οἱ αἰσθήσεις μας. Τὸ νὰ μπορῆ κανεὶς νὰ φωτίσῃ αὐτὴ τὴν πλευρά, εἶναι ἡ πραγματοποίηση τῆς πιὸ μεγάλης συνειδήσεως τῆς ὕπαρξής μας, ποὺ βρίσκεται σύγχρονα μέσα καὶ στοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους καὶ τρέφεται κι' ἀπὸ τοὺς δύο. Ἡ ζωὴ ἀπ' τὸν θάνατο, κι' ὁ θανατος απ' τὴ ζωή Μέσα στὸ σκοτει ὁ βάθος κάθε ζωῆς ὑπάρχει ὁ θάνατος σὰν ἕνας σπόρος ποὺ ὡριμάζει μαζὺ μὲ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ καὶ γύρω ἀπ' τὸν ὁποῖο ὅλα μεταμορφώνονται.

Ὁ κόσμος λοιπὸν τοῦ Ρίλκε εἶναι ἀνοικτὸς πρὸς τὸ Ἄγνωστο, εἶναι ἕνας κόσμος ὅπου ὅλα ἀκόμη καὶ τὸ πιὸ ἀσύλληπτα εἶναι καὶ ὀφείλουν νὰ γίνουν δυνατά.

Γεννήθηκε στὴ Πράγα τὸ 1875. Ὁ πατέρας του ἦταν στρατιωτικὸς κι' ἡ μητέρα του ἀνῆκε στὴν ἀριστοκρατία. Μεγαλώνει στὸ περιβάλλον τοῦ σπιτιοῦ του ἀπομονωμένος ἀπ' τοὺς συνομηλίκους του, σὰν ἕνα κορίτσι. Ἔτσι στὰ δέκα του χρόνια δέχεται μὲ ἀνακούφιση τὴν ἐγγραφή του στὴ Στρατιωτικὴ Σχολή. Μὰ τὸ στρατιωτικὸ στάδιο εἶναι κάτι τὸ ἐντελῶς ἀσυμβίβαστο γιὰ τὸν εὐαίσθητο χαρακτῆρα τοῦ μικροῦ Ράινερ. Γι' αὐτό, πολὺ σύντομα θ' ἀρχίση ἀπ' τὴ φυλακὴ τῆς Σχολῆς νὰ νοσταλγῆ τὴν ἄλλη φυλακὴ τοῦ σπιτιοῦ του. Ἀπ' τὴ φοίτησή του αὐτὴ στὴ Στρατιωτικὴ Σχολή, ὁ Ρίλκε δὲν ἀπεκόμισε παρὰ ἕνα ἄγριο μῖσος γι' αὐτὸ τὸ σαμποτὰζ ποὺ λέγεται ἀγωγὴ καὶ σχολεῖο καὶ ποὺ ἀπογυμνώνει τὸ παιδὶ ἀπ' τὸν φυσικό του πλοῦτο, γιὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ μὲ κοινὰ ὁμοιόμορφα ἐφόδια.

Μεγαλώνοντας ὁ Ρίλκε φοιτᾶ στὴ Νομικὴ Σχολὴ τῆς Πράγας, κι' ἀργότερα στὴν Ἀνωτάτη Ἐμπορικὴ στὸ Λίντς τῆς Αὐστρίας. Ταξιδεύει στὴ Γερμανία καὶ Σουηδία, κι' ἀρχίζει ν' ἀσχολεῖται σοβαρὰ μὲ τὴ λογοτεχνία. Λίγο ἀργότερα, ἡ ἐπίσκεψη τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, εἶναι δυὸ γεγονότα ποὺ θὰ παίξουν σημαντικὸ ρόλο στὴν ψυχικὴ διαμόρφωση τοῦ Ρίλκε. Ἡ πρώτη, γεμίζει τὴ ψυχή του ἀπὸ τὶς ἀναρίθμητες καλλιτεχνικὲς μορφές της ποὺ μὲ τόση δύναμη ἀποκαλύπτουν τὸ Θεό. Ἡ ἐπίσκεψη τῆς Ρωσσίας τὸν συγκλονίζει, ἡ ἀπεραντωσύνη της, οἱ ἄνθρωποί της, ὅλα ἐκεῖ γειτονεύουν μὲ τὸ Θεό. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴ χώρα αὐτὴ εἶναι μεγάλη: «Εἶναι ἡ χώρα ποὺ οἱ ἄνθρωποι εἶναι μοναχικοί, ὁ καθένας μ' ἕναν κόσμο μέσα του, ὁ καθένας γεμᾶτος ἀπὸ σκοτάδια, ὁ καθένας βυθισμένος στὴν ταπεινοφροσύνη του, εἶναι οἱ συνεχεῖς, οἱ γινόμενοι...».

Μετὰ τὴ Ρωσσία, βρίσκουμε τὸν Ριλκε γιὰ ἕνα διάστημα, νὰ ζῆ στὸ Βορσμπέντε, στὴ Βόρειο Γερμανία, κέντρο τότε τῶν Γερμανῶν ἐξπρεσιονιστῶν, ὅπου καὶ δέχεται τὴν ἐπίδρασή τους. Τὸ 1902 ὁ Ρίλκε πηγαίνει στὸ Παρίσι. Τὸ ταξίδι αὐτὸ εἶν' ὁ μεγάλος σταθμὸς τῆς ζωῆς του, εἶναι ἡ γνωριμία του μὲ τὸν μεγάλο γλύπτη Ροντέν. Ὁ μεγάλος καλλιτέχνης θὰ δώση νέα κατεύθυνση στὴ δημιουργία τοῦ νεαροῦ ποιητῆ. Θὰ τοῦ διδάξη τὴν ἐργασία, τὸν τρόπο τοῦ νὰ κάνη κανεὶς ζων-

τανὴ πραγματικότητα κάθε του βίωμα. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Ροντὲν ὁ Ρίλκε ἐμφανίζει ὁριστικὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔργου, ποὺ εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ χρόνια: Τὸ Βιβλίο τῶν Εἰκόνων, τὸ Βιβλίο τῶν Ὡρῶν, τὸν Μάλτε Μπρίγκε, τὰ Νέα Ποιήματα.

Σὲ λίγα χρόνια θὰ νοιώση τὴν ἀνάγκη νὰ γνωρίση κι' ἄλλους λαούς, νὰ ἔρθη σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν Μεσογειακὸ κόσμο. Ἐπισκέπτεται τὴν Ἱσπανία, κι' ἀργότερα τὴν Αἴγυπτο, τὴν Ἀφρική. Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος ἔχει ἀρχίσει. Ὁ Ρίλκε ἐξαντλημένος σωματικὰ καὶ ψυχικὰ ἀπὸ ἀλλεπάλληλες συμφορές, βρίσκεται ἐπιστρατευμένος στὴ Βιέννη. Ὁ πόλεμος εἶναι κάτι ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβη καὶ νὰ ἐξηγήση. Ἡ ὁμαδικὴ ἀνθρωποσφαγὴ τὸν γεμίζει μὲ φρίκη, ἡ μοῦσα του ἔχει σιγήσει.

Ἡ Ἑλβετία εἶναι ἡ τελευταία χώρα ποὺ θὰ ἰδῆ τὸν Ρίλκε. Καταφεύγει ἐκεῖ, χάρις στὶς ἐνέργειες φίλων του, ποὺ τοῦ ἔχουν παραχωρήσει τὸν παληὸ πύργο τοῦ Μυζὸ γιὰ νὰ ξεκουραστῆ καὶ ν' ἀναλάβη. Σ' αὐτὸ το ἐρημητήριο, ἀνάμεσα στὴν ἄγρια, σιωπηλὴ φύση, θὰ ξαναβρῆ τὴ χαμένη ἐπαφή του μὲ τὸ Θεό, καὶ θὰ γράψη τὰ δύο τελευταῖα, μεγαλειώδη σὲ ἔμπνευση ἔργα του, τὶς Ἐλεγεῖες τοῦ Ντουΐνο καὶ τὰ Σονέττα στὸν Ὀρφέα. Μὰ ἡ ὑγεία του ξαφνικὸ χειροτερεύει, ἡ λευχαιμία ἔχει ἐκδηλωθῆ. Πεθαίνει τὸ 1926, σὲ ἡλικία 51 ἐτῶν.

Ὁ Ρίλκε πέρασε ἀπ' τὴ ζωὴ σὰν ἕνα πρόσωπο σχεδὸν μαγικό. Ἦταν ὁ Ὀρφέας ποὺ μποροῦσε νὰ περνάη ὁλοένα ἀπ' τὸν ὁρατὸ κόσμο τῆς ὕλης στὸν ἀόρατο κόσμο τοῦ πνεύματος. Ὅλα ξάφνιαζαν σ' αὐτόν, ἡ μεγάλη του λεπτότητα κι' ἡ εὐγένεια ἔμοιαζαν σὰν ν' ἀνῆκαν σ' ἕναν κόσμο φανταστικόν, ἰδωμένον μόνον ἀπ' αὐτόν. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν ἐρημιὰ καὶ τὴ μόνωση, δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ εἶναι ἀφωσιωμένος στοὺς φίλους του καὶ νὰ κοπιάζη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλληλογραφεῖ ἀκούραστα μὲ νέους, ἄσημους ποιητές, μὲ νέους ἐργάτες, μὲ νεαρες γυναῖκες καὶ μητέρες, ποὺ καταφεύγουν πρὸς αὐτὸν γιὰ μιὰ συμβουλή, μιὰ παρηγοριά. Ἀπασχολεῖται μὲ ἀφάνταστα συγκινητικὲς ἀγαθοεργίες. Τὸν βλέπουν νὰ χαιρετάη, βγάζοντας μὲ σεβασμὸ τὸ καπέλλο του στὴν τρελλὴ τοῦ χωριοῦ, στοὺς ζητιάνους, στοὺς βοσκοὺς ποὺ πάνε τὰ ζῶα τους στὴ βρύση, στοὺς χωρικοὺς ποὺ συναντᾶ στοὺς ἀγρούς. Και ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά, καὶ πρὸ παντὸς τὰ παληὰ αἰωνόβια δέντρα τοῦ εμπνέουν ἀγάπη καὶ σεβασμό. Ἡ ἐργασία, τέλος, εἶναι γι' αὐτὸν ἡ πιὸ ἱερὴ ἀποστολὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνω στὴ γῆ. Ὄχι μόνον δημιουργικὴ ἐργασία πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλὰ παράλληλα ἐσωτερικὴ ἐργασία γιὰ τὴν τελειοποίηση τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Ὁ Ρίλκε δὲν εἶναι βέβαια ἕνας φιλόσοφος. Εἶναι ὅμως ἕνας στοχαστής. Ἔτσι εἶναι ἑπόμενο μέσα στὸ ἔργο του νὰ διαγράφεται καὶ ν' ἀναπτύσσεται κάποια κοσμοθεωρία. Ἡ κοσμοθεωρία αὐτὴ μπορεῖ νὰ συσχετισθῆ περισσότερο μὲ τὸν Μυστικισμό. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ «Ἄρρητος», ἐφόσον δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἔννοια γιὰ ὰ τὸν ἐκφράση. Εἶναι ὁ αἰνιγματώδης λόγος τῆς πραγματικότητας, ποὺ κρύβει τὸν ἑαυτό του καὶ κατοικεῖ μὲς στὴν αἰώνια σιγή.

Μάταιη ἀναζήτηση, ὁδηγεῖ πάντοτε στὸ Μηδέν: «Τρομερὸ μακρὺς ὁ δρόμος ποὺ φέρνει πρὸς ἐσένα, καὶ σὰν ἀπὸ καιρὸ κανεὶς δὲν τὸν ἐπάτησε, δυσκολοπέραστος..». Τὸ Βιβλίο τῶν Ὡρῶν εἶναι γεμάτο ἀπ' τὶς θαυμάσιες αὐτὲς προσευχὲς πρὸς τὸν Θεό, τὸν Θεὸ ποὺ κρύβει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Τὸν ἀποκαλεῖ σκοτεινὸ ἀσυνείδητο, σκοτεινὴ ρίζα, μεγάλο, ἄγνωστο δάσος, δίχτυ, Νόμο πραότατο...

Τα ὄντα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἀφοῦ προέρχονται απ' τὸ Θεό, πρέπει νὰ τὸν ἐκφράζουν. Συγκλονισμένη ἡ ψυχή του, δὲν ρωτᾶ πιά, ὅπως πρίν, ποῦ εἶναι ὁ Θεός. Ἀρκεῖ πιὰ

γι' αὐτὸν ἡ διαίσθηση ὅτι ὁ Θεὸς ζεῖ μέσα στὸ κάθε τί, μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο. Αὐτὸν τὸν Θεὸ θέλει τώρα ὁ Ρίλκε ν' ἀνακαλύψη νὰ τὸν ἐλευθερώση καὶ νὰ τὸν παρουσιάση στοὺς ἀνθρώπους.

Ἔτσι θ' ἀρχίση μιὰ κάθοδος πρὸς τὸ Θεό, μὲ τὴν κάθοδο μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, πρέπει ν' αποχωρήση μέσα στὴν ἄγνωστη ἔρημο τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ἡ ἐρημία ποὺ ἐπιζητεῖ, εἶναι ἀπαραίτητη προυπόθεση γιὰ τὴν αὐτοσυγκέντρωση πρὸς δημιουργία. Τὴν παρομοιάζει γι' αὐτὸ μὲ εὐεργετικὴ βροχὴ ποὺ μᾶς γονιμοποιεῖ. Ὁ Θεὸς βρίσκεται μέσα στὸν ἄγνωστο, στὸ σκοτεινὸ πυρῆνα του εἶναι μας, ὅπου μπορεῖ νὰ φθάση κανεὶς μὲ τὴ μόνωση.

Πῶς ἐννοεῖ αὐτὴ τὴ μόνωση ὁ Ρίλκε, Ὄχι κλείσιμο τῆς ψυχῆς απέναντι στὸν κόσμο, ἀλλὰ συγκέντρωση, ἐσωτερικὴ ἐργασία γιὰ τελειοποίηση καὶ ὡρίμανση Καμμια ἥσυχη, μοιρολατρικὴ κατάσταση· ἀντίθετα, δράση, ἐργασία καὶ πρὸ παντὸς οὐσιώδης ζωή. Γιὰ ὅλα αὐτά, χρειάζεται χρόνος καὶ κόπος πολὺς καὶ ὑπομονή, χωρὶς βία, πρέπει νὰ ὡριμάσουμε σιγά - σιγά, βῆμα πρὸς βῆμα, σὰν ἕνα δέντρο ποὺ δὲν ἀνθίζει προτοῦ ἔρθη ἡ ἐποχή του. Κι' ὅταν ἔτσι ὡριμάσουμε, τότε θὰ νοιώσουμε πῶς ὁ χρόνος τῆς σιωπῆς καὶ τῆς μόνωσης δὲν ἦταν χρόνος χαμένος, ἀλλὰ ἀπαραίτητος χρόνος δημιουργικῆς ἐργασίας. Ἀληθινή, οὐσιώδη ζωὴ βρίσκει ὁ Ρίλκε σ' ὅλον τὸν ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο κοσμο, στὰ ζῶα, τὰ φυτὰ καὶ τὸ πράγματα. Οἱ ἄνθρωποι τῶν μεγαλουπόλεων ἔχουν χάσει κάθε ἰσορροπία καὶ μέτρο καὶ δὲν μποροῦν πιὰ νὰ ζήσουν οὐσιώδη ζωή.

Ἔχει λοιπὸν στραφῆ ὁ Ρίλκε, πρὸς τὴ Γῆ, πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ τὸ παρόν. Δὲν θὰ παύση νὰ τονίζη ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς τὴν ἀποχώρηση αὐτὴ μὲς στὸν ἑαυτό μας, σὰν μοναδικὸ μέσο γιὰ ὡρίμανση, γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς ἁρμονίας κι' ἑνότητας ἀνάμεσα στὴ ψυχή μας καὶ τὸ Θεό. Ὅλοι μας πρέπει νὰ ὑμνοῦμε ζῶντας μιὰ οὐσιώδη ζωή, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε περιττό, ζωὴ πτωχείας, ὅπως τὴν ἀποκαλεῖ, ὄχι μὲ τὴν ἔννοια τῆς στέρησης, ἀλλὰ τῆς απαλλαγῆς ἀπὸ περιττὲς ἐπιθυμίες καὶ κτήσεις. Σχέση μὲ τὴν πτωχεία αὐτὴ ἔχει καὶ ἡ ἀγάπη, ὅπως τὴν ἐννοεῖ ὁ Ρίλκε. Ὄχι μὲ τὴν ἔννοια τοῦ νὰ στερήσουμε ἢ νὰ νεκρώσουμε τὴ σάρκα μας, ἀλλὰ ἀγάπη μὲ παραίτηση ἀπὸ κάθε πόθο κτήσεως καὶ μὲ τὴν ἐπίγνωση ὅτι πουθενὰ δὲν πρέπει νὰ παραμένουμε.

«Ὀφείλεις ν' ἀλλάξης τὴ ζωή σου», εἶναι τὸ νέο του σύνθημα.

Ἡ τελειοποίησή μας ὅμως αὐτὴ και ἡ ὡρίμανσή μας, ἰσοδυναμεῖ καὶ μὲ τὴν ὡρίμανση τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὴ Γῆ. Φθάνουμε ἔτσι νὰ καταλάβουμε τὸν πολυθρύλητο Θεὸ τοῦ Ρίλκε ποὺ γίνεται καὶ ὡριμάζει ἐπάνω στὴ Γῆ μὲ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ὁ μελλοντικός, ὁ ἐρχόμενος, ὁ μέλλων νὰ προκύψη ἀπ' τὸν ἐπίγειο μόχθο μας.

Αὐτὸν τὸ μέλλοντα νὰ πραγματοποιηθῆ Θεό, παρομοιάζει μὲ ὑψηλὸ Ναό, ποὺ γιὰ νὰ τὸν οἰκοδομήσουμε ἐργαζόμαστε ὅλοι, σ' ὅλη μας τὴ ζωή·

«Ἐργάτες εἴμαστε, δουλευτάδες, μαθητές, μαστόροι καὶ σὲ χτίζουμε, ὤ ψηλὴ ἐκκλησιά...».

Κι' ἀλλοῦ·

«Μὲ χέρια σὲ χτίζουμε τρεμουλιαστὰ καὶ σωρεύουμε πέτρα πάνω στὴ πέτρα. Μὰ ποιὸς μπορεῖ νὰ σὲ τελειώση, Μεγάλη ἐσὺ ἐκκλησία».

Ἀλλοῦ πάλι παρομοιάζει αὐτὸν τὸν μέλλοντα νὰ ὡριμάση Θεὸ μὲ μεγάλο δένδρο. Κάθε ζωὴ βλασταίνει ἀπὸ τὴν ἄγνωστη, σκοτεινὴ ρίζα ποὺ λέγεται Θεός. Εἴμαστε ὅλοι μέρια τοῦ δένδρου αὐτοῦ καὶ ζῶντας ὁδηγοῦμε τὸ δέντρο σὲ ὡρίμανση, θὰ παραγάγουμε τὸ Θεὸ σὰν ἕνα καρπό.

Ὁ κόσμος λοιπὸν δὲν εἶναι μιὰ τελειωμένη Θεότητα. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ παρασκευάζεται ἐπάνω στὴ Γῆ καὶ μὲ βραδύν, ἀλλὰ σταθερὸ ρυθμὸ προχωρεῖ πρὸς τὴν ὡρίμανση καὶ τὸ θερισμό. Ἔτσι ὁ

έννοιες μετατίθενται κι' ό άνθρωπος άπό δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, γίνεται ὁ ἴδιος δημιουργὸς τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, περιμένει ἀπ' αὐτοὺς νὰ τὸν πραγματοποιήσουν, νὰ τὸν ἀποκαλύψουν, ὁ Θεὸς ζεῖ στὴ θέση μας τὴ δική του ζωή.

Κάποτε, στοὺς μεγαλους σταθμοὺς τῆς ἀνθρωπότητας, κάποιος νέος οἰκοδόμος παρουσιάζεται, φτάνει σοβαρὸς ἀπὸ τὰ ξένα κι' ἀνεβαίνει πάνω στὶς σκαλωσιές, δείχνοντας στοὺς ἄλλους ἕνα νέο τρόπο χτισίματος. Καὶ τότε ὅλοι ἀρχίζουμε παλι τὸ χτίσιμο ἀπ' τὴν ἀρχὴ μὲ νέο ζῆλο, «κι' ἀντιλαλεῖ, μέσα ἀπὸ τὸ βουνό, πυκνὸς ὁ πάταγος ἀπ' τὰ πολλὰ σφυριά».

Ὁ Θεὸς ἔρχεται στὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ θάνατο. Ὁ θάνατος εἶναι το κέντρο κι' ὁ πυρήνας ποὺ γύρω του περιστρέφεται κάθε ζωή. Εἶν' ὁ σπόρος κι' ἡ ζωή, ὁ φλοιός του. Ὁ ἐρχομος λοιπὸν τοῦ θανάτου εἶναι ἡ διάρρηξη τοῦ φλοιοῦ γιὰ τὴ νέα αναβλάστηση τοῦ αἰώνιου σπορου, γιὸ τὴ συνεχῆ μεταμόρφωση.

«Ὁ Μεγάλος θάνατος ποὺ ὁ καθένας μας κλεῖ μέσα του, εἶν' ὁ καρπὸς ποὺ γύρω του κινοῦνται ὅλα».

Γι' αὐτόν, γιὰ τὸν Μεγάλο θάνατο οἱ νέες κοπέλλες βιάζονται ν' ἀνθίσουν καὶ νὰ ὡριμάσουν, γι' αὐτὸν τὰ νέα ἀγόρια ὀνειρεύονται νὰ γίνουν ἄνδρες.

Ὁ θάνατος δὲν εἶναι τὸ τέρμα τῆς ζωῆς, μὰ βρίσκεται σ' ἐσωτερικὴ συνάρτηση, μαζύ της. Γιὰ κεῖνον ποὺ ἔχει ζήσει μιὰ οὐσιώδη ζωη ὁ θανατος εἶναι ἡ τελείωση τῆς ζωῆς του. Δὲν εἶναι ἡ λύση τοῦ συνδέσμου μὲ τὴ ζωή, ἀλλὰ ἡ ἐπίστεψη της, ὁ καρπὸς καὶ ἡ ἀμοιβή της. Αὐτὸ σημαίνει κατὰ τὸν Ρίλκε ὅτι οἱ νεκροὶ βρίσκονται πιὸ κοντὰ στην οὐσία τοῦ κοσμου, παρὰ οἱ ζῶντες.

Γιὰ τὴν ἔλευση στὸν καθένα αυτοῦ τοῦ μεγάλου, τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου προσεύχεται:

«Θεέ μου δῶσε στὸν καθένα τὸν δικό του θάνατο, αὐτὸν ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωή του...».

Ὅταν ἔχουμε σπαταλήσει ὅλη μας τὴ ζωὴ στὰ ἐπουσιώδη, τότε πεθαίνουμε ὄχι τὸν δικό μας θάνατο, μὰ κάποιον ἄλλον ποὺ ἐξαφανίζει τὸν ἄνθρωπο καὶ σημαίνει τὸ τέλος τῆς προσωπικότητός του.

Ἔτσι ὁ Ρίλκε φρίττει μπρὸς στοὺς βίαιους, τοὺς ὁμαδικοὺς θανάτους καὶ τὶς ἀνθρωποσφαγές, μὰ καὶ μπρὸς στοὺς ἄλλους τοὺς ανώνυμους καὶ τυποποιημένους θανάτους στὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰ ἱδρύματα τῶν μεγαλουπόλεων τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

Ἔζησε ἆραγε ὁ Ρίλκε τὴ μεγάλη ἕνωση μὲ τὸ Θεῖο, ποὺ ἦταν ἡ νοσταλγία ὅλης του τῆς ζωῆς; Ποιὸς μπορεῖ νὰ ξεύρη. Μέσα του βέβαια ὑπῆρχαν ὅλες οἱ ἀπαραίτητες προυποθέσεις γι' αὐτό: ψυχικὴ ἁγνότητα καὶ καθαρότητα, μόνωση, σιωπὴ καὶ πτωχεία. Εἶχε πετάξει μὲς στὸν ἀσύλληπτο κόσμο τοῦ πνεύματος, κάνοντας ὁλοένα καὶ πλατύτερους κύκλους γύρω ἀπ' τὸ Θεό.

Τί νὰ σημαίνη ὅμως ἡ σιωπή του, στὸ τέλος, πάνω σ' αὐτό. Εἶναι ἡ πανάρχαια σιωπὴ τοῦ Μύστου, τὸ ἱερὸ δέος ποὺ τὸν πλημμυρίζει μπρὸς στὸ μεγάλο καὶ συγκλονιστικὸ βίωμα, ἢ ὁ Θεὸς ξέφυγε, ὑψώθηκε ξαφνικά, ἀπρόσιτο κι' ἀκατάληπτο ἄν;

Στὰ τελευταῖα του ἔργα ὁ Ρίλκε δὲν μιλᾶ πιὰ γιὰ τὸ Θεό, τὸν ἀποσιωπᾶ «Εἶναι πολὺ μεγάλος, λέει, γιὰ νὰ τολμᾶ κανεὶς ν' ἀσχολῆται μαζύ του». Τὴ θέση τοῦ Θεοῦ παίρνει τώρα ὁ Ἄγγελος. Ὁ Ἄγγελος εἶναι μιὰ τελειωμένη ὕπαρξη, ποὺ ζεῖ μέσα στὸ ἑνιαῖο βασιλειο, τὸ φυσικὸ μαζὺ καὶ τὸ ὑπερφυσικό. Στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀγγέλου εἶναι πλήρωση καὶ πραγματικότητα αὐτὸ ποὺ γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι προδιάθεση μόνον καὶ ἰδανικό. Γιὰ τοὺς ἀγγέλους δὲν ὑπάρχει χρόνος καὶ παροδικότητα, εἶναι σύμβολα μιᾶς ἀχρόνου ὑπάρξεως

Ὁ Θεὸς εἶναι μιὰ ἀπρόσιτη ἔννοια. Ὁ Ἄγγελος εἶναι κοντὰ πρὸς

αὐτόν, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀπόλυτα ἀπρόσιτος γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ἕνας σύνδεσμος μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

Βυθισμένος στὴ μεγάλη σιωπή του ὁ Ρίλκε ἀκούει τὶς μελωδίες τῶν οὐρανίων ταγμάτων, ἐπικαλεῖται τὸν Ἄγγελό του... Μὰ σὰν ἕνας Ὀρφέας ἀνικανοποίητος ξαναγυρίζει πρὸς τὴ Γῆ, κλίνει εὐλαβικὰ τὰ γόνατα μπρὸς στὴ ζωή, καὶ ψιθυρίζει:

«Μὴ λησμονεῖτε ποτὲ πὼς ἡ ζωὴ εἶναι κάτι τὸ λαμπρὸ καὶ τὸ θεῖο».

Ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Ράινερ Μαρία Ρίλκε

Οἱ ἄνθρωποι ὅλα τὰ ξέρουν...

Πολὺ τρομάζω μπρὸς στὸν λόγο τῶν ἀνθρώπων. Τόσο
ἡ ὁμιλία τους εἶναι πειστική:
κι' αὐτὸ λέγεται σκύλος, σπίτι τοῦτο, κι' ὅσο
γιὰ τὴν ἀρχή, εἶναι ἐδῶ. Τὸ τέλος, εἶναι ἐκεῖ.

Μὲ τρομάζει ἡ αἴσθηση τους, μὲ τὴ χλεύη
τὸ παιχνίδι τους, ὅλα τὰ ξέρουν, τί νὰ γίνει, κι' αὐτὸ
ποὺ ἔγινε κιόλας. Βουνὸ κανένα δὲν τοὺς εἶναι θαυμαστό.
Ὁ κῆπος τους κι' ὁ πλοῦτος τους μὲ τὸ Θεό, ἀκριβῶς, συνορεύει.

Θέλω νὰ συμβουλέψω, νὰ ἐμποδίσω: μένετε μακρυά.
Νὰ τραγουδοῦν τὰ πράγματα ἀγροικῶ μὲ χαρὰ τόση!
Ἀγγίξετέ τα: εἶναι ἀκίνητα, μένουνε βουβά...
Μοῦ τὰ ἔχετε ὅλα τὰ πράγματα σκοτώσει.

Ἐργάτες εἴμαστε...

Ἐργάτες εἴμαστε: μάστοροι, βοηθοί, παιδόπουλα, καὶ σένα
χτίζουμε, πανύψηλη ἐκκλησιά.
Καί, κάποτε, σοβαρὸς ξένος φτάνει ἀπὸ τὰ ξένα
κι' ὡς λάμψη μέσα ἀπὸ τὰ ἑκατό μας πνεύματα περνᾶ

και, τρεμοντας, μας δειχνει ένα
νεο τροπο Στις σκαλωσιές, πού σαλεύουν, σκαρφαλώνουμε, βαρυ,
στά χερια μας, ένώ αίωρειται, το σφυρι,
ώσπου, τά μετωπα μας Μιά ώρα τά φιλήσει,
που, άστραφτοντας καί σαμπως ολα νά τα 'χει γνωρισει
άπό σενα, οπως άπό το πελαγος ό άνεμος, έχει ξεκινησει.

Τοτε, απο τα πολλά σφυρια, γίνεται παταγος
πού άντιλαλεί, μεσα απο τα βουνα, πυκνος
Ελευθερη σ' άφηνουμε μονο όταν βραδιαζει
και το έρχομενο σου σχεδιαγραμμα χαραζει
Μεγας εἶ Κυριε, ο Θεός

'Από τό βιβλίο τῶν ὡρῶν

Β γαλε τα μάτια μου μπορω να σε δω
κλεισε τ' αυτια μου μπορῶ να σε γροικήσω,
και χωρίς ποδια μπορῶ σ' έσε νά ρθῶ,
και διχως στόμα μπορῶ νά σ' εξορκισω
Σπασε τά μπράτσα μου θα σέ κρατᾶ
ή καρδια μου, χέρι σα να'τανε, φυλακισμένον.
Πνιξε μου την καρδιά, μά το μυαλό μου θά χτυπᾶ.
Κι' αν ριξης στό μυαλο μου τή φωτια,
θά σέ κρατῶ μές στό αιμα μου κλεισμένον

Μά κι' άν άπ' τόν εαυτό του καθένας προσπαθεῖ
να βγεῖ, σάν από είρκτή, πού τή μισεί καί τήν φυλασσει,—
εἶναι ένα μεγα θαῦμα σέ τούτη την πλαση
Το αἰσθανομαι βιώνεται ολη ή ζωή

Ποιός να τὴν ζεῖ, λοιπόν, Τά πραγματα ολα αὐτά,
που, ώς απαιχτη μελωδια, κατά τό βραδι,
σαμπως σε μιά άρπα, στεκουν στο σκοταδι,
Οι άνεμοι αύτοι, πού πνεουν άπ' τά νερα,

τὰ κλαδιά, τάχα, ποὺ σημάδια δίνουν,
τὰ λουλούδια ποὺ ἀρώματα ἀναδίνουν,
οἱ μακρυὲς ἀλλέες ποὺ ὅλο γερνᾶνε;
Τὰ ζεστὰ ζῶα ποὺ περπατᾶν καὶ περπατᾶνε,
τὰ πουλιὰ ποὺ πετᾶνε ξένα, ἐκεῖ;

Ποιὸς νὰ τὴ ζεῖ, λοιπόν; Τὴν ζεῖς, Θεέ, σύ;

Βούδδας

Σάμπως ν' ἀφουγκραζότανε. Γαλήνη:
μιὰ ἀπόσταση... Σιωποῦμε καὶ δὲν τὴν γροικοῦμε
πιά. Αὐτὸς εἶναι ἄστρο. Κι' ἄλλα, ποὺ δὲν τὰ θωροῦμε,
μεγάλα ἀστέρια, γύρω του ἔχουν μείνει.

Ὦ, εἶναι ὅλα αὐτός. Ἀλήθεια, καρτεροῦμε
μὴ καὶ μᾶς δεῖ; Μ' αὐτὸ θὰ τοῦ χρειαζόταν;
Νωθρὸς σὰν ζῶο καὶ σιωπηλὸς μένει, ὅταν
τὸν ἑαυτό μας στὰ πόδια του πετοῦμε.

Γιατί, ὅ,τι μᾶς στὰ πόδια του προσφεύγει,
μέσα του ἀπὸ χιλιάδες χρόνια κυκλοφέρνει.
Ξεχνᾶ ὅ,τι ἐμεῖς μαθαίνουμε. Μαθαίνει
ὅ,τι σὲ μᾶς γιὰ πάντα θὰ διαφεύγει.

(Μεταφράσεις: ΑΡΗ ΔΙΚΤΑΙΟΥ)

ΖΙΝΑΡΑΓΙΑΝΤΑΣΑ

Σκέψεις για τὴν ὑπηρεσία καὶ τὴ θυσία

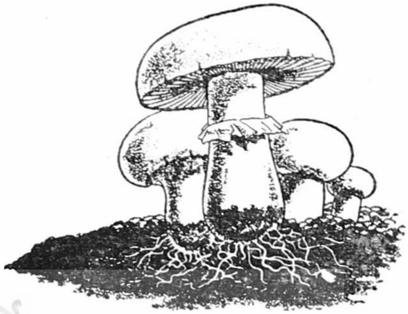
Εἶναι ἀναπόφευκτο, ἐὰν ἐπιθυμῆτε νὰ ἀκολουθήσετε τὴν ἀτραπο τῆς Ὑπηρεσίας να σᾶς ἐπιβληθοῦν πολλὲς δυσκολίες γιὰ ἀντιμετώπισι. Παρηγορηθῆτε μὲ τὴ σκέψι πὼς δὲν θα ἦσαν τόσο σκληρες οἱ δοκιμασίες, ἂν ο Διδάσκαλος δὲν ἤξερε ὅτι ἔχετε μέσα σας τὴ δύναμι νὰ τὶς ὑπερνικήσετε. Ἀπὸ μιὰ ἄλλη ἄποψι, ὅλες οἱ δυσκολίες ποὺ μᾶς συμβαινουν καὶ ὅλες οἱ βαθειὲς ἀπογοητεύσεις, αποσκοποῦν νὰ μᾶς προσφέρουν διαυγεια γιὰ τὴν ἀληθινη ἀτραπό μας καὶ τὸ ἀληθινὸ ἔργον μας. Ὑφιστάμενοι τὴν ἐτυμηγορία τῶν περασμένων μας ὑπάρξεων, ἀσυναισθήτως ψάχνουμε γιὰ κάτι καὶ ζητοῦμε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἀπὸ τὴ ζωη.

Αὐτὰ ποὺ γυρευουμε μπορεῖ νὰ εἶναι ὄμορφα καὶ πνευματικα, ὅπως ἡ ἀγαπη καὶ ἡ εὐκαιρια ὑψηλοτερων ἐπιτεύξεων. Ἀλλα, μεχρις ὅτου νὰ διαφωτισθῆ αυτη ἡ αἴτησίς μας, μᾶς διαφεύγει ὁ σκοπός. Οἱ θυσίες ποὺ μᾶς ἐπιβάλλει τὸ Κάρμα ἔχουν τὸ νόημα τῆς διαφωτίσεως τῆς ἀτραποῦ μας. διότι μᾶς ἀποδεικνύουν ὅτι αὐτὸ ποὺ ζητούσαμε δὲν μᾶς ἔφερνε τὴν εὐτυχία που προσδοκούσαμε. Πρέπει λοιπὸν νὰ φθάσουμε σ' ἕνα σημεῖο «αὐταρκείας», ὥστε νὰ δημιουργήσουμε ἕνα κέντρο ἐνθουσιασμοῦ γιὰ την ὑπηρεσία, χωρὶς νὰ ὑπάρχη μέσα σ' αυτὸ τὸ κεντρο κανένα ἄλλο αἴτημα.

Ἡ ἐργασια σας, ὅπως καὶ καθενὸς που ἐπιδιώκει νὰ εἰσέλθη στὴν Ἀτραπό, συντελεῖται κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε τὸ κέντρο νὰ κτισθῆ στέρεα μέσα σας Πισω λοιπὸν ἀπὸ κάθε πόνο καὶ κάθε ἀπογοήτευσι κρύβεται ἑνα σχεδιο, τὸ ὁποῖον τεινει στην πραγματοποίησι τῆς δικῆς σας δυνάμεως καὶ καλλους.

Ἡ ζωη θα σᾶς περιβάλη στὸ ἔργον σας μὲ φιλους καὶ συντρόφους, παντα ὅμως θὰ σᾶς προξενήσουν κατοια ἀπογοητευσι ἀκριβῶς ἐπειδη ὁ καλύτερός σας φιλος καὶ ἡ καλυτερή σας παραμυθία πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἰδανικὸ τῆς τελείας ὑπηρεσίας.

Ο ΘΑΥΜΑΣΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΑΝΙΤΑΡΙΩΝ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ νὰ φαντασθῆτε ὅ,τι δαπανᾶτε ὅλο τὸ χρόνο σας, ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα, μῆνα μὲ τὸ μῆνα, σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς σας, ἀποκλειστικὰ προσπαθῶντας νὰ μαζεύετε καὶ νὰ διαθέτετε μιὰ ὁλονὲν αὐξανόμενη συσσώρευσι ἀναριθμήτων ἑκατομμυρίων τόννων ἀπὸ φύλλα, γρασίδι καὶ ἄλλες μορφὲς νεκρᾶς φυτικῆς ζωῆς, ποὺ πέφτει κατὰ γῆς κάθε χρόνο; Ἕνας τέτοιος μονότονος, ἐπίμονος μόχθος εἶναι μιὰ πολὺ μελαγχολικὴ προοπτική, θὰ συμφωνῆτε, ἀλλὰ μπορεῖτε περαιτέρω νὰ ὁραματισθῆτε τὴ ζοφερὴ δυνατότητα τῆς ἀσφυξίας κάθε μορφῆς ζωῆς ἐπάνω στὴ γῆ; Ὄχι, διότι ὅλες οἱ μορφὲς ζωῆς ἐπάνω στὸν πλανήτη αὐτὸν θὰ μποροῦσαν νὰ πάψουν νὰ ὑπάρχουν, ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ παράγων τῶν ἀδυσωπήτων καὶ ἀκαταπαύστων ενεργειῶν τῶν μανιταριῶν καὶ τῶν συνεργατῶν των, τῶν βακτηρίων. Τέτοιος θὰ ἦταν ὁ κόσμος χωρὶς τὰ μανιτάρια. Ἐξετᾶστε τοὺς λόγους γιατί.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα, θεωρεῖτε τὰ μανιτάρια ὡς φυτά; Πιθανὸν ὄχι, διότι τὰ μανιτάρια στεροῦνται τελείως τοῦ πρασίνου χρώματος, ποὺ κοινῶς συνδέεται μὲ τὰ φυτά, ἀλλὰ κατὰ πολλοὺς τρόπους ὑπάρχουν βασικὲς ὁμοιότητες, κι' ἔτσι σωστὰ περιγράφονται ὡς τοιαῦτα. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ τὸ πράσινο χρῶμα ποὺ λείπει ἀπὸ τὰ μανιτάρια; Γνωρίζετε τί ρόλο παίζει στὸν πλοῦτο τῆς ἄλλης βλαστήσεως ποὺ ὀμορφαίνει τὴ γῆ μας καὶ πῶς τὰ μανιτάρια ζοῦν χωρὶς αὐτό; Στὴν ἀπάντησι τῶν θεμελιωδῶν αὐτῶν ἐρωτήσεων βρίσκεται τὸ κλειδὶ τῆς ἰσορροπίας τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν τὰ γόνιμα αὐτὰ φυτὰ ἐργάζονται τόσο σιωπηλῶς καὶ τελείως νὰ διατηρήσουν.

ΤΡΟΦΗ ΧΩΡΙΣ ΧΛΩΡΟΦΥΛΛΗ

Τὰ πράσινα φυτά, κατὰ ἕνα τρόπο, ποὺ δὲν γίνεται τελείως κατανοητὸς ἀκόμη καὶ τώρα, δεσμεύουν τὴν ἡλιακὴ ἐνέργεια γιὰ νὰ σχηματίσουν ἀνθρακουδρογόνο ἀπὸ τὸ νεοὸ καὶ τὸ διοξείδιο τοῦ ἄνθρακος, ποὺ εὔκολα ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα. Ἡ σύνθετη αὐτὴ λειτουργία, καλουμένη φωτοσύνθεσις, ἐπιτελεῖται ἀπὸ τὴν ἐνέργεια αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς οὐσίας, ποὺ δίνει στὰ φυτὰ τὸ πράσινο χρῶμα τους — τὴ χλωροφύλλη. Μέσω αὐτῆς τὰ φυτὰ αὐτὰ μποροῦν νὰ κατασκευάσουν οργανικὲς συνθέσεις ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ἀνάπτυξί τους. Ἕνεκα τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως χλωροφύλλης, τὰ μανιτάρια ἀντιμετωπίζουν τὸ τεράστιο ἔργον τῆς ἀποκτήσεως τῶν ἰδίων τροφῶν, ποὺ εἶναι ἀκριβῶς τόσο ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ὕπαρξί τους, ἀπὸ μερικὰ ἄλλα μέσα. Ἀφοῦ εἶναι ἀνίκανα γιὰ φωτοσύνθεσι, πρέπει νὰ βασίζωνται στὴν ἱκανότητά τους νὰ καταναλίσκουν ὀργανικὴ ὕλη ποὺ ἤδη ὑπάρχει. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ εἶναι ἰδεωδῶς κατασκευασμένα.

Τὰ μανιτάρια δύνανται νὰ διαιρεθοῦν σὲ δυὸ κατηγορίες, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πλειονότης κατατάσσεται ὡς σαπρόφυτα. Αὐτὰ τρέφονται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ νεκρὴ ὀργανικὴ ὕλη, ἐνῶ ἡ μειονότης, ἡ ὁποία καλεῖται παράσιτα, λαμβάνει τὴν τροφήν της ἀπὸ ζῶντας ὀργανισμούς, ποὺ

περιλαμβάνουν ζῶα καὶ ἄνθρωπο, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπὸ φυτά. Ὑπάρχουν μερικὰ εἴδη ποὺ μποροῦν νὰ ζοῦν τρεφόμενα εἴτε ἀπὸ νεκρούς, εἴτε ἀπὸ ζῶντας ὀργανισμούς, καὶ ἄλλα ποὺ ἀναπτύσσονται εἰς βάρος ἄλλων μανιταριῶν, ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι λιγώτερο κοινά. Σὲ ὁποιονδήποτε ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τρόπους τὰ μανιτάρια μποροῦν νὰ ἀφομοιώσουν τὴν τροφὴ ποὺ χρειάζεται, καὶ ὅταν αὐτὴ ἐξαντληθῆ, τότε ἀποθνήσκουν. Καθὼς κάθε μανιταροειδὲς φυτὸ μετὰ τὴν ἀνάπτυξί του ἀποθνήσκει, ἀφήνει πίσω του μιὰ κενὴ καὶ συνεπῶς παρηκμασμένη πηγὴ τροφῆς ποὺ ὑφίσταται ἐπανειλημμένως ἐπίθεσι ἀπὸ διάφορες μορφὲς μανιταριῶν, ποὺ τὸ καθένα δύναται νὰ τρέφεται ἀπὸ τὶς οὐσίες ποὺ ἔχουν ἀπομείνει ὡσότου τελικὰ ἡ ἀρχικὴ ὀργανικὴ τέφρα ἔχει διασπασθῆ πέρα ἀπὸ τὸ σημεῖο ἀναγνωρίσεως. Τὸ ἔργο τῆς διαθέσεως ἔχει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐπιτελεσθῆ.

Κατὰ τὸν τρόπο αὐτόν, ζωτικὰ ἐφόδια ὀρυκτοῦ πλούτου, ὁ ὁποῖος διαφορετικὰ θὰ ἔχη παγιδευθῆ καὶ θὰ ἔκειτο ἀδρανὴς ἀπεριορίστως, ἀ άμεσα στοὺς νεκροὺς ὀργανικοὺς σχηματισμοὺς καταλύονται τάχιστα καὶ εἴτε ἀφομοιώνονται ἀπὸ τὰ μανιτάρια, εἴτε ἀποδεσμεύονται ἄμεσα πρὸς ὄφελος ἄλλης φυτικῆς ζωῆς, ἡ δὲ ἀπομένουσα πολύτιμη ὕλη, ἡ ὁποία καλεῖται χυμός, ἀφήνεται γιὰ νὰ δημιουργήση τὴ γονιμότητα τοῦ ἐδάφους. Ἐπιπροσθέτως, τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος ἀποδεσμεύεται στὴν ἀτμόσφαιρα γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ πάλι κατὰ τὴ λειτουργία τῆς φωτοσυνθέσεως. Ἕνας διαρκὴς ἐφοδιασμὸς τοῦ ἀερίου αὐτοῦ εἶναι οὐσιώδης, ὄχι μόνον γιὰ τὴ φυτικὴ ζωή, ἀλλ' ἐπίσης καὶ πρὸς χρῆσιν γιὰ τὴν ἀναπνοὴ ἀνθρώπων καὶ ζώων, γενικὰ δὲ ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ ὀργανικὴ κατάλυσις ἡ ὁποία παράγεται ἀπὸ τὸ μανιτάρι καὶ τὰ βακτήρια, διατηρεῖ αὐτὴ τὴν οὐσιώδη λειτουργία σὲ ἰσορροπία, προμηθεύοντας ἔτσι τὸ μεγαλύτερο μέρος διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ποὺ εἶναι ἀναγκαῖο. Μὲ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὑπ' ὄψι, μποροῦμε νὰ ἰδοῦμε ὅτι τὰ μανιταροειδῆ φυτὰ δὲν κάνουν παρὰ μιὰ μεγάλη συνεισφορὰ στὴ συνεχιζομένη ὕπαρξι τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς.

ΜΑΝΙΤΑΡΟΕΙΔΕΙΣ ΚΑΡΠΟΙ

Γνωρίζετε ὅτι ἕνα μανιτάρι δὲν εἶναι φυτὸ αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ καρπὸς ἑνὸς μανιταροειδοῦς φυτοῦ καὶ ὅτι ἡ ὕπαρξίς του σημειώνει τὸ τέλος τοῦ κύκλου τῆς ζωῆς τοῦ μανιταροειδοῦς φυτοῦ; Τὸ φυτὸ ἀποτελεῖται πραγματικὰ ἀπὸ μιὰ σειρὰ πολὺ λεπτῶν ἰνῶν, ποὺ ἀναπτύσσονται, συμπεριπλέκονται καὶ καλύπτονται μέσα ἢ πάνω σὲ ὁποιαδήποτε οὐσία ποὺ ὑποβοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξί τους. Αὐτὸ καλεῖται ἀπὸ τοὺς μανιταροπαραγωγοὺς μυκήλιον. Ἔπειτα ἀπὸ περίοδο χρόνου, μικρὲς μπάλες, ἢ σαρκώματα, ἀρχίζουν νὰ παρουσιάζωνται σὲ διάφορα μέρη του καὶ ἐν καιρῷ αὐτὰ ἀναπτύσσονται σὲ σάκκους ποὺ φέρουν σπόρους.

Τὰ οὕτω καλούμενα μαγικὰ δακτύλια, ποὺ τόσο κοινὰ παρατηροῦμε στοὺς ἀγρούς, ἀποτελοῦν πράγματι τὴν ἐξωτερικὴ ἀπόδειξι ὅτι ὑπάρχουν μυκήλια στὸ ἔδαφος. Καθὼς τὸ μυκήλιον ἀναπτύσσεται, πράττει τοῦτο ἐξ ἴσου ἀπὸ τὸ σημεῖο ποὺ ἔπεσε ὁ σπόρος καί, καθὼς τὸ μανιτάρι παράγεται στὰ ἀκραῖα σημεῖα τοῦ σαρκώματος, σχηματίζεται ἕνας δακτύλιος. Ἡ λειτουργία αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ λαμβάνη χώραν ἔξω ἀπὸ τὸν δακτύλιο, ἐνῶ ἡ ἐσωτερικὴ περιφέρεια ἔχει γεμίσει ἀπὸ τὴν ἀναγκαία τροφὴ γιὰ νὰ διατηρήση τὴν ἀνάπτυξί του κι' ἔτσι τὸ παράδοξο μαγικὸ δακτύλιο ἐξακολουθεῖ νὰ μεγαλώνη.

Στὴν περίπτωσι τῶν μανιταριῶν, αὐτὰ ξεπετάγονται γρήγορα ἀπὸ τὸ εδαφος ἐπάνω σὲ στηρίγματα γιὰ νὰ διαμορφώσουν τοὺς ὀμβρελλοειδεῖς σχηματισμοὺς ποὺ εἶναι τόσο καλὰ γνωστοί, ἐνῶ οἱ σπόροι ἐμπεριέχονται στοὺς κάτωθεν σχηματισμοὺς ποὺ μοιάζουν μὲ βράγχια. Φουσκωτὲς μπάλες, ἐξ ἄλλου, ἀναπτύσσονται ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐδάφους μερικὲς φορὲς σὲ τεράστιες διαστάσεις, οἱ δὲ σπόροι ἀποβάλλονται ἐν εἴδει νεφῶν σκόνης ἀπὸ

τὴν κορυφή· σ' αὐτὸ ὀφείλεται τὸ ὄνομά τους. Σὲ πλήθη ἀντίθεσι, οἱ πολυάριθμοι εὐρωτομύκητες καὶ τὰ γλοιώδη μανιταροειδῆ φυτά, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ προκαλέσουν τόση ζημιὰ στὶς ἐσοδεῖες καὶ στὶς τροφές, ὡς ἐπίσης καὶ στὰ ξύλινα οἰκήματα ὑπὸ μορφὴν ξηρῶν σαπροφύτων, συχνὰ ἔχουν ὀπωροφόρους κορμούς, ποὺ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῆ μὲ γυμνοὺς ὀφθαλμούς, που ὅμως λειτουργοῦν καθ' ὅμοιο τρόπο

ΤΡΟΦΗ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

Γιὰ πολλοὺς ἀνθρώπους, τὰ μανιτάρια ὡς τροφὴ εἶναι μιὰ ἐκλεκτὴ εὐχαρίστησις, αλλὰ γιὰ ἄλλους, ἴσως γιὰ τὴν πλειονότητα, ὁ φόβος δηλητηριάσεως ἴσως ἐπισκιάζει κάθε προσπάθεια νὰ προχωρήσουν πέραν ἀπὸ τὸ βασίλειο τοῦ εἴδους 'Αγκάρικους καμπέστρις, τὸ καλῶς γνωστὸ κοινὸ μανιτάρι τοῦ ἀγροῦ. 'Εν τούτοις, στὶς Βρεταννικὲς νήσους μόνον ὑπολογίζεται ὅτι ὑπάρχουν πράγματι ἑκατοντάδες φαγωσίμων εἰδῶν μανιταροιῶν καὶ πραγματικὰ μόνο μιὰ φούχτα ἰσχυρῶν δηλητηριωδῶν, κυρίως τῆς οἰκογενείας 'Αμανίτα, τὸ ἴδιο δὲ ἀληθεύει καὶ γιὰ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου 'Ωστόσο, προτοῦ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ποτὲ νὰ φάη οἱοδήποτε ἐκ τῶν ἀγνώστων ποικιλιῶν, εἶναι οὐσιῶδες νὰ συμβουλευθῆ κάποιο ἀπὸ τὰ διαθέσιμα πολλὰ καλὰ βιβλία ποὺ προσδιορίζουν τὴν ταυτότητα τῶν μανιταριῶν. Πρὸς τοῦτο δὲν ὑπάρχει κάτι ἄλλο ποὺ μπορεῖ νὰ γίνη γιὰ τὸν κατάλληλο προσδιορισμό. 'Ο ἄκαμπτος κανὼν εἶναι. "Αν ἀμφιβάλλετε, μὴ τὰ ἐγγίζετε, μὴ τὰ τρωτε 'Η δηλητηρίασις ἀπὸ τὰ μανιτάρια εἶναι σοβαρή, ἡ δὲ δηλητηρίασις ἀπὸ τὰ θανατηφόρα εἴδη τῆς 'Αμανίτα συχνὰ εἶναι μοιραία

Τὸ ψωμί, τὸ κρασί, ἡ μπύρα καὶ οἱ ποικιλίες των τυρῶν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὶς διάφορες ἐνέργειες τῶν μυκήτων γιὰ νὰ επιφέρουν τὰ ἐπιθυμητὰ ἀποτελέσματα καὶ εἶναι βεβαιωμένο γεγονὸς ὅτι ἡ χρῆσις τῆς μαγιας καὶ ἄλλων εὐρωτομυκητων υπῆρξε γνωστὴ στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα χρόνια τῆς ἱστορίας. Πάνω ἀπὸ 400 χρόνια, προτοῦ οἱ 'Ισραηλῖται φύγουν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τὸ 1513 π.Χ. μεταφέροντας «ὁ λαὸς τὴν ζύμην αὐτοῦ πρὶν ἀναβῆ», ἡ Γραφὴ μᾶς λέγει ὅτι ὁ Λὼτ «εψησεν ἄζυμα», πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ καθαρὴ ἔνδειξι ὅτι ἡ ζύμωσις ἦταν τότε γνωστὴ — "Εξοδ. ιβ' 34 Γέν. ιθ' 3.

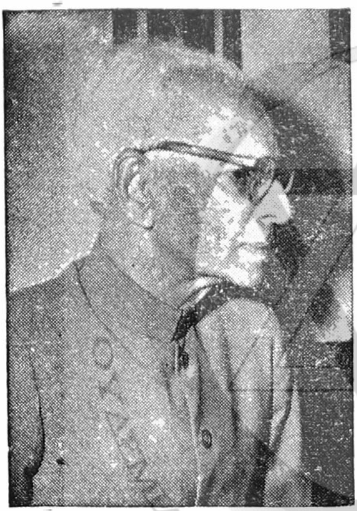
ΠΕΝΙΚΙΛΛΙΝΗ

'Απὸ αρχαιοτάτων ἀκόμη χρόνων, αναγράφεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι εχουν κάμει, ἐπισης, πολυάριθμες προσπάθειες γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ μανιταροειδῆ φυτὰ (μύκητες) γιὸ ἰατρικοὺς σκοπούς, ἡ δὲ ἐρυσίβη σικάλεως εἶναι ἕνα φάρμακο ποὺ ἀκόμη χρησιμοποιεῖται γιὰ μαιευτικοὺς σκοπούς. Στοὺς καιρους μας ἕνα σημαντικὸ βῆμα ἐπετεύχθη στὸν ἀγῶνα τῆς καταπολεμησεως τῆς μολύνσεως κατὰ τὸ ἔτος 1928. Τότε ὁ Δρ 'Αλεξάντερ Φλέμιγκ ἄρχισε τὰ περίφημα πειράματά του μ' ἕνα πράσινο εὐρωτομύκητα ποὺ εἶχε ἀναπτυχθῆ πάνω σὲ μια βακτηριακὴ καλλιέργεια ἀπὸ κάποιο σπόρο, ποὺ ὁ ἀέρας εἶχε μεταφερει τυχαίως μέσα ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ ἐργαστηρίου του στὸ Νοσοκομεῖο τῆς 'Αγίας Μαργαρίτας, στὸ Λονδῖνο. Τὸ γεγονὸς τῆς αναχαιτισεως τοῦ μικροβίου στὴν ἄμεση παρουσία τοῦ εὐρωτομύκητος ὑπῆρξε αἰτία ὥστε αὐτὸς νὰ διεξαγάγη δοκιμὲς καὶ πειράματα, ποὺ κατέληξαν στὸν προσδιορισμὸ τοῦ εὐρωτομύκητος ὡς τοῦ γένους Πενικίλλιουμ. Τὸ ἰσχυρὸ ἀντιβιωτικὸ ποὺ παρήχθη, μαζὶ μὲ ἄλλα, ποὺ ἐν συνεχεία ἀνεπτύχθησαν, ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς «θαυματουργὰ φάρμακα».

Πολλὰ ἔχουν γραφῆ ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν διαφορων μανιταροειδῶν εἰδῶν καὶ ἀπομένουν ἀκόμη πολλὰ να γνωσθοῦν καὶ πλήρως νὰ κατανοηθοῦν. 'Ο,τιδήποτε καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν ν' ἀνακαλύψη ἡ σύγχρονη ἔρευνα, ἀρκετὰ ἤδη εἶναι γνωστὰ γιὰ νὰ βεβαιώσουν πέραν πάσης ἀμφιβολίας τὴ μεγάλη καὶ διαρκη ἀξία τῶν μανιταροειδῶν μέσα στὸ πρότυπον τῆς γηίνης δημιουργίας.

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΣΡΙ ΡΑΜ ΘΑ ΕΛΘΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 10ΗΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

ΘΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΗ ΤΡΕΙΣ ΗΜΕΡΕΣ

Ὁ Παγκόσμιος Πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας Νιλακάντα Σρὶ Ράμ ἀνήγγειλε ἀπὸ τὸ Ἄντυαρ (Ἰνδία) ὅτι ἀποδέχεται πρόσκληση τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ τμήματος νὰ τὸ ἐπισκεφθῆ. Θὰ πραγματοποιήση τὴν ἐπίσκεψή του ὡς τελευταῖο σταθμὸ μεγάλης περιοδείας του ἀνὰ τὴν Εὐρώπη. Συγκεκριμένα, θὰ ἀφιχθῆ στὴν Ἀθήνα τὴν 10ην Σεπτεμβρίου, προερχόμενος ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ καθ' ὁδὸν πρὸς τὸ Ἄντυαρ. Στὴν Ἀθήνα θὰ παραμείνη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες.

Ἡ διοίκησις τοῦ Ἑλληνικοῦ τμήματος θὰ προγραμματίση δημόσια ὁμιλια τοῦ Ν. Σρὶ Ράμ σὲ μία ἀπὸ τὶς μεγάλες αἴθουσες τῶν Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ ὁμιλία ἀποκλειστικὰ γιὰ τὰ μέλη τῆς Ἑταιρίας στὰ γραφεῖα της.

Λεπτομέρειες θ' ἀνακοινωθοῦν ἐγκαίρως ἀπὸ τὸν ἀθηναικὸ τύπο. Ὁ Ν. Σρὶ Ρὰμ εἶναι γνωστὸς στὸν πνευματικὸ κόσμο ἀπὸ προηγούμενες ὁμιλίες του στὸν «Παρνασσὸ» καὶ ἀπὸ τὰ ἄρθρα του, ποὺ δημοσιεύονται τακτικὰ στὸν «Ἰλισό». Σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος ἐκρίθη σκόπιμο νὰ δημοσιευθοῦν σὲ μετάφραση ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Δὴ Τεόζοφιστ», ποὺ διευθύνει ὁ Ν. Σρὶ Ρὰμ μερικὰ ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα πάνω σ' ἐπίκαιρα θέματα σχόλια, ἀπὸ τὴν τακτική του στήλη «Ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ πύργου»:

ΑΠΟ ΤΗΝ «ΣΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ»

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

Η ΘΕΟΣΟΦΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἐνίοτε τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία εἶναι θρησκευτικὴ ὀργάνωσις; Ὅποιος πῆγε στὸ Ἄντυαρ καὶ εἶδε τοὺς διαφόρους ναούς, ἀσφαλῶς θὰ σχημάτισε τὴν ἐντύπωσι πὼς ἡ

Ἑταιρία εἶναι μιὰ ἐκλεκτικὴ θρησκεία. Φυσικά, ἡ λέξις Θεοσοφία ἀποτελεῖ ἕνα κρῖκο συνδετικὸ τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας. Ὅμως, ἡ Θεοσοφία δὲν εἶναι ὠργανωμένη θρησκεία, δὲν ἔχει κανένα δόγμα, οὔτε καὶ καμμιὰ θρησκευτικὴ δοξασία ὑποχρεωτικὴ γιὰ τὰ μέλη της. Δὲν εἶναι, οὔτε καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνη, λατρεία. Ὡστόσο, ἡ βάσις της εἶναι θρησκευτική.

Μιὰ ὠργανωμένη θρησκεία βασίζεται σὲ ὡρισμένες ἰδέες, διαθέτει μιὰ πειθαρχία προσευχῶν, τελετῶν κ.ο.κ. καὶ ἀπαιτεῖ ἀναγνώρισι ὡρισμένων ἐξουσιῶν. Τὸ ἕνα θρησκευτικὸ σύστημα διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλλα πάνω σ' αὐτὰ τὰ σημεῖα, ἔχει δηλαδὴ διαφορὲς ἐξωτερικές, ἐνῶ ἡ λαικὴ ψυχολογία πρακτικὰ μένει ἡ ἴδια. Σ' ὅλες τὶς θρησκεῖες, ἂν καὶ ὑπάρχουν βαθμίδες καὶ διαφορές, θὰ βροῦμε τὰ στοιχεῖα τῆς δεισιδαιμονίας, τοῦ φόβου, τοῦ ἐξιλασμοῦ καὶ τῆς ὑποταγῆς. Ἐπίσης, στὶς εὐγενεῖς θρησκεῖες, θὰ βροῦμε τὶς ὡραῖες ἰδιότητες τοῦ σεβασμοῦ, τῆς ταπεινότητος, τῆς συμπόνιας, τῆς αὐτοθυσίας κ.λ.π.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς σκοτεινῆς πλευρᾶς τῆς θρησκείας ἐξηγεῖται ψυχολογικά. Εἶναι προβολὴ τῆς δικῆς μας σκέψεως καὶ τοῦ περιβάλλοντος. Ὁ Σὲρ Τζοῦλιαν Χάξλεϋ περιέγραψε τὴν θρησκεία σὰν «ὀργάνωσι τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως σὲ σχέσι μὲ τὸν αἰνιγματικὸ κόσμο, τόσο τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο τῆς Φύσεως, ὅσο καὶ τὸν ἐσωτερικὸ κόσμο τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου». Καὶ ὁ Ἄγγλος ἐπιστήμων διηρωτᾶτο ἂν θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξη μιὰ θρησκεία — διότι ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκη της — σὲ ἁρμονία μὲ τὴν ἐπιστήμη. Μιὰ θρησκεία, ποὺ θὰ ἦταν «ὀργάνωσις σκέψεως πιὸ ἀληθινὴ καὶ πιὸ ἐναγκαλιστική, μὲ τὴν ἔννοια ἐναγκαλισμοῦ τῶν γεγονότων, προσεγγίσεως στὴν ἀλήθεια τῆς Φύσεως». Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ὀργάνωσις σκέψεως ὑπάρχει ἤδη ἀπὸ τὸ 1875, εἶναι ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία, ἀλλὰ δὲν ἀξιώνει ἀπὸ κανένα νὰ τὴν παραδεχθῆ. Ἡ Θεοσοφία, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ βιβλία μας καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν Μυστικὴ Διδασκαλία, συνδυάζει τὸ βαθειὰ ἠθικὸ καὶ θρησκευτικὸ περιεχόμενο, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν — μόνη ὑποχρεωτικὴ — ἀναγνώρισι τῆς ἀδελφότητος, μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν φωτισμένη ἔρευνα τῶν μεγάλων ἀποκρυφιστῶν καὶ τὴν σοφία τῶν Διδασκάλων, χωρὶς κανένα ἀπολύτως δογματισμό.

Ο ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ: ΔΥΣΚΟΛΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Τὰ δύο μεγάλα Ἔθνη τῆς ἐποχῆς μας — αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις — εἶναι ἰδιαιτέρως ὑπεύθυνα γιὰ τὴν πραγματοποίησι τοῦ ἀφοπλισμοῦ, χάριν τῆς εἰρήνης.

Στὶς δηλώσεις των, ἀναγνωρίζουν ὅτι ὁ ἀφοπλισμὸς δὲν ἀρκεῖ νὰ περιορισθῆ στὰ πυρηνικὰ ὅπλα, ἀλλὰ νὰ εἶναι «γενικὸς καὶ πλήρης», καθὼς καὶ ὅτι πρέπει ν' ἀποκλεισθῆ ὁριστικὰ ὁ πόλεμος ὡς «μέσον ρυθμίσεως διεθνῶν προβλημάτων». Ἀναγνωρίζουν ἐπίσης, ὅτι ἕνας πόλεμος στὴν ἐποχή μας θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ αὐτοκτονία ἀμφοτέρων τῶν ἐμπολέμων, διότι δὲν θὰ ὑπάρξη νικητὴς ἢ ἡττημένος. Τὰ ἐθνικὰ Κράτη θὰ πρέπει νὰ διατηροῦν μόνον τόσες καὶ τέτοιες δυνάμεις, ὅσες χρειάζονται γιὰ τὴν διατήρησι τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας. Αἱ ἐπὶ πλέον δυνάμεις θὰ πρέπει νὰ ἀπολυθοῦν, αἱ στρατιωτικαὶ ἐγκαταστάσεις νὰ δια-

λυθοῦν, αἱ βάσεις νὰ καταργηθοῦν, νὰ παύση ἡ παραγωγὴ ἐξοπλισμῶν, νὰ καταστραφοῦν τὰ ἀποθέματα χημικῶν, βακτηριολογικῶν καὶ ἄλλων ὅπλων, πρωτίστως νὰ καταστραφοῦν τ' ἀποθέματα τῶν πυρηνικῶν ὅπλων, ἐπὶ πλέον νὰ σταματήση ἡ στρατιωτικὴ προσπάθεια τῶν Κρατῶν, περιλαμβανομένης και τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἰδανικά, συμφωνοῦν. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἐπιτευχθοῦν; Πῶς θὰ προωθηθοῦν; Ἕως τώρα ἀπέτυχαν νὰ συμφωνήσουν σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὸν διεθνῆ ἔλεγχο για τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Καλύτερα ἀποτελέσματα θὰ εἶχαν σημειωθῆ, ἐὰν ἀντὶ διπλωματῶν εἶχε ἀνατεθῆ ἡ διεξαγωγὴ τῶν διαπραγματεύσεων σὲ μερικὰ ἀμερόληπτα πρακτικὰ ἐπιστημονικὰ μυαλά, μὲ ἐπαρκῆ ἐξουσία...

Τί τεράστια ὠφέλεια θὰ ἦταν γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, μάλιστα γιὰ τοὺς λαοὺς ποὺ ὑποφέρουν ἀπὸ ἔλλειψι τροφῆς, στέγης καὶ ὑγείας, ἂν διετίθεντο γιὰ τὶς ἀνάγκες των τὰ ποσὰ ποὺ δαπανῶνται γιὰ ἐξοπλισμούς! Ἡ ἀρχὴ τῆς βοηθείας τῶν ὑποανεπτυγμένων χωρῶν εἶναι σήμερα γενικῶς ἀνεγνωρισμένη, διότι ἡ κατάστασις αὐτὴ εἶναι πηγὴ κινδύνου γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. Ζοῦμε σὲ «ἕνα κόσμο». Καὶ ξέρετε τί ἀποτελέσματα θὰ εἶχε ἡ εἰρηνικὴ χρησιμοποίησις τῶν πολεμικῶν πιστώσεων; Σύμφωνα μὲ μιὰ ἔκθεσι ποὺ ἐδημοσιεύθη στὸν ἀμερικανικὸ τύπο, θὰ μποροῦσε νὰ κτίζωνται κάθε χρόνο εἴκοσι ἑκατομμύρια σπίτια γιὰ τοὺς ἄστεγους, νὰ τρέφωνται τὰ τρία δισεκατομμύρια τῶν πεινασμένων ἀνθρώπων τοῦ πλανήτου μας καὶ νὰ θεραπεύωνται ὅλοι οἱ ἀσθενεῖς. Αὐτὰ μόνον μὲ τὴν χρησιμοποίησι τῶν χρηματικῶν ποσῶν. Εὔκολο εἶναι νὰ φαντασθοῦμε τί εὐεργετικὰ σχέδια θὰ μποροῦσε νὰ πραγματοποιηθοῦν ἐὰν ἐκινητοποιοῦντο σὲ μιὰ εἰρηνικὴ ἐκστρατεία τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνδρῶν ποὺ ὑπηρετοῦν σήμερα στὸν στρατὸ ἢ σὲ στρατιωτικὲς ὑπηρεσίες καὶ βιομηχανίες...

Η ΓΝΩΣΙΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΑΠΟΛΥΤΗ ΑΞΙΑ

«Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήση, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;» Αὐτὴ ἡ σκέψις ἀναδύεται ἀπὸ τὴν συχνὴ ἐπίκαιρη εἰδησεογραφία γιὰ τὰ κατορθώματα στὸ Διάστημα, ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸ τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Ποῦ βαδίζει ὁ κόσμος; Σὲ μια νέα ἐποχὴ εἰρήνης καὶ εὐημερίας ἢ μήπως σὲ μιὰ νέα καὶ μεγαλύτερη καταστροφή; Ὁ κίνδυνος δὲν ἀφορᾷ μονάχα τὰ ἀνταγωνιζόμενα ἔθνη, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη. Θὰ χαιρετίζαμε ἀλλιώτικα αὐτὲς τὶς κατακτήσεις τοῦ διαστήματος, ἐὰν ἐσημειώνοντο μὲ συνεργασία τῶν ἐπιστημόνων καὶ συμμερισμὸ τῶν γνώσεων.

Ὁ Ἅγ. Παῦλος εἶπε, ὅτι ἐὰν κανεὶς λαλῇ τὰς γλώσσας τῶν ἀγγέλων καὶ ἐὰν ἔχη προφητείαν καὶ γνωρίζη τὰ μυστήρια πάντα, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχη, οὐδέν ἐστι. Ἔτσι λοιπὸν καὶ σήμερα δικαιοῦται κανεὶς νὰ παρατηρήση ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ θαυμάσια, τῶν ὁποίων παριστάμεθα μάρτυρες, μάταια εἶναι, ἂν μὴ καὶ καταστροφικά, χωρὶς τὸ μοναδικὸ σωτήριο στοιχεῖον —τὴν κατανόησι τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὸν συνάνθρωπό του, ποὺ θὰ τὸν βοηθήση νὰ ὑψωθῇ πάνω ἀπὸ τὶς διαφορὲς φυλῆς, πίστεως, χρώματος κ.λ.π. πρὸς τὴν Μία Ζωή, ἡ ὁποία πάλλει σὲ ὅλους μας, κάτω ἀπὸ τὶς διάφορες μάσκες καὶ δέρματα.

Ἡ ἀπόκτησις γνώσεως δὲν εἶναι

κάτι τὸ ἀπόλυτο. Διότι ἡ γνῶσις δίνει δύναμι καὶ ἡ δύναμις μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝΩΣΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ἡ οἰκονομικὴ κοινότης τῶν δυτικῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ἡ λεγομένη «Κοινὴ Ἀγορά», ἀποτελεῖ ἕνα βῆμα μεγάλης σημασίας στὸ ἀναπτυσσόμενο δρᾶμα τῶν καιρῶν μας. Ἡ ἕνωσις εἶναι οἰκονομικὴ μόνον σὰν πρώτη φάσι τῶν μελετωμένων βαθμιαίων ἐξελίξεων, ποὺ δὲν εἶναι μυστικὸ ὅτι τείνουν σὲ πολιτικὴ ἕνωσι ὁμοσπονδιακὴ ἢ καὶ συγχώνευσι. Τελικὸς σκοπὸς εἶναι αἱ «Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Εὐρώπης».

Ἡ δρ Ἄννι Μπέζαντ συνηγόρησε ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ ἀπὸ τὸ 1927. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἕνωσις θὰ εἶναι ἀσφαλῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴ συμπολιτεία, διότι στὴν βόρειο Ἀμερικὴ δὲν εἶχαν ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ πρόβλημα τῶν κληρονομικῶν μοναρχιῶν οὔτε τὰ ἐθνικιστικὰ αἰσθήματα καὶ οἱ προλήψεις δὲν εἶχαν ὅση στὴν Εὐρώπη δύναμι.

Ὁ ἀδ. Λεντυπῆτερ προεῖπε ἀπὸ τὸ 1910 τὴν δημιουργία Συνομοσπονδίας Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, ὅμοιας μὲ τὴν Χάνσα τῶν Γερμανικῶν πόλεων, μεγάλων καὶ μικρῶν. Καὶ ὁ ἀδ. Ζιναραγιαντάσα εἶχε ἀποφανθῆ ὅτι αὐτὴ ἡ ἐξέλιξις θὰ ἐπήρχετο κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων, παρὰ ἀπὸ λαϊκὴ δρᾶσι μὲ πολιτικὰ ἢ ἰδεολογικὰ ἐλατήρια.

Ο ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Δὲν συμβαίνει πάντοτε (εἰδικὰ στὶς ἡμέρες μας ποὺ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ εὐημερία τείνουν νὰ θεωρηθοῦν πρωτιστος σκοπὸς εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ὑποταχθοῦν ὅλοι οἱ ἄλλοι σκοποί), νὰ ἀντιλαμβάνωνται οἱ Ὑπουργοὶ τῆς Παιδείας τί σκοπὸ ἔχει ἢ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἡ ἐκπαίδευσις. Γιὰ τοῦτο εἶναι ἀξιοσημείωτες οἱ δηλώσεις, ποὺ ἔκαμε προσφάτως ὁ Βρεταννὸς Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Σὲρ Νταίηβιντ Ἤκλες σὲ διάσκεψι στὸ Δελχί, καὶ τὶς καλωσορίζουμε. Ἐξετάζοντας τὸ ζήτημα κατὰ πόσον θὰ ἔπρεπε οἱ χῶρες τῆς Κοινοπολιτείας νὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα μερικῶν Κρατῶν ποὺ ἐκπαιδεύουν τοὺς νέους (καὶ τὶς νεάνιδες) νὰ ὑπηρετοῦν τοὺς σκοποὺς τοῦ Κράτους καὶ ἀπέκτησαν τρομερὴ βιομηχανικὴ καὶ στρατιωτικὴ δύναμι, εἶπε πὼς θὰ λυπόταν ἂν συνέβαινε ἕνα τέτοιο πρᾶγμα. Ἀντίθετα, ἡ ἐκπαίδευσις θὰ ἔπρεπε νὰ βασίζεται στὴν εὐημερία τοῦ ἀτόμου καὶ νὰ ὑπογραμμίζῃ τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα καὶ τὶς ἀνθρώπινες ἀξίες:

> «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι περισσότερο σημαντικὸ ἀπὸ τὶς κτήσεις του, καὶ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα περισσότερο ἀξιόλογο ἀπὸ τὸ γόητρο τοῦ Κράτους. Ἀληθινὸς σκοπὸς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος πρέπει νὰ εἶναι ἡ ποιότης τῆς ἀνθρωπίνης συμπεριφορᾶς. Πρέπει νὰ αγωνιζόμαστε γιὰ μιὰ δίκαιη τάξι στὶς ἀνθρώπινες ἀξίες»

Πράγματι, ἡ ἐκπαίδευσις ὀφείλει νὰ τείνῃ πρὸς τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἀνάπτυξι, ὄχι τὴν ἀπώλεια, τῆς ἀτομικότητος ἑκάστου.

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΤΑ ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ

Κατὰ τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Ἀπριλίου ἡ Ἀθήνα ἀναταράχθηκε ἀπὸ τὰ ἐπεισόδια φοιτητῶν καὶ ἀστυνομίας. Τὰ ἐπεισόδια αὐτά, ποὺ ὑπῆρξαν σκληρὰ καὶ αἱματηρά, περισσότερο ἀπὸ κάθε προηγούμενη φορά, εἶχαν ὡς πρωταγωνιστὰς τοὺς φοιτητὰς — περιέργως — τῆς Θεολογίας.

Βασικὴ ἀφορμὴ στάθηκε ἡ ἔλλειψις ἀπασχολήσεως τῶν θεολόγων μετὰ τὴν ἔξοδό τους ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο. Παραμένουν ἀδιόριστοι. Πολλοί. Καὶ γιὰ πολὺν καιρό. Ζητοῦσαν λοιπὸν νὰ προστεθοῦν ὧρες διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν σ' ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἀκόμη καὶ στὰ νυκτερινὰ καὶ τὰ τεχνικά, νὰ δημιουργηθοῦν νέες ὀργανικὲς θέσεις στὶς παιδαγωγικὲς ἀκαδημίες, νὰ δημιουργηθοῦν θέσεις στὶς Μητροπόλεις καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὀργανισμούς, ν' ἀπαγορευθῆ ὁ διορισμὸς ἱερέων ὡς καθηγητῶν, ν' ἀπαγορευθῆ ὁ διορισμὸς συνταξιούχων θεολόγων στὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα, καὶ γενικὰ νὰ ληφθοῦν διάφορα ἄλλα μέτρα, ποὺ θὰ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀπορροφηθοῦν ἄνεργοι θεολόγοι.

Ἡ ἱκανοποίησις αὐτῶν τῶν αἰτημάτων προσέκρουσε ἀφ' ἑνὸς μὲν σὲ οἰκονομικὸ ἀνυπέρβλητο, διότι ἦταν ἀδύνατο νὰ διπλασιασθῆ ὁ προϋπολογισμὸς δαπανῶν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἀφ' ἑτέρου σὲ ἐκπαιδευτικὸ ἀπαράδεκτο, διότι τὸ Ὑπουργεῖο προσπαθεῖ τὰ τελευταῖα χρόνια νὰ δώση στὴν ἐκπαίδευσι στροφὴ πρὸς τὰ πάσης μορφῆς τεχνικὰ μαθήματα.

Ἔτσι, ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Γρηγ. Κασιμάτης ἀντέταξε ἀπόλυτη ἄρνησι στὸ αἴτημα ἀνατροπῆς τοῦ ὅλου ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος τῆς χώρας, πρὸς ἱκανοποίησιν των θεολόγων. Ἂν τυχὸν ὑπέκυπτε, θὰ ἐπακολουθοῦσε σοβαρώτερη ἀναταραχὴ ἀπὸ τοὺς ἄλλους κλάδους τοῦ Πανεπιστημίου, ποὺ θὰ ἐθίγοντο. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ζητοῦσαν οἱ φοιτηταὶ τῆς Θεολογίας νὰ αὐξηθῆ τὸ ποσοστὸν τῶν διορισμῶν τους ἀπὸ 10 σὲ 40 ο)ο, εἰς βάρος, φυσικά, τῶν φιλολόγων καὶ τῶν ἄλλων πτυχιούχων, οἱ ὁποῖοι εἶναι βέβαιο πὼς δὲν θὰ ἐδέχοντο τὸ πλῆγμα ἀδιαμαρτύρητα.

Οἱ φοιτηταὶ τῆς Θεολογίας ἔκαμαν ἀπεργία. Καὶ ἐπέτυχαν. Ἔκαμαν διαδηλώσεις. Καὶ ἐπέτυχαν ἐπίσης. Μολονότι δὲν ἐφήρμοσαν τὴν παραγγελία τοῦ Ἰησοῦ (διότι δὲν ἔστρεψαν προθύμως στοὺς ἀστυνομικοὺς καὶ τὴν... ἑτέραν σιαγόνα) καὶ ὑπῆρξαν ζωηρότατα ἀμυντικοί, ἂν ὄχι καὶ καθαρώτατα ἐπιθετικοί, πάλι ἐπέτυχαν νὰ γίνουν συμπαθεῖς καὶ ἀπησχολήθη μὲ τὰ ζητήματά τους ἡ Βουλή. Ἀλλά, ἀπὸ τὴ [illegible] ποὺ ἀποπειράθηκαν νὰ παρουσιάσουν τὸν συνδικαλιστικό τους ἀ-

γῶνα ὡς «ἱερόν πόλεμο» χάριν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ κατὰ τῆς... Μασωνίας, ἀπέτυχαν. Ὁ Ἑλληνικός λαός ἀπέδειξε ὅτι εἶναι πνευματικὰ ὥριμος καὶ ἀπέρριψε αὐτούς τοὺς παραλογισμούς. Ἀπέδειξε ὅτι πέρασε ἀνεπιστρεπτὶ ἡ ἐποχή, πού μπορούσαν λίγοι θερμόαιμοι φοιτηταὶ νὰ γίνωνται όργανα καὶ θύματα τοῦ σκοταδισμοῦ καὶ νὰ παρασύρουν τὶς εὔπιστες μάζες σὲ ἐκδηλώσεις ἐχθρικές, πότε γιὰ τὴν μετάφρασι τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πότε γιὰ τὴν μετάφρασι τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν. Ἄλλως τε, εἶναι τόσο κοντινή ἡ φρίκη περιπέτεια τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καὶ ὁ λαὸς δὲν ξέχασε ὅτι καὶ τοῦ Χίτλερ τοῦ ἐφταιγε... ἡ Μασωνία. Ἔτσι, τὰ ζωηρὰ παιδιὰ τῆς ἐποχῆς μας παρασυρόμενα ἀπὸ ὁλοκληρωτικὲς μεθόδους, ἐκάλεσαν τὸν λαὸ εἰς «ἱεράν ἐπανάστασιν», ἀλλὰ ἡ φωνή τους ἔπεσε κυριολεκτικὰ στὸ κενόν.

Οἱ θεολόγοι ὑποκινούμενοι ὑπὸ ἐξτρεμιστικὲς ἐκκλησιαστικὲς ὀργανώσεις, πραγματοποίησαν σὲ σειρὰ ὑπὸ ὑβριστικὲς ἐκδηλώσεις.

Μὲ ἕνα πανώ, ἔδιναν στὸ Α.Σ.Ε.Π. (Ἀνώτατον Συμβούλιον Ἐκπαιδευτικοῦ Προγράμματος) δική τους ἐπεξήγησι: Ἄθεος Σύλλογος Ἐγκληματιῶν Παιδείας...

Χειροκρότησαν τον γνωστὸ θορυβοποιὸ ἀρχιμανδρίτη, ὅταν τους εἶπε ὅτι κάποιο βράδυ θὰ τους πάρη μαζί του νὰ κατεβάσουν τὴν ταμπέλλα τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, γιὰ νὰ γράψουν «Ὑπουργεῖον Ἀπιστίας καὶ Ἀθείας»...

Γιὰ τὸν ἴδιο Ὑπουργὸ Παιδείας, ποὺ τὸν θεωροῦν Μασῶνο, ζητοῦσαν... ἀφορισμὸ καί... φωτιά !

«Κάτω ἡ Μασωνία!» καὶ «Φωτιὰ στὰ Μασωνικὰ τέρατα!» ἀνέγραφαν πινακίδες, ποὺ τὶς κρατοῦσαν οἱ πρᾶοι θεολόγοι.

Οἱ ὕβρεις δὲν ἐφεισθησαν κανενός. Στὰ ἔντυπα, ποὺ καθοδηγοῦσαν τοὺς σωτῆρας τῆς Ὀρθοδοξίας (διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν οἰκονομικῶν αἰτημάτων) παρουσιάζοντο ὡς Μασῶνοι οἱ πάντες. Βασιλεῖς, Κυβερνῆται καὶ Ἀρχιερεῖς...

Ὅταν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χρυσόστομος ἐτόλμησε (!) νὰ δηλώση ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας «διαπνέεται ὑπὸ αἰσθημάτων πίστεως καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἀγωνίζεται», ἔγραψαν πὼς μπορεῖ νὰ εἶναι Μασῶνος καὶ... ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ τὸν ἐκάλεσαν νὰ τοὺς δώση ἐξηγήσεις μήπως ἔχει «παλαιοὺς δεσμοὺς μὲ τὴν Στοάν»..

Δὲν δίδονται θέσεις στοὺς ἀδιορίστους; Ἡ Ἐκκλησία ἐν διωγμῷ! Ὁ Χριστιανισμὸς ἐν διωγμῷ! Ὁ διάβολος στὸ τιμόνι τοῦ κόσμου!..

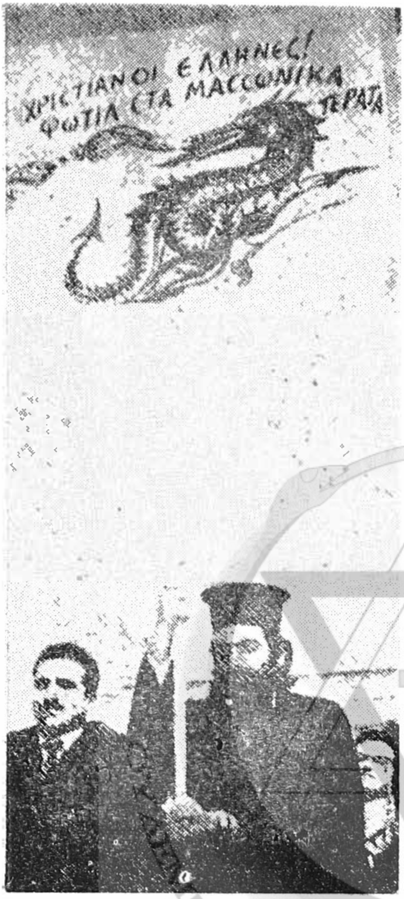
Τὸ περίεργο εἶναι, πὼς ὕστερα ἀπὸ τὶς ταραχώδεις ἐκδηλώσεις, οἱ φοιτηταὶ τῆς θεολογίας ἔψαλαν τὸ θούριον «Ὥς πότε παλληκάρια..», ξεχνώντας ὅτι ὁ Ρήγας Φεραῖος —αὐτὸς μάλιστα— ἦταν ἀποδεδειγμένα Τέκτων!

Ὅπως, ἄλλως τε, Τέκτονες ἦσαν καὶ οἱ ἱδρυταὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ πολλοὶ ἄλλοι πρωταγωνισταὶ τοῦ ἀγῶνος «ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος» τοῦ 1821.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι κ α ν έ ν α ς δὲν συμπαραστάθηκε σ' αὐτές τις (θεωρηθεῖσες φαιδρὲς) ἐκδηλώσεις τῶν φανατικῶν θεολόγων. Ἀντίθετα, γράφηκαν ἐπικρίσεις.

Ὁ κ. Παῦλος Παλαιολόγος ἔγραψε στὸν «Ταχυδρόμο», μὲ χρονολογία 10 Ἀπριλίου, αὐτὸ τὸ σχόλιο:

«Περισσότερο μειλίχιους στὸν ἀ-

Ἱερεὺς — φοιτητὴς Θεολογίας ἡγεῖται τῆς μισαλλοδοξίας

περγιακὸ ἀγῶνα τους θὰ θέλαμε τοὺς φοιτητὲς τῆς Θεολογίας καὶ τοὺς ἀδιορίστους θεολόγους. Τὸ καλεῖ ἡ θρησκεία ποὺ διακονοῦν. Μαζί τους ἡ συμπάθειά μας. Πλακάτ ὅμως μὲ συνθήματα ὅπως αὐτὸ «Χριστιανοὶ Ἕλληνες φωτιὰ εἰς τὰ Μασωνικὰ τέρατα», δὲν ἀνταποκρίνονται στὸ χριστιανικὸ πνεῦμα. Πόσο περισσότερο θὰ ἐξυπηρετοῦσαν τὸ θέμα τους, ἂν ἀκολουθοῦσαν τὴν ὑπόδειξη ποὺ ἔκανε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος στὴν ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία τοῦ ἀνέπτυξε τὰ αἰσθήματά της: Νὰ φορέσουν ράσο. Ἀντί, μὲ τὸ κοσμικὸ ἔνδυμα, νὰ διδάσκουν μαθήματα ξένα πρὸς τὸν κλάδο τους, νὰ γίνουν ἱερεῖς νὰ διορισθοῦν σὲ ναοὺς καὶ νὰ κηρύττουν τὸν θεῖο λόγο».

Διερωτῶμαι, ὅμως, ἂν θὰ κάνουν καὶ γιὰ κήρυκες τοῦ θείου λόγου. Θὰ ἦσαν ἀπειλητικοί, ἐκφοβιστικοί, γεμᾶτοι ὀργὴ καὶ μῖσος, σὰν τοὺς παλαιοὺς ἱεροκήρυκες, ποὺ ἔχουν τὰ μέγιστα συντελέσει γιὰ ν' ἀπομακρύνουν τὸν κόσμο ἀπὸ τὴν ἐκκλησία...

ΤΑΥΡΟΜΑΧΙΕΣ

Ἡ «ἰδέα» τῆς ὀργανώσεως ταυρομαχιῶν στὴν Ἀθήνα, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν γάμων τῆς βασιλόπαιδος Σοφίας, προσέκρουσε στὴν εὐαισθησία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ δὲν ἐπραγματοποιήθη.

Ἡ ἰδέα αὐτή, χειρότερα ἀπὸ ταῦρο σὲ ἀρένα, ἐρέθισε τὸν ζωγράφο καὶ λογογράφο κ. Φώτη Κόντογλου, ὁ ὁποῖος, ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἔγραψε:

«Μιλᾶμε γιὰ βαρβαρότητα καὶ λέμε βάρβαρα κάποια πράγματα πολὺ ἀθωότερα ἀπὸ τὶς ταυρομαχίες, ὅπως π.χ. τὸ νὰ σφάζουμε ἀρνιὰ κατὰ τὸ Πάσχα, τὸ νὰ κρεμάζουμε τὰ σφαχτάρια στὰ χασάπικα, καὶ γιὰ νὰ μὴ βλέπουνε τὰ μάτια μας κάποια ἀποτρόπαια πράγματα, τὸ σφάξιμο, τὸ γδάρσιμο καὶ τὸ κομμάτιασμα νὰ γίνεται στὰ σφαγεῖα, μακρυὰ ἀπὸ τὰ μάτια μας. Καὶ τώρα, στ' ὄνομα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, ποὺ δίνει μεγάλη ἀδιαντροπία σ' ὅσους μιλᾶνε ἐν ὀνόματί του, τὰ ἀποτρόπαια θεάματα ποὺ προσπαθήσαμε νὰ τ' ἀποφύγουμε, τὰ σφαξίματα, τὰ τινάγματα τῆς ἀγωνίας ποὺ τραβᾶνε τὰ κακόμοιρα τὰ σφαχτάρια, τὰ αἵματα τὰ ξεσκίσματα, τὰ λυπητερὰ μουγκρίσματα θὰ τὰ βλέπουμε καὶ θὰ τ' ἀκοῦμε μὲ εἰσιτήρια, θὰ τὰ ἀπολαβαίνουμε, θὰ τὰ χαιρόμαστε.

»Θὰ ἀκοῦμε τὰ βελάσματα καὶ τὰ μουγκρίσματα ποὺ θὰ βγάζουνε τὰ βασανισμένα βόδια, τὰ μανιασμένα φυσήματα ποὺ θὰ βγαίνουνε

ἀπὸ τὰ ρουθούνια τους, τὰ ποδοβολητά, τὰ χτυπήματα τῆς σούβλας ποὺ θὰ βαστᾶ ὁ ταυρομάχος, τὰ φοβισμένα χλιμιντρίσματα ποὺ θὰ βγάζη τὸ ἄλογο τὴν ὥρα ποὺ θὰ πέφτη ἀπάνω του ὁ ταῦρος μὲ τὰ κέρατα μπροστά, θὰ μυρίζουμε τὰ αἵματα, ποὺ θὰ ἀναβλύζουνε ἀπὸ τὶς πληγὲς τῶν δυὸ δυστυχισμένων ζώων, τὴ ματωμένη σκόνη ποὺ θὰ σηκώνουνε τὰ ποδάρια τους, μαζὶ μὲ τὴ βρῶμα τῆς κοπριᾶς καὶ τοῦ κάτουρου! Ὢ! Ἑλλάδα ποὺ κατάντησες ..».

Ἀλλά, ὁ κ. Γ. Φτέρης, διεφώνησε ριζικά. Ἔχοντας ὁ ἴδιος παρακολουθήσει ταυρομαχίες, τὶς περιέγραψε σὰν ἕνα ἀγώνισμα παλληκαρίσιο, ποὺ ἀναδεικνύει τὸν ἀνθρώπινο παράγοντα.

Δὲν θεωρεῖ τὶς ταυρομαχίες σὰν ὠργανωμένους φόνους τῶν ζώων, διότι κινδυνεύει καὶ ὁ ἄνθρωπος, συνεπῶς εἶναι ἕνα ἀγώνισμα μὲ κάποιο «ἠθικὸ» νόημα.

«Ἀπὸ τὴν ἀρχή — γράφει — ὡς τὸ τέλος, αἰσθάνεσθε ὅτι παραμονεύει ὁ θάνατος, ὁ τρίτος παίχτης μαζὶ μὲ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ ζῶο — ὁ ἀόρατος. Γιατὶ ἡ αἴσθηση τοῦ κινδύνου μένει στὴν ἀτμοσφαῖρα διαρκῶς. Καὶ ἐδῶ δὲν εἶναι πιὰ θέατρο, κανένας δὲν ὑποκρίνεται πλασματικὰ πρόσωπα ἢ πλασματικὲς καταστάσεις. Ἐδῶ ὅ,τι κι' ἂν γίνει θὰ ραντιστεῖ μὲ τὸ αἷμα τοῦ νικημένου τελικά, θᾶναι ἀνέκκλητο.

Ἀξίζει ἐπίσης νὰ τονισθεῖ ἡ σημασία τῶν κινήσεων, γιατὶ στὸν ἀγῶνα ποὺ ἀρχίζει, ὅλες οἱ ἀνθρώπινες κινήσεις ἔχουν ἀκαριαῖες συνέπειες. Μισὸ βῆμα, ὁ παραμικρότερος δισταγμός, ἡ πιὸ ἀσύλληπτη βραδύτης στὴ στροφὴ τοῦ κορμιοῦ ἐκεῖ ποὺ στέκεται μπροστὰ στὰ κέρατα τοῦ ταύρου, μποροῦν νὰ φέρουν τὴν καταστροφή. Τὸ κεφάλι, ὁ λαιμός, ὁ ὦμος, τὰ μπράτσα, τὰ δάχτυλα, τὰ πόδια, ὅλα πρέπει νᾶναι ἀπίκο συνεχῶς, γιὰ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ἔγκαιρη διολίσθηση ὅταν ριχτεῖ μὲ τὴν τρομακτική του ἐπιθετικότητα ὁ ταῦρος. Μεταξὺ τοῦ ζώου καὶ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργεῖται τότε μιὰ καταπληκτικὴ ἀνταπόκριση, θαρεῖτε πὼς ἐκτελοῦν ἕνα ντουέττο μὲ ἀντίθετους σκοπούς, τὸ ζῶο κοιτάζει σὲ κάθε στιγμὴ νὰ συλλάβει τὴν πρόθεση τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἄνθρωπος τὸ ἴδιο, κανονίζει, μανουβράρει ὅλη του τὴν κινητικότητα, ὅλους τοὺς ἀστραπιαίους σάλτους του, μὲ βάση πάντα τὴν πρόβλεψη τῆς ἀντίστοιχης κινητικότητος τῆς ζωῆς.

»Κι' ἐδῶ βρίσκουν οἱ εἰδικοὶ τὴ γοητεία τῶν ταυρομαχιῶν, παραπέρα ἀπὸ τὸ θάρρος τῶν ταυρομάχων. Στέκονται ἀπέναντι, ἐχθρικά, θανάσιμα ἀπέναντι, δύο δυνάμεις: τὸ γερὸ ζῶο καὶ ὁ εὐφυὴς ἄνθρωπος, ἡ φυσικὴ ρώμη καὶ τὸ πνεῦμα. Μὲ νικητὴ σχεδὸν πάντοτε τὸ πνεῦμα».

Θὰ κάμουμε καὶ τὴν δική μας παρατήρησι: Ἡ Ἑλλάδα ἔχει δικές της ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἀνάδειξι τοῦ πνεύματος. Καὶ στὶς ταυρομαχίες συγκεκριμένως, ἡ ἀρχαιότης μᾶς ἀφηγεῖται, μὲ τὶς τοιχογραφίες τῆς Κνωσσοῦ καὶ τῆς Τίρυνθος, καὶ μὲ τὶς ἀνάγλυφες εἰκόνες, ὅτι ἀνεδεικνύετο τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, δίχως αἷμα. Οἱ ταυρομαχίες ἔδιναν στὸν ταυρομάχο τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπιδείξῃ τὴν σωματική του δύναμι, τὴν ἐπιδεξιότητα, τὸ θάρρος, τὴν ψυχραιμία, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνθρωπισμό του, διότι τὸ ζῶο ἁπλῶς ἐρεθιζόταν καὶ καταδιωκόταν, οὐδέποτε δὲ σκοτωνόταν. Τὸ αἷμα προσετέθη στοὺς ἀγῶνες, ὅταν μετανάστευσαν πρὸς τὴν Ρώμη καὶ τὴ Μαδρίτη. Δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ γυρίσῃ ἀπὸ ἐκεῖ...

ΕΝΟΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κ. Ἀθηναγόρας ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐργασθῇ γιὰ τὴν ἀποκατάστασι ἑνότητος τῶν ἐκκλησιῶν. Διευκρίνησε ὅτι «ἑνότης» σημαίνει κοινὸν μέτωπο ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων καὶ ὄχι «ἕνωσιν» δογματικήν. Πρέπει, εἶπε, νὰ ἱδρυθῇ μία Κοινωνία Ἐκ-

κλησιῶν.

Σχετικά, ὁ μεγάλος συγγραφεὺς Φρανσουὰ Μωριὰκ ἔγραψε: «Αὐτὸ πού χωρίζει τις θρησκείες εἶναι κυρίως μια μεγαλη δόσις λογοκοπίας. Οἱ θρησκευτικὲς διαφορές, πού οἱ ανθρωποι θεωροῦν ἀσυμβίβαστες, εἶναι ἀνύπαρκτες γιὰ τον Θεο. Εἶμαι ἀπόλυτα πεπεισμένος ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μποροῦν να ἑνωθοῦν στὴν πιστι και στὴν προσευχή, εστω και ἀν ἀκολουθοῦν, γιὰ νὰ φθάσουν στὸν Κύριο, διαφορετικους δρόμους. Θα επρεπε να ἀρχίση ἑνας διαλογος μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῶν διαφορων ἐκκλησιῶν και να ἐπεκταθῆ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν καὶ ἀνθρώπων πού ἀνηκουν σε ἄλλες πιστεις».

Ὁ Φρανσουὰ Μωριακ ἐπῄνεσε τὴν πρωτοβουλια προσεγγισεως χριστιανῶν καὶ μουσουλμανων, που ἀνελήφθη στο Μαρόκο Μιλησε εἰδικὰ γιὰ τὴν μονὴ Τουμλιλιν, ὅπου συγκεντρώθηκαν λαικοὶ καὶ ἱερωμένοι μὲ σκοπο νὰ καταρρίψουν τους φραγμοὺς τῶν θρησκευτικῶν διαφορῶν και παθῶν. Σ' αὐτο τὸ μοναστήρι χριστιανοὶ και μουσουλμάνοι συμπροσεύχονται...

Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Αὐτὴ ἡ ἀφήγησις τοῦ Φρανσουὰ Μωριακ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν δραματικη ἱστορία τοῦ Πατριάρχου Θεοφανους, μαρτυρεῖ ὅτι κάτι εχει ἀλλάξει στὴν ἐποχή μας.

Ὁ Πατριάρχης Θεοφανης — με το λαικο ονομα Θεοφανης Καρύκης, τῆς οικογενειας που εκτισε τὴν ὡραια ἀθηναική ἐκκλησια καὶ το μοναστήρι Ταω (παρεφθαρμένο σὲ Νταου) τῆς Πεντέλης — ὑπῆρξε θῦμα τῆς ἀγρίας μισαλλοδοξίας τῆς ἐποχῆς του. Ἦταν ὄχι μόνον εὐπαίδευτος ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ποιητικὴ φύσις. Προικισμένος μὲ γλυκυτάτη φωνή, ἔψαλλε στὸ οἰκογενειακό του μοναστήρι τῆς Πεντέλης, ὅπου ἐμόναζε. Οἱ θρῦλοι τῆς ἐποχῆς τὸν παρίσταναν ὡς γοητεύοντα μὲ τὴ φωνή του τ' ἀγρίμια τοῦ βουνοῦ, πού συνέρρεαν ἐκεῖ γύρω νὰ τον ἀκούσουν καὶ ὡς ἀπογοητεύοντα τὰ ἀηδόνια πού ἐξελαρυγγίζοντο γιὰ νὰ τον μιμηθοῦν. Ἡ ὡραια φωνὴ που εἶχεν ὁ ἀρχοντοκαλόγηρος ἐκεῖνος ὑπῆρξε καὶ ἡ αἰτία τοῦ δραματικοῦ τελους του. Ὁ Θεοφανης Καρύκης μετεκλήθη στὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔγινε Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησιας. Ἐκεῖ λοιπὸν οἱ θαυμασται τῆς φωνῆς του τὸν ἔπεισαν καποια νυκτα εὐθυμιας ἴσως νὰ βγαλη τα ράσα, να φορεση λαικὸν ἔνδυμα, ν' ἀνεβῆ, λαθρα φυσικα, εις τον ἀπεναντι τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σουλτανου μιναρὲ και να τραγουδηση τὴν προσευχὴ τοῦ Μουεζινη.

Αὐτο το περιστατικό, ὅταν ἀργότερα, ἀνερχόμενος τις βαθμῖδες τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, ἀπο Λογοθέτης ἔγινε Μητροπολίτης (Φιλιππουπολεως πρῶτα καὶ Ἀθηνῶν ἔπειτα) καὶ Συνοδικος εις τὴν Κωνσταντινουπολιν, ἔφθασε νὰ γινη και Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, το ἐνεθυμήθησαν οἱ ἀντιπαλοι του.

«Κακον δὲν ἠμπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι ἠτο αὐτο που ἐκαμεν ὁ Καρύκης — παρατηρεῖ ὀρθοτατα ὁ «Ἀθηναῖος» τῆς «Καθημερινῆς», που ἀφηγεῖται αὐτὴ τὴν ἱστορία. Ὁ ὕμνος προς τον Θεόν, εἴτε ἀπο ἑνα τουρκικον τζαμί, εἴτε ἀπὸ μιαν χριστιανικην ἐκκλησίαν, ὕμνος εἶναι».

Ἀλλα, την ἐποχὴν ἐκείνην, ἀπέχουσαν σχεδὸν τέσσαρες αἰῶνες ἀπο τὴν ἰδικήν μας, ἦτο φοβερὰ ἱεροσυλια. Καὶ ἐπῆλθε ἡ φοβερὰ «κάθαρσις». Τὴν νύκτα τοῦ Μεγαλου Σαββάτου τοῦ 1597, ὅταν ὁ

Καρύκης ἑτοιμάζεται εἰς τὸ ἱερὸν γιὰ νὰ φορέσῃ τὰ ἄμφια γιὰ τὴν λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως, οἱ ἀντίπαλοί του ἐπιτίθενται δριμύτατα γιὰ τὸν ὕμνον ἀπὸ τὸν Μιναρέ. Καὶ ὁ Θεοφάνης Καρύκης πέφτει νεκρὸς ἀπὸ καρδιακὴ προσβολή...

Ἡ ἐποχή μας ἔχει ἐξελιχθῆ —πρὸς τὸ καλύτερο — συζητοῦσα τὴν συνεργασία τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἀνεχομένη, ποῦ καὶ ποῦ, τὴν συμπροσευχήν.

Ἀλλὰ ἔχει καὶ πρὸς τὸ χειρότερο ἐξελιχθῆ, εἰς ἄλλα σημεῖα. Διότι, κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα, ἐχοροστάτησεν εἰς ναοὺς τῶν προαστείων τῶν Ἀθηνῶν ὁ ἱεράρχης, ὁ ὁποῖος ἐδέσποσε προσφάτως τῆς εἰδησεογραφίας, τώρα τελείως ἤρεμος...

ΕΝΑΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΑΝΟΣ ΕΠΙΚΡΙΝΕΙ ΤΟ ΒΑΤΙΚΑΝΟΝ

Ὑπὸ τὸν τίτλον «Καὶ οἱ ἱερεῖς εἶναι ἄνδρες», ἕνας Ἱσπανὸς Φραγκισκανὸς μοναχός, ὁ Σίξτος Πελάγια, ἐκυκλοφόρησεν ἕνα βιβλίο κατὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου. Στηρίζεται στὸ ἐπιχείρημα τοῦ ἀποστόλου Παύλου. «Πῶς θέλετε — γράφει — ἕνας ἱερεὺς νὰ φροντίζῃ γιὰ τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, ὅταν δὲν ἔχει δικό του σπίτι νὰ κυβερνᾷ;».

Ἀλλὰ ὁ Φραγκισκανὸς μοναχὸς κατηγορεῖ ἐπίσης τοὺς πρίγκιπας τῆς Ἐκκλησίας, διότι δὲν ἔκαμαν τίποτε γιὰ νὰ μειώσουν τὴν φοβερὴ ἔντασι σχέσεων μεταξὺ τῶν Κρατῶν τοῦ κόσμου, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τελῇ σὲ κίνδυνο ἡ εἰρήνη. «Οἱ ἐξοχώτατοι πρίγκιπες τῆς Ἐκκλησίας», γράφει, «φαίνονται ἀσχολούμενοι ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν συμμετοχήν των εἰς τὰς πλουσίας δεξιώσεις, μὲ τὴν ἐγκαινίασιν ἀγορῶν, ὁδῶν κ.λ.π. καὶ τὴν διανομὴν μεταλλίων εἰς τοὺς προέδρους οἱασδήποτε ὀργανώσεως».

Ο ΧΡΥΣΟΣ ΒΟΥΔΔΑΣ

Ἀπὸ τὶς «Σημειώσεις ἑνὸς Ἀθηναίου» στὴν «Καθημερινή», γιὰ τὸν συλληφθέντα ἀρχηγὸ τῆς στασιαστικῆς ὀργανώσεως τοῦ Ἀλγερίου:

«Ὁ συλληφθεὶς στρατηγὸς Σαλὰν φέρεται εἰς τα σχέδια ποὺ συνοδεύουν τὴν σύλληψίν του, ὡς βαθὺς γνώστης τοῦ βουδδισμοῦ—εἶχε μείνει ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Ἰνδοκίναν — φέρων πάντοτε μαζί του ἕνα «μικροσκοπικὸν χρυσοῦν Βούδδαν, τὸν ὁποῖον συνεβουλεύετο πρὶν λάβῃ σημαντικὴν ἀπόφασιν». Πῶς, ὅμως, θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ πιστευτόν, ὅτι ἡ ἐπαναστατικὴ πολιτεία τοῦ στρατηγοῦ Σαλὰν τοῦ ὑπηγορεύθη ἀπὸ τὸν Βούδδαν του; Ἀδύνατον! Ὁ Βούδδας — ὁ «Ἐπαΐων»— ἐπίστευε καὶ ἐδίδασκεν ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι πόνος· ὅτι ὁ πόνος εἶναι γέννημα τοῦ πάθους πόθου· ὅτι ἡ ἀπ' αὐτοῦ λύτρωσις δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ παρὰ διὰ τῆς ἀπαρνήσεως τοῦ ἑαυτοῦ μας. Πόσον ὅμως εἶναι ἀπολύτως ἀντίθετα πρὸς τὴν «αὐταπάρνησιν» ἡ ἐπιδίωξις τῆς διὰ τῆς βίας ἐπιβολῆς προσωπικῶν ἀντιλήψεων καὶ ὁ πόθος ἀναρριχήσεως εἰς τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν! Μὲ πόσην μελαγχολικὴν εἰρωνείαν ὁ μικρὸς χρυσοῦς Σιδάρτα Γαουτάμα, ὁ ἐπικληθεὶς Βούδδας, θὰ ἔβλεπε τόν, κατὰ θεωρίαν ὀπαδόν του— μεταμφιεσμένον μὲ μουστάκι καὶ μαύρα μαλλιά—παραγνοοῦντα την διδαχήν του καὶ ἀντὶ ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὴν τελικὴν κάθαρσιν ἀπὸ παντὸς πάθους καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτον γαλήνην καὶ μακαριότητα—τὸ νιρβάνα—νὰ προκαλῇ μίση και φόνους ἐπὶ φόνων καὶ καταστροφήν! Ἀσφαλῶς ὁ στρατηγὸς Σαλὰν παρεξήγησεν, ἂν δεν παρήκουσε, τὰς συμβουλὰς ποὺ τοῦ ἐψιθύριζε, μέσῳ τοῦ χρυσοῦ εἰδώλου του, ὁ Ἐπαΐων!»

Πράγματι, ὁ Βούδδας εἶναι ἐπίθετον, παραγόμενον ἀπὸ ρίζαν

ὁμοίαν πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ῥῆμα ο ἶ δ α, γνωρίζω. Ἐπομένως, λίαν ἐπιτυχὴς εἶναι ἡ ἀπόδοσις Βούδδας = Ἐπαΐων. Ἀλλὰ τὸ βαθύτερο περιεχόμενο τῆς γνώσεως εἶναι ἡ ἀνακάλυψις τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ σταματήσῃ τὸ γύρισμα τοῦ «τροχοῦ τῆς ζωῆς», τῶν διαδοχικῶν μετενσαρκώσεων, ἡ κατάκτησις τῆς μακαριότητος, ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν θείαν ἑστίαν.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ «ΥΠΕΡΠΕΡΑΝ»

Μία «ὡραία κυρία 39 ἐτῶν» εἰς τὴν Ἀγγλία, ἐμφανιζομένη ὑπὸ τὸ ψευδώνυμο Πατρίτσια Ζουντρὺ καὶ ἀσχολουμένη μανιωδῶς μὲ τὸν πνευματισμό, ἀπέστειλε στὸν ἀρχισυντάκτη τῆς Ρωσσικῆς «Ἰσβέτσια» Ἀλέξη Ἀτζουμπέι ἕνα ὀγκῶδες δέμα μὲ ἔργα τοῦ... Τσέχωφ, τὰ ὁποῖα ἰσχυρίζεται ὅτι τῆς ...ὑπηγόρευσε τὸ πνεῦμα τοῦ κατὰ τὸ 1904 θανόντος Ρώσσου διηγηματογράφου καὶ θεατρικοῦ συγγραφέως. Ἡ ἐν λόγῳ κυρία, μολονότι θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ (χωρὶς καμμιὰ ἐπικοινωνία μὲ τὸν κόσμο τῶν πνευμάτων) ὅτι τὸ Ρωσσικὸ καθεστὼς δὲν διακρίνεται γιὰ πνευματοδοξία ἐν γένει, εἶχε τὴν ἀφέλεια νὰ ζητήσῃ ὅπως τὰ ἐκ τοῦ «ὑπερπέραν» ἔργα τοῦ Τσέχωφ ἐκδοθοῦν εἰς τὴν Ρωσσία καί, φυσικά, καταβληθοῦν εἰς αὐτὴν τά... συγγραφικὰ δικαιώματα.

Ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς «Ἰσβέστια», ὁ ὁποῖος συμβαίνει νὰ εἶναι καὶ γαμβρὸς τοῦ Κρούστσεφ, ἔγινεν ἔξω φρενῶν διαβάζοντας τὴν συνοδεύουσα τὸ ὀγκῶδες δέμα ἐπιστολὴν τῆς κυρίας Ζουντρύ.«Πρόκειται—ἔγραψε—γιὰ φάρσα πρωταπριλιάτικη ἢ γιὰ ἀηδιαστικὴ σπεῖρα κερδοσκόπων ; Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Τσέχωφ διώρισε τὴν ἐν λόγῳ κυρία πράκτορά της ἐπὶ τῆς γῆς. Θὰ τὴν παρακαλέσωμε νὰ μᾶς ἀφήσῃ ἡσύχους καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ, καλύτερα, τὴν πληρεξουσιότητα τοῦ συμπατριώτου της Οὐίλλιαμ Σαίξπηρ...».

Ἡ μετὰ θάνατον ὑπαγόρευσις ἔργων εἶχε ἀπασχολήσει καὶ Ἕλληνας πνευματιστάς, πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Ὁ Πολύβιος Δημητρακόπουλος εἶχε δημοσιεύσει ὁλόκληρη ποιητικὴ συλλογή, ὑπὸ τὸν τίτλο «Ὁ ὑπερκόσμιος Παρνασσός» — ἂν ἐνθυμούμεθα καλῶς — περιέχουσα ποιήματα διαφόρων ποιητῶν, μιμητικὰ τῆς τεχνοτροπίας των. Ἐπίσης στὴν Κύπρο ἐδημοσιεύθησαν σὲ πνευματιστικὸ περιοδικὸ σειρά... συνεντεύξεων μὲ νεκροὺς ποιητάς, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἔκαμαν δηλώσεις περὶ πολλῶν καὶ διαφόρων ζητημάτων, ὑπηγόρευσαν καὶ τὴν τελευταία τους παραγωγή. Γιὰ τὴν αὐθεντικότητα δὲν παρείχετο, βέβαια, καμμία ἔνδειξις. Ξέρουμε σχετικῶς, ὅτι Ἕλλην δημοσιογράφος ἐπρότεινε στὸν «λαμβάνοντα» τὶς συνεντεύξεις νὰ καλέσῃ ἕναν ὡρισμένο λογοτέχνη καὶ νὰ τοῦ θέσῃ ἕνα καὶ μόνον ἐρώτημα (πάνω σὲ θέμα προσωπικό, ἐντελῶς ἀπόρρητο καὶ ἄγνωστο στὴν γραμματολογία) ὥστε ἀπὸ τὴν τυχὸν ὀρθότητα τῆς ἀπαντήσεως νὰ καταδειχθῇ ἡ γνησιότης τῆς ἐπικοινωνίας ἢ τουλάχιστον ἡ ἰσχὺς τοῦ μέντιουμ, δυναμένου νὰ συλλάβῃ μία σκέψι ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως —ἀλλά, δὲν ἐδόθη κἂν ἀπάντησις...

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΟΝ ΑΡΗ !

Ἕνας ἀπὸ τοὺς κορυφαίους καθηγητὰς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Κολοράντο, ὁ δρ Φρὰνκ Σώλσμπερυ καλεῖ τοὺς ἁρμοδίους τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρεύνης τοῦ Διαστήματος νὰ σκεφθοῦν πολὺ πρὶν ἀποστείλουν στὸν Ἄρη ρομπὸτ γιὰ τὴν συλλογὴ δειγμάτων

τοῦ ἐδάφους, διότι τοῦτο πιθανὸν νὰ ἐξοργίσῃ τοὺς ὑπάρχοντας ἐντοπίους. «Σκεφθῆτε, εἶπε, ποία θὰ ἦτο ἡ δική σας ἀντίδρασις, ἐὰν ἕνα μυστηριῶδες μηχάνημα προσεγειώνετο εἰς τὴν αὐλήν σας καὶ ἤρχιζε νὰ σκάβῃ μὲ μανίαν τὸ ἔδαφος, ἢ νὰ καταγράφῃ τὰς κινήσεις τῆς γάτας σας ἢ ἀκόμη καὶ τὰς ἰδικάς σας»!

Κατὰ τὸν δρ Σώλσμπερυ, ὑπάρχουν πολλὲς πιθανότητες νὰ ὑπάρχουν λογικὰ ὄντα στὸν ἐρυθρὸ πλανήτη, μάλιστα ἴσως περισσότερο προωδευμένα ἀπὸ τὸν γήινο ἄνθρωπο.

Ἐξ ἄλλου, ὁ δρ Κοζιριώφ τοῦ Ἀστεροσκοπείου τοῦ Λένινγκραδ ἐδήλωσε ὅτι ἔχει ἐνδείξεις περὶ ὑπάρξεως ὕδατος ὑπὸ μορφὴν χιόνων καὶ πάγων ἐπὶ τοῦ Ἄρεως. Σειρὰ φασματοσκοπήσεων τὸν ὡδήγησε σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα. Ἐὰν εἶναι βάσιμο, τότε ἔχομε ἄλλη μία ἔνδειξι περὶ ὑπάρξεως ζωῆς ἐπὶ τοῦ Ἄρεως.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΠΛΑΝΗΤΩΝ ΜΑΣ ΕΠΕΣΚΕΦΘΗΣΑΝ ;

Ἐξ ἄλλου, ὁ Ρῶσσος φυσικὸς Ἀλέξανδρος Καζαντζέφ ὀργανώνει ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ μὲ θέμα: «Κάτοικοι ἄλλων πλανητῶν, σὲ περασμένες ἐποχὲς ἦλθαν στὴ Γῆ μας;». Ἡ ἀποστολὴ περιλαμβάνει καὶ συνεργεῖο κινηματογραφιστῶν.

Στὸ Τασσιλὶ - ν - Ἀζὲρ τῆς Σαχάρας βορειοδυτικὰ τοῦ Χογκάρ, ἡ ὁμάδα τῶν Ρώσσων κινηματογραφιστῶν θὰ ἀποτυπώσῃ τὶς περίφημες προϊστορικὲς εἰκόνες ποὺ ὑπάρχουν πάνω στοὺς βράχους ποὺ ἀνεκάλυψεν ὁ Ἀνρὶ Λότε. Οἱ εἰκόνες αὐτὲς βρίσκονται στὴν κοιλάδα «Τζαμπάρεν» ποὺ στὴ γλῶσσα τῶν Τουαρέγκ σημαίνει «Οἱ Γίγαντες».

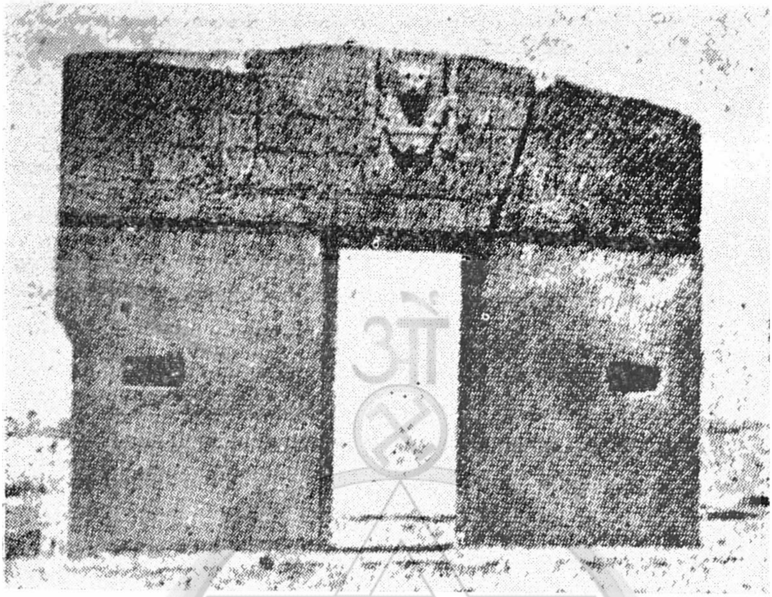
Παριστάνουν πράγματι γιγαντιαῖα ὄντα (μιὰ ἀπὸ τὶς σιλουέττες ἔχει ὕψος 6 μέτρων), ποὺ μοιάζουν ἐκπληκτικὰ μὲ ἀστροναῦτες μὲ κάσκες, ὅπως τοὺς βλέπουμε στὸν κινηματογράφο ἢ στὶς ἐφημερίδες.

Τὸ κεφάλι τοῦ γίγαντος, ποὺ ὁ Λότε ἐβάπτισε αὐθόρμητα «Ὁ Μεγάλος Ἀρειανὸς Θεός», εἶναι στρογγυλὸ καὶ σὰν κλεισμένο μέσα σὲ μιὰ κάσκα μὲ ἕνα εἶδος μικροῦ φινιστρινιοῦ, ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ἐμπρός.

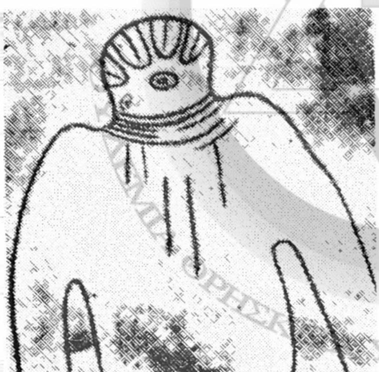
Ἡ Ρωσσικὴ ἀποστολὴ θὰ μεταβῆ καὶ στὸ Μπααλμπὲκ τοῦ Λιβάνου, ὅπου ὑπάρχουν γιγαντιαῖες πλάκες βάρους 2.000 τόννων ἡ μία. Θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἀπαντήσῃ στὰ ἐρωτήματα: Πῶς μπόρεσαν λαοὶ καθυστερημένοι νὰ ἀνεγείρουν αὐτὸ τὸ καταπληκτικὸ κτίσμα; Πῶς μπόρεσαν νὰ κινήσουν τὶς πλάκες; Σὲ τί χρησίμευαν; Δὲν κτίζονται συνήθως μνημεῖα πλαγιασμένα στὸ ἔδαφος. Στήνονται ὅσο ψηλότερα εἶναι δυνατόν. Γιατὶ γύρω ἀπὸ τὴν «ταράτσα» τοῦ Μπααλμπὲκ ὑπάρχουν τόσο πολλοὶ ὑαλοποιημένοι βράχοι ποὺ περιέχουν σημαντικὲς ποσότητες ἀπὸ ραδιενεργὸ Βηρύλλιο; Σημειωτέον, ὅτι τὰ ἰσότοπα τοῦ Βηρυλλίου εἶναι ἕνα ἑκατομμύριο φορὲς σπανιώτερα στὸ ἡλιακὸ σύστημα ἀπὸ τὰ γειτονικὰ στοιχεῖα ἐνῷ εἶναι ἀφθονώτατα στὴν ἐπιφάνεια τῶν γιγαντιαίων κόκκινων ἄστρων.

Καὶ μάλιστα αὐτὰ τροφοδοτοῦν τὶς πυρηνικὲς ἀντιδράσεις αὐτῶν τῶν ἄστρων. Ἐξ ἄλλου, ἡ προέλευσις τῶν βράχων παραμένει μυστήριο. Θὰ μπορούσαμε βέβαια νὰ φαντασθοῦμε ὅτι εἶναι κατάλοιπα καύσεων πυρηνικῶν ἀντιδραστήρων μεγάλων πυραύλων τοῦ διαστήματος.

Ἡ ἀποστολὴ θὰ μεταβῆ καὶ στὸ Περοῦ γιὰ νὰ μελετήσῃ τὶς Πύλες τοῦ Ἡλίου, στὴν λίμνη Τιτικάκα. Τὸ μνημεῖο εἶναι ἡλικίας 12 ἕως 15 χιλιάδων ἐτῶν. Σὲ μία

Στὶς ὄχθες τῆς λίμνης Τιτικάκα, ἡ Πύλη τοῦ Ἡλίου ἔχει χαραγμένο ἕνα ἡμερολόγιο, ποὺ χρονολογεῖται πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἴνκας. Μόλις τώρα ἀνεκαλύφθη ὅτι εἶναι ἀκριβὴς ἀναπαράστασις τοῦ ἡμερολογίου τοῦ πλανήτου Ἀφροδίτη.

Ἡ εἰκόνα αὐτὴ ὕψους 6 μέτρων ἀνακαλύφθηκε στοὺς Βράχους τοῦ Τασιλὶ στὴ Σαχάρα καὶ παριστάνει ἕνα παράξενο ὄν, ποὺ μοιάζει μὲ κοσμοναύτη.

πύλη εἶναι σκαλισμένο ἕνα ἡμερολόγιο, ποὺ διαιρεῖ τὰ χρόνια σὲ σειρὲς ἀπὸ 290 ἡμέρες ἀντὶ τῶν 365 ἐπιγείων ἡμερῶν. Ὑπάρχουν 10 μῆνες τῶν 24 ἡμερῶν καὶ 2 μῆνες τῶν 25 ἡμερῶν. Αὐτὸ ἦταν τὸ ἡμερολόγιο τῶν Ἴνκας, ἀλλὰ μοιάζει μὲ τὸ ἡμερολόγιο τῆς Ἀφροδίτης. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἦταν γνωστὸ σ' ἐκείνη τὴν ἐποχή;

Ὁ Ρῶσσος ἐπιστήμων ἐδήλωσε ὅτι θὰ συγκεντρώση στοιχεῖα καὶ φωτογραφίες, τίποτε ἄλλο. Ἐπέμεινε σὲ μερικὲς ἀρνήσεις. «Δὲν βεβαιώνει ὅτι τὸ πορτραῖτο τοῦ «Μεγάλου Ἀρειανοῦ» εἶναι τὸ πορτραῖτο ἀστροναύτου πρὶν ἀπὸ 10.000 χρόνια, ὅση εἶναι ἡ ἡλικία τῶν εἰκόνων τῆς Σαχάρας. «Δὲν» λέγει ὅτι οἱ πλάκες τοῦ Μπααλμπὲκ εἶναι ἔργο ἐπισκεπτῶν ἀπὸ τὸ διάστημα. «Δὲν» ὑποθέτει ὅτι

το ἡμερολόγιο τῶν Πυλῶν τοῦ Ἡλίου μεταφέρθη ἀπο ἄλλον κόσμο, μια ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ ὑποτεθῆ ὅτι οἱ βουκολικοὶ λαοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχαν τέτοιες ἀστρονομικὲς γνώσεις.

ΑΓΓΕΛΟΙ — ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Ὁ δεύτερος Σοβιετικὸς ἀστροναύτης Γιτώφ, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τοῦ Γκαγκάριν, ἐβεβαίωσε καὶ αὐτὸς ὅτι δὲν συνήντησε στὸ Διάστημα οὔτε ἀγγέλους, οὔτε Θεό. «Δὲν συνήντησα τὸν Θεὸ κατὰ τὴν διάρκεια τῶν περιστροφῶν μου περὶ τὴν Γῆν — λέγει σὲ δηλώσεις του πρὸς τὸ σοβιετικὸ περιοδικὸ «Θρησκεία καὶ Ἐπιστήμη». Ἔπιασα, ὅμως, μίαν ραδιοφωνικὴν ἐκπομπὴν ἀπὸ ιαπωνικὸν σταθμόν, ἡ ὁποία ὡμιλοῦσε περὶ Θεοῦ. Θέλησα νὰ τοὺς ἀπαντήσω, ἀλλὰ ἐσκέφθηκα πὼς ἡ ἐνέργεια μου δὲν θὰ χρησίμευε σὲ τίποτε. Ἀντιθέτως, θὰ ἐνόμιζαν, πὼς τοὺς ὡμιλοῦσεν ὁ Θεός. Ἐνῶ ἐγὼ εἰς τὸ Διάστημα, οὐδένα συνήντησα. Γύρισα τὸν Οὐρανὸ παντοῦ. Πουθενὰ δὲν βρῆκα οὔτε θεούς, οὔτε ἀγγέλους».

Εἰς ἀπάντησιν, ὁ Ἀμερικανὸς ἀστροναύτης Γκλὲν ἐδήλωσε «Οὔτε καὶ ἐγὼ συνήντησα τὸν Θεόν. Ἀλλά, ὁ Θεὸς εἰς τὸν ὁποῖον προσεύχομαι δὲν εἶναι τόσον μικρὸς ὥστε νὰ ἀνέμενα νὰ τὸν συναντήσω εἰς τὸ Διάστημα».

Σχετικά, ἀνεγράφη σὲ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα αὐτὸ ποὺ εἶχε εἰπῆ στὸν περίφημο ψυχαναλυτὴ - ψυχολόγο Καρλ Γιουγκ (κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ ἰδίου στὸ βιβλίο του «Ψυχολογία τοῦ Ἀσυνειδήτου»), ἕνας ψυχοπαθής: «Γιατρέ, τοῦ εἶπε, σήμερα τὴν νύχτα ἀπολύμανα μὲ σουμπλιμὲ ὅλον τὸν οὐρανὸ καὶ δὲν ἀνεκάλυψα κανένα Θεό».

«ΠΕΡΥΣΙ ΣΤΟ ΜΑΡΙΕΝΜΠΑΤ»

Ὑπὸ τὸν τίτλο «Κινηματογράφος καὶ Ἐσωτερισμός», ἐδημοσιεύθη στὸ περιοδικὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ὁμοσπονδίας Θεοσοφικῶν Ἑταιρειῶν «Κυανοῦς Λωτός» κριτικὴ γιὰ τὸ κινηματογραφικὸ ἔργο «Πέρυσι στὸ Μαρίενμπατ», ποὺ προεβλήθη κατὰ τὴν χειμερινὴ περίοδο στὴν Ἀθήνα.

Ἀτυχῶς, τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶχε ἐπιτυχία. Σὰν πρωτοποριακὸ ἦταν δύσκολο. Καὶ ἔλειψε μιὰ εἰσαγωγικὴ ἐνημέρωσις. Ἦταν φαντασμαγορία, ὄνειρο; Ἡ πραγματικὴ ἔκφρασις μιᾶς αἰώνιας ἀληθείας;

Τὸ σενάριο δὲν εἶναι ἀφηγήσιμο. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι τὰ πρόσωπα εἶναι χωρὶς ὄνομα. Οἱ δυὸ κύριοι ἑρμηνευταὶ ἀποκαλοῦνται Ἐκείνη καὶ ὁ Ξένος. Κινοῦνται σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα, ὅπου δεσπόζουν ὁ ἔρως καὶ ὁ θάνατος. Ἡ συγκατάβασι στὸν ἔρωτα, ἡ συγκατάβασι στὸ θάνατο, οἱ περιορισμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνσαρκώσεως, ἡ προγενέστερη ζωή, ἀναμνήσεις καὶ ἀναλαμπὲς ἑνὸς ξεχασμένου παρελθόντος, τὸ παιγνίδι τῶν εὐκαιριῶν τῆς ζωῆς, αὐτὰ εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ συστατικὰ τοῦ φὶλμ αὐτοῦ, ποὺ σὲ ὑποχρεώνει νὰ σκεφθῆς. Εἶναι ἕνα πέρασμα ἀπὸ τὸ ψηλαφητὸ πραγματικὸ στὸ ἄρατο πραγματικό, ἀπὸ τὸ ὑποκειμενικὸ στὸ ἀντικειμενικό, ἀπὸ τὸ πρόσκαιρο στὸ αἰώνιο.

Ἡ ἔναρξις τοῦ φὶλμ εἰσάγει τὸν θεατὴ στὸν ἐπίσημο καὶ πένθιμο διάκοσμο ἑνὸς παλατιοῦ στὺλ μπαρόκ, μὲ ἀτελείωτους διαδρόμους, πελώριες αἴθουσες, ὅπου τὰ μάρμαρα, οἱ κολῶνες καὶ τὰ χρώματα δημιουργοῦν ἕνα βαρὺ πένθιμο κλῖμα. Ἡ συνοδεία ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου συμπληρώνει τὴν ἐντύπωσι ἑνὸς κτιρίου στολισμένου

γιὰ τὸ θάνατο. Περνᾶ ἕνα πλῆθος ἀκίνητο, διάλογοι κοφτοί, ἀτελείωτοι. Τὰ ἀνθρώπινα ὄντα δείχνουν δεσμευμένα στὴ σάρκα τους, ζοῦνε πρόσκαιρα στὴν αὐταπάτη, στὰ πλαίσια τοῦ θανάτου.

Ἐκείνη εἶναι παντρεμμένη· ὁ σύζυγός της εἶναι ἕνας κερδισμένος τῆς ζωῆς, παίζει ἀδιάκοπα τὶς εὐκαιρίες του, χωρὶς ποτὲ νὰ χάνη. Ὁ Ξένος, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, τὴν ἀκολουθεῖ. Εἶναι ὁ θάνατός της, ὁ ἔρως —ἢ καὶ τὰ δυό— ὁ ὁδηγός της, ὁ μάρτυς μιᾶς προγενέστερης ζωῆς;

«Θυμηθῆτε», λέγει συνεχῶς πρὸς τὸ πλάσμα ποὺ ἀρνεῖται, ποὺ λησμόνησε, ποὺ ἀποκρούει. Τὴν πιέζει καὶ δοκιμάζει νὰ τὴν πείση. Πρέπει νὰ τὴν πάρη.

Μιὰ σύντομη εἰκόνα τοῦ παρελθόντος, ὑποκινημένη ἀπὸ τὸν Ξένο στὴ μνήμη τῆς γυναίκας, μᾶς τὴν δείχνει νὰ ὑποκύπτη σὲ βίαιο θάνατο. «Ὄχι, τῆς λέγει ἀμέσως, αὐτὸ δὲν θὰ συμβῆ. Σᾶς θέλω ἐλεύθερη».

Αὐτὴ τὴ φορά, θὰ συγκατατεθῆ ἐλεύθερα καὶ θὰ δεχθῆ; Ἀλλὰ Ἐκείνη ἀμύνεται: «Ἀφῆστε με», ἱκετεύει. «Γιατὶ ἐμένα; Φοβᾶμαι!... Ἀκόμη λίγους μῆνες, λίγες ἑβδομάδες... λίγες ἡμέρες!» Καὶ ἡ τελικὴ παράκλησις σ' ἐκεῖνον ποὺ ὑπῆρξε ἡ ζωή του και στὸν ὁποῖον πάλι γαντζώνεται: «Ἐμπόδισέ με νὰ φύγω!». Ἀλλὰ ὁ κερδισμένος τῆς ζωῆς εἶναι ἀδύνατος μπροστὰ στὴν ἄλλη δύναμι. Τὸ ξέρει καὶ πηγαίνει νὰ συναντήση τοὺς ἄλλους παῖκτες.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι, ὅτι κάθε φορὰ ποὺ Ἐκείνη πάει νὰ συγκατατεθῆ, τὸ φῶς γίνεται πιὸ ἔντονο καὶ ἡ σκηνὴ ἐξελίσσεται ἔξω ἀπὸ τὸ ἀποπνικτικὸ βάρος τοῦ διακόσμου. Οἱ ἀναμνήσεις ποὺ ὁ Ξένος ἐκβιάζει τὴν ἀναπόλησί τους παρουσιάζονται σὲ σύντομες ἀναλαμπές, ἐκθαμβωτικές, φευγαλέες.

Σὲ μιὰ πολὺ ὡραία ἀλληλουχία μᾶς δείχνει τὴ γυναῖκα ἐπὶ τέλους νὰ συγκατατίθεται. Ἡ εἰκόνα γίνεται διαυγής. Σ' αὐτὴ τὴ σχεδὸν ἀφόρητη διαύγεια, τὸ ἀπολυτρωμένο ἀπὸ τὴν ἀγωνία του πλᾶσμα συγχέεται μὲ τὸ φῶς, σὰν νὰ ἀποτελῆ μέρος του. Μεταμορφώνεται, σὲ ἔκστασι, σὲ μιὰ λευκὴ ἐσθῆτα ποὺ μοιάζει νὰ τὴν περιβάλλη μὲ φτερά, καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀνυψώνεται ἀπὸ τὴ γῆ, χωρὶς βαρύτητα.

Νὰ εἶναι τάχα ἡ ψυχή, ποὺ προαισθάνεται τὴν αἰωνιότητα καὶ τὴν μορφὴ ἑνὸς ὑπερόχου ἔρωτος; Τὸ τέλος τοῦ ἔργου μᾶς τὴν παρουσιάζει νὰ βαδίζη μ' ὅλη τὴ θέλησί της πρὸς τὸ πεπρωμένο της.

Κάθε εἰκόνα τοῦ ἔργου ἔχει τὴ σημασία της, τὴν χρησιμότητά της, τὴν ἔκφρασί της. Σὲ κάθε διάλογο σοβαρό, συγκρατημένο, ἀληθινό, ἐκτυλίσσονται εἰκόνες συνδυασμένες μὲ ἐξαιρετικὴ αὐστηρότητα, μὲ συνάρτησι «γεωμετρικὴ» θὰ λέγαμε, ἂν δίναμε στὴ λέξι νόημα οἰκουμενικό, κοσμικό. Ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ εἶναι ἐπίσης ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὴν ἀρχὴ «Ὁ Θεὸς γεωμετρεῖ».

Τὸ θέμα τοῦ ἔργου τὸ διαισθανόμεθα, χωρὶς νὰ κατέχουμε τὸ κλειδί. Οἱ σκηνοθέτες δείχνουν τις πύλες ἑνὸς κόσμου παράλληλου μὲ τὸν δικόν μας καὶ εἰσδύουν. Τὸν δείχνουν, τὸν δίνουν. Τὸ «Πέρυσι στὸ Μαρίενμπατ» παίρνει τὴ θέσι του στὴν πρωτοπορία καὶ εἰσχωρεῖ σὲ μιὰ γνῶσι, πρὸς τὴν ὁποίαν βαδίζει ὁ κόσμος.

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΑΠΟΔΗΜΗΤΙΚΩΝ ΠΟΥΛΙΩΝ

Δὲν ἐχάθηκε ἀπὸ τὸν κόσμο ἡ τουφερότης! Ἀπὸ τὸ Πὸρτ Σάιτ ἐπέρασε, κατευθυνομένη στὴ Δυ-

τικὴ Ἀραβία, μία ἀποστολὴ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τοῦ πρὸ διετίας ἀποθανόντος Ἄγγλου φυσιοδίφου Τζώρτζ Μάκλον, ὁ ὁποῖος ἀφῆκε ὀγδόντα χιλιάδες λίρες κληροδότημα γιὰ νὰ ἱδρυθῆ στὴν περιοχὴ τῆς Δυτικῆς Ἀραβίας «σταθμὸς τῶν ἀποδημητικῶν πουλιῶν». Ὁ Μάκλον ἐθεωρεῖτο ὁ καλύτερος μελετητὴς τῆς ζωῆς τῶν ἀποδημητικῶν πουλιῶν καὶ ἔζησε πολλὰ ἔτη στὴν Ἀραβία, ἀπ' ὅπου περνοῦν ἄπειρα κοπάδια ἀποδημητικῶν πουλιῶν κατ' ἔτος.

Διεπίστωσε ἀπὸ τὴν διαμονή του ἐκεῖ ὅτι πάμπολλες χιλιάδες πουλιῶν κατ' ἔτος ἀποθνήσκουν εἰς τὴν περιφέρεια αὐτή, διότι φθάνουν ἐξηντλημένα καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἔρημος δὲν εὑρίσκουν τροφή. Ὁ φυσιοδίφης ἀφῆκε διὰ τῆς διαθήκης του ποσὸν ὀγδόντα χιλιάδων λιρῶν γιὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σταθμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐσχεδιάσθη ὑπὸ εἰδικῶν πτηνολόγων καὶ ὁ ὁποῖος θὰ περιλαμβάνη δεξαμενὰς νεροῦ καὶ καταλλήλους τροφάς. Εἰς τὸν σταθμὸν γιὰ πρώτη φορὰ θὰ λειτουργήση καὶ «νοσοκομεῖον πουλιῶν», ὅπου θὰ θεραπεύωνται τὰ τυχὸν ἄρρωστα ἀποδημητικὰ πουλιά, μέχρις ὅτου ἐπανεύρουν τὶς δυνάμεις των γιὰ νὰ συνεχίσουν τὴν πτῆσιν των. Ἡ ἀποστολὴ μεταφέρει μαζί της μία «γεννήτρια ἠλεκτρισμοῦ» γιὰ τὴν λειτουργία προβολέων πρὸς προσέλκυσιν τῶν ἀποδημητικῶν, τὰ ὁποῖα εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς «ταξιδεύουν» καὶ τὴν νύκτα.

Η ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ ΤΗΣ ΜΠΕ — ΜΠΕ

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Μπριτζὶτ Μπαρντὸ «ἀγωνίζεται» στὴν Γαλλία γιὰ νὰ καταστήση τὴν σφαγὴ τῶν ζώων... ἀνθρωπιστικώτερη. Ζηλώσασα τὴν δόξαν τοῦ ἐπὶ Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἰατροῦ, ὁ ὁποῖος ἐπέβαλε γιὰ τὶς θανατικὲς ἐκτελέσεις τὴν «γκιλοτίνα», ἐπρότεινε νὰ χρησιμοποιῆται στὰ σφαγεῖα ἕνα εἰδικὸ πιστολάκι, ποὺ προκαλεῖ ἀκαριαῖον, συνεπῶς ἀνώδυνο, θάνατο. Τὴν ὕπαρξι τοῦ ὅπλου αὐτοῦ τὴν ἐγνώριζε ἤδη ἀπὸ δύο χρόνια. Μέσω τοῦ «Συλλόγου Προστασίας τῶν Ζώων τοῦ Σφαγείου», ἔφερε τὸ περίστροφο αὐτὸ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ὅπου ἡ χρῆσις του εἶναι ὑποχρεωτική, ὅπως καὶ στὴ Δανία, γιὰ νὰ χρησιμεύση ὡς πρότυπο γιὰ τὰ γαλλικὰ περίστροφα.

Ἡ Μπέ - Μπὲ μίλησε στὶς ἐφημερίδες καὶ στὴν τηλεόρασι γιὰ τὸ πιστολάκι της, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ μικρό, ἤδη κάνει μεγάλο κρότο...

«Λυπηθῆτε, εἶπε, τὰ ζῶα ποὺ προορίζονται γιὰ τὸ τραπέζι μας. Βρῆτε ἕναν τρόπο ἀνώδυνο νὰ τὰ σφάζετε!»

Παρέλειψε νὰ πῆ: «Ἔτσι, τρώγοντας τὸ μπιφτέκι σας, θὰ ἔχετε ἥσυχη τὴ... συνείδησί σας».

Ἡ ἔκκλησις τῆς Μπέ - Μπὲ εἶχε καὶ μία ἀπρόβλεπτη συνέχεια. Ἕνας καθηγητὴς — τὸν παρουσίασεν ὁ γαλλικὸς τύπος σὰν «σοφό», ἀλλὰ θὰ κρίνουμε τὸ ὕφος τῆς σοφίας του — σκέφθηκε νὰ ἀπαλλάξη τοὺς ἀστακοὺς ἀπὸ τὸν ἄξιον τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως τρόπον θανατώσεώς των, δι' ἐμβαπτισμοῦ — ὅπως ξέρει κάθε νοικοκυρά — σὲ βραστὸ νερό. Μετὰ ἀπὸ ἐμβριθεῖς, λοιπόν, παρατηρήσεις πολλῶν μηνῶν, ὁ σοφός μας συνέταξε τὴν ἀκόλουθη συνταγή: «Παίρνετε τὸν ἀστακὸ καὶ τὸν βάζετε σὲ μιὰ κατσαρόλα μὲ κρύο νερό. Κατόπιν τὴν βάζετε στὴ φωτιὰ καὶ ἀφήνετε τὸ νερό, μὲ τὸν ἔνοικό του, νὰ ζεσταθῆ σιγά-σιγά. Μὲ τὴν βαθμιαία αὐτὴ ἄνοδο τῆς θερμοκρασίας ὁ ἀστακός... ἀποκοιμᾶται γλυκὰ καὶ ἔτσι δὲν ὑπο-

φέρει ἀπὸ τὸν τραγικὸ ξαφνικὸ θάνατο».

Ὅπως συμβαίνει ὅμως μὲ κάθε συνταγή, ὅσο παράδοξη καὶ ἂν εἶναι, βρέθηκε μιὰ νοικοκυρά, ἀπὸ τὴν Νορβηγία, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἀκολουθήση. Αὐτὸ ἦταν καὶ ἡ καταστροφή της: Διότι ὅπως γράφει ἡ ἴδια σὲ ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε πρὸς τὸν ἐπιστημονικὸ καὶ ζωόφιλο καθηγητή, ὁ ἀστακὸς δὲν ἔδειξε καὶ μεγάλη διάθεσι νὰ ἀποκοιμηθῆ ἀπὸ τὴν γλυκειὰ ἄνοδο τῆς θερμοκρασίας τῆς κατσαρόλας του. «Ἐπὶ 20 λεπτὰ τῆς ὥρας — προσθέτει ἡ ἀτυχὴς Νορβηγίδα — πολεμοῦσα μὲ κάθε τρόπο νὰ κρατήσω τὸν μαινόμενον ἀστακὸ μέσα στὸ δοχεῖο, δεχόμενη καίρια πλήγματα ἀπὸ τὶς τρομερὲς δαγκάνες του καὶ παρακολουθώντας μὲ ἀγωνία τὸ νερὸ νὰ ζεσταίνεται μὲ τόσο ἀργὸ ρυθμό. Ἐπὶ πλέον ὁ ἀνατριχιαστικὸς θόρυβος ποὺ ἔκαναν οἱ δαγκάνες του, καθὼς ἔξυνε μ' αὐτὲς τὸ σκέπασμα τῆς κατσαρόλας, ἀντηχοῦσε στ' αὐτιά μου ἐπὶ ἕνα σχεδὸν μῆνα»!

Φυσικά, οὔτε ἡ Μπριτζὶτ οὔτε καὶ ὁ «σοφὸς» καθηγητὴς κάθησαν νὰ σκεφθοῦν ὅτι ὁ φόνος ζωντανῶν ὑπάρξεων γιὰ τὴν διατροφή μας, μὲ ὅποιον τρόπο καὶ νὰ γίνη, παραμένει πάντοτε φόνος.

«ΔΙΑΙΤΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ»

Ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν σαρκοφαγία καὶ ἡ ἐφαρμογὴ ὡρισμένου τύπου χορτοφαγίας ἀποκαλεῖται «δίαιτα φιλοσοφικὴ» ἀπὸ τὸν Ἰάπωνα ἰατρὸ Ὀχσάβα. Ἡλικία 75 ἐτῶν, ὁ δόκτωρ Ὀχσάβα ἔχει ἱδρύσει στὴ Σακουρατσάβα ἕνα «Σαναράν» (σύνθεσις Σανατορίου καὶ Ρεστωράν), ὅπου διδάσκει τὴν μέθοδόν του γιὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἀσθενειῶν καὶ τοῦ γήρατος μὲ τὴν χορτοφαγικὴ δίαιτα.

Ὁ δόκτωρ Ὀχσάβα λέγει: «Ὁ Ἰησοῦς, διδάσκοντας τοὺς ἀνθρώπους πῶς νὰ προσεύχωνται, εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Πατέρα «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον». Δὲν εἶπε νὰ ζητοῦμε ἐπίσης κρέας, κρασὶ ἢ σοκολάτα. Γιατὶ λοιπὸν ἐμεῖς εἴμεθα τόσο ἀπαιτητικοί;»

Κατὰ τὸν δρα Ὀχσάβα, βάσις τῆς διαίτης πρέπει νὰ εἶναι τὰ χορταρικά, ἡ βάσις, ἄλλως τε, ὅλων τῶν τροφῶν. «Τὰ χορταρικά, λέγει μὲ ποιητικὴ διάθεσι ὁ δρ Ὀχσάβα, εἶναι ἡ μητέρα ὅλων τῶν ζώων. Περνώντας κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα ἑνὸς δάσους, δοκιμάζουμε ἕνα εὐχάριστο συναίσθημα εἰρήνης καὶ ἠρεμίας, διότι νιώθουμε σὰν τὸ παιδὶ στὸν κόρφο τῆς μάννας του».

Ὁ δρ Ὀχσάβα βεβαιώνει ὅτι ἔχει θεραπεύσει στὴν πρωτότυπη κλινική του πολλούς, χωρὶς φάρμακα, μόνο μὲ τὴν κατάλληλη δίαιτα. Καρδιὰ τῆς κλινικῆς εἶναι ἡ κουζίνα, ποὺ τὴν λέει καὶ «ἐργαστήριο ζωῆς».

Τὸ διαιτολόγιό του περιλαμβάνει: φαγητὰ ἀπὸ σιτάρι, καλαμπόκι καὶ ρύζι, γαλέττα ἀπὸ ρύζι, σουσαμόσπορο, βρώμη, βούτυρο ἀπὸ σόγια, χυλοὺς δημητριακῶν, θαλασσινὰ φυτὰ καὶ ἰδίως φύκια, διάφορα ποτὰ φυτικῆς προελεύσεως, ἐπὶ πλέον τσάι, ἕνα εἰδικὸ τσάϊ ποὺ φύεται μιὰ φορὰ στὰ τρία χρόνια. Ἔχει ἀποκλείσει τὸ γάλα (καὶ τὰ παράγωγά του) διότι τὴν θρεπτική του ἀξία τὴν θεωρεῖ «ζήτημα διαφημίσεως». Ἐπίσης ἀποκλείει τὴν ζάχαρι (καὶ ὅλα τὰ παράγωγά της) διότι τὴν θεωρεῖ καρκινογόνον. Τὴν χρησιμοποιεῖ ἐλάχιστα, ὅταν δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀναπληρώση μὲ ἄλλες οὐσίες.

Οἱ βασικοὶ κανόνες τῆς «φιλοσοφικῆς διαίτης» εἶναι: 1) Πίνετε λίγο νερό. 2) Ἐλαττώσετε τὶς

ζωικὲς τροφές, ἰδίως στὰ θερμὰ κλίματα. 3) Ἀποφεύγετε τὶς βιομηχανικὲς τροφές, ἰδίως τὶς χρωματισμένες. 4) Ἀνεβάσετε σὲ 60—70 τοῖς ἑκατὸν τὶς τροφὲς ἀπὸ δημητριακὰ καὶ σὲ 20—25 τοῖς ἑκατον τὰ χορταρικά, ἀποφεύγοντας τὶς πατάτες, τομάτες καὶ μελιτζάνες. 5) Μὴν ἀποφεύγετε τὸ ἁλάτι στὰ φαγητὰ καὶ χρησιμοποιεῖτε λάδι φυτικὸ μονάχα. 6) Ποτὲ καρυκεύματα. 7) Ἀποφεύγετε τὰ φροῦτα.

Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς βουλιμίας, συνιστᾶ κάθε μπουκιὰ νὰ τὴν μασᾶτε 30 φορές.

«Δὲν ἰσχυρίζομαι, λέγει, ὅτι κάθε ἀσθένεια προέρχεται ἀπὸ παράλογη διατροφή. Μεγάλο μέρος, ὅμως, ἀσθενειῶν ἔχουν αὐτὴ τὴν αἰτία. Καὶ ἡ θεραπεία εὑρίσκεται στὴν ἐφαρμογὴ ὀρθῆς διαίτης».

Μιὰ φορὰ ἐπεσκέφθη τὸν δρα Σβάιτσερ στὸ νοσοκομεῖο του στὴν Ἀφρική. Ἐκεῖ συνήντησε μιὰ γυναῖκα ποὺ ἔπασχε ἀπὸ ἄσθμα. Τῆς ἐξήτασε τοὺς σφυγμοὺς (διότι ὑποστηρίζει ὅτι ὑπάρχουν 60 περίπου εἴδη σφυγμῶν καὶ τὸ καθένα μαρτυράει κάποια ἀνωμαλία, ποὺ μπορεῖ νὰ τὴν ἐντοπίση) καὶ ὕστερα τῆς εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια· «Δὲν ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ φάρμακα. Κύτταξε τὰ πουλιὰ στὸν οὐρανὸ καὶ τὰ ζῶα στὸ δάσος. Δὲν ὑπάρχει κανένας ἐλέφας ποὺ νὰ πῆρε ποτέ του κινίνο ἢ ἀσπιρίνη. Ξέρουν ὅμως νὰ θεραπεύωνται, σὰν τοὺς τύχη κάποια ἀδιαθεσία, ἐγκαταλείποντας μιὰ τροφὴ καὶ προστρέχοντας σὲ μιὰν ἄλλη. Γιατὶ νὰ μὴ κάμουμε καὶ μεῖς οἱ ἄνθρωποι τὸ ἴδιο;». Ἡ ἀσθενής, λέγει, τὸν ἄκουσε καὶ ἐθεραπεύθη.

Ὁ δρ Ὀχσάβα χρησιμοποιεῖ ὡς θεραπευτικὸ μέσο καὶ τὴν νηστεία. Γενικὰ λέγει ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴ σκλαβιὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ νὰ τείνη σὲ πνευματικὴ ἐξύψωσι, ὁπότε θὰ ἀποκτήση τὴν διαύγεια γιὰ νὰ διακρίνη τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό.

ΚΑΙ ΟΙ ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΟΙ ΕΙΝΑΙ ΕΥΓΝΩΜΟΝΕΣ

Στὸ Μπρισμπέην τῆς Αὐστραλίας, ἡ Ὄλιβ Βλάσσωφ διατηρεῖ σὲ πισίνα δύο... κροκοδείλους, ποὺ τῆς ἔχει δωρήσει ὁ σύζυγός της, κυνηγός. Ἡ κ. Ὄλιβ τοὺς περιποιεῖται καὶ σχεδὸν τὴν γνωρίζουν. Μία ἡμέρα παρετήρησεν ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς κροκοδείλους εἶχε γυρίσει ἀνάποδα καὶ ἔπλεε πάνω στὸ νερὸ σὰν ψόφιος.

Ἔτρεξε ἀμέσως καὶ μὲ τὴν βοήθειαν μιᾶς γειτόνισσας ἔβγαλε τὸν ἀναίσθητο κροκόδειλο ἀπὸ τὴν πισίνα καὶ τὸν μετέφερε στὴν κουζίνα της ὅπου — μὴ ξέροντας τί ἄλλο νὰ κάνη τοῦ ἔκαμε τεχνητὴ ἀναπνοή!

Ὁ κροκόδειλος σὲ λίγο ἄρχισε νὰ κουνᾶ τὴν οὐρά του καὶ ἄνοιξε τὰ μάτια του.

Ἡ κ. Ὄλιβ τὸν περιποιήθηκε καὶ τὸ τρομερὸν ἑρπετὸ δὲν ἔκαμε οὔτε τὴν παραμικρὴ κίνησι ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τρομάξη τὴν σωτῆρα του.

Τρεῖς μέρες ἔμεινε στὴν κουζίνα μαζὺ μὲ τὸ ζεῦγος Βλάσσωφ καὶ συμπεριεφέρθη κατὰ τὸν καλύτερον καὶ εὐγενέστερον τρόπον.

Τώρα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πισίνα του καὶ κάθε φορὰν ποὺ βλέπει τὴν κ. Ὄλιβ γυρνᾶ ἀνάποδα καὶ τῆς κάνει χαρές.

ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ ΕΙΝΑΙ ΛΕΥΚΟΙ ΚΑΙ Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΜΑΥΡΟΣ...

«Εἰς τὴν Βίβλον οἱ ἄγγελοι παριστάνονται λευκοὶ μὲ μακρυὰ μαλλιὰ ὅπως οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ ὁ διάβολος εἶναι μαῦρος μὲ κέρατα καὶ οὐράν. Ὅταν θὰ καταλάβωμεν τὴν ἐξουσίαν, θὰ ξαναγράψωμεν τὰ

Ἱερὰ Βιβλία». Τὴν δήλωσι αὐτὴ ἔκαμε κατὰ τὴν διάρκεια περιοδείας του, ὁ κ. Γιόμο Κενυάττα, ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος ἀνεξαρτησίας τῆς Κένυα, ὁ ὁποῖος ἐξῆλθεν ἐσχάτως τῶν βρεταννικῶν φυλακῶν.

Ὁ κ. Κενυάττα ἐβεβαίωσε τὸ ἀκροατήριό του, ἀποτελούμενον ἀπὸ Χριστιανοὺς Ἀφρικανούς, εὐαγγελισθέντας ἀπὸ τὰς ἀποστολάς, ὅτι πολλὰ χωρία τῆς Βίβλου καὶ πολλὲς εἰκόνες τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων ἔχουν ἕνα χαρακτῆρα «φυλετικὸν» καὶ «ἀντιαφρικανικόν». Ἀναμφιβόλως ὁ κ. Κενυάττα οὐδέποτε εἶδε τὴν θαυμασίαν ταινίαν τοῦ Κὶνγκ Βίντορ «Τὰ πράσινα λιβάδια». Εἰς τὸ κλασσικὸν αὐτὸ ἔργον τοῦ Ἀμερικανικοῦ κινηματογράφου, ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Παραδείσου, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Θεόν, εἶναι Νέγροι καὶ τραγουδοῦν νέγρικα θρησκευτικὰ τραγούδια.

Εἶναι, ἄλλως τε, γνωστὸν ὅτι οἱ Θρᾶκες παρίσταναν τοὺς θεούς των ξανθοὺς καὶ οἱ μεσογειακοὶ λαοὶ μελαχροινούς. Εἶναι ἐπίσης γνωστόν, ὅτι στὴν Αἰθιοπία παριστάνουν τὸν Ἰησοῦ μαῦρον, καθὼς καὶ τὴν Παναγία, φυσικά. Ὁ Κενυάττα δὲν πρόκειται νὰ πρωτοτυπήση ἂν δώση στοὺς θεούς του το χρῶμα τῆς φυλῆς του καὶ στοὺς διαβόλους τὸ λευκό...

ΦΥΛΕΤΙΚΟΙ ΓΑΜΟΙ

Ἐν τῷ μεταξύ, στὴν Ἀμερικὴ ἐξακολουθεῖ πάντοτε ἡ φυλετικὴ διάκρισις.

Μετὰ τὸν ἐξ ἔρωτος γάμο τοῦ δόκτορος Κάρσον μὲ τὴν νέγρα νοσοκόμα του, ἔπαψαν νὰ τὸν καλοῦν σὲ κοσμικὲς συγκεντρώσεις, οἱ ἀσθενεῖς προτιμοῦσαν ἄλλο γιατρό, οἱ φίλοι του ἀραίωσαν καὶ δὲν μπόρεσε ν' ἀγοράση σπίτι, παρὰ στὴν εἰδικὴ συνοικία. Δὲν θὰ ἐτελοῦσε οὔτε τὸ μυστήριο τοῦ γάμου, δεδομένου ὅτι στὴν πολιτεία του ἀπαγορεύεται ὁ γάμος λευκῶν καὶ μαύρων, ἐὰν δὲν εὑρίσκετο ὁ Ἕλλην ἱερεὺς Ἰωάννης Παπανδρέου, λειτουργὸς τῆς «Ἑνωτικῆς» λεγομένης ἐκκλησίας. «Αὐτὸ τὸ ζευγάρι—ἐδήλωσεν ὁ ἱερεύς—θὰ τὰ καταφέρη, διότι ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἀγνοήση τὶς προσβολές, ὥστε νὰ μὴν εἰσχωρήσουν στὸ σπίτι τους».

Ἂν καὶ δὲν εἶναι συχνοὶ οἱ μικτοὶ γάμοι, ὑπάρχουν ἄνω τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων Ἀμερικανῶν «ἀσπρόμαυροι».

Ὁ πρόσφατος γάμος τοῦ μαύρου τραγουδιστοῦ Σάμμυ Νταίηβις μὲ τὴν Σουηδὴ ἠθοποιὸ Μαίη Μπρὶτ ἐπροκάλεσε πολλὰ σχόλια. Ὅταν τὸν ρώτησαν τι φρονεῖ γιὰ ὅλα αὐτά, ὁ Νταίηβις εἶπε μπροστὰ στὴν τηλεόρασι: «Δὲν βλέπω τίποτε τὸ ἀφύσικο, γιατὶ λοιπὸν δὲν μᾶς ἀφήνουν νὰ ζήσουμε τὴ ζωή μας;»

Ἕνας ἄλλος ἐντυπωσιακὸς μικτὸς γάμος στὸν μουσικὸ κόσμο ἦταν τῆς κόρης τοῦ Γιεχοῦντι Μενουχὶν μὲ τὸν Κινέζο πιανίστα Φοῦ Τσὶ Ὄγκ. (Διότι, πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἐξ ἴσου καταδικάζονται καὶ οἱ γάμοι λευκῶν μὲ ἀνατολικούς).

Κατὰ τὸν Ἀμερικανὸν ἱστορικὸν Ἄλλαν Νέβινς, οἱ μικτοὶ γάμοι εἶναι δύσκολοι, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχη ἕνας μεγάλος ἔρωτας, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ πολλαπλασιάζωνται καὶ κάποια ἡμέρα θὰ κατακλύσουν τὴν κοινωνία.

Τὰ παιδιὰ ἔχουν.. φυλετικὲς προλήψεις, Δὲν φαίνεται..

ΜΑΥΡΟΣ ΑΓΙΟΣ

Στὶς 6 Μαΐου ὁ Πάπας τῆς Ρώμης ἀνεκήρυξε ὡς ἅγιον τον Μαρτὶν ντὲ Πόρρες, νόθον τέκνον ἑνὸς Ἱσπανοῦ ἱππότου τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ μιᾶς μαύρης ἐλευθερωμένης σκλάβας. Εἶναι ὁ πρῶτος ἔγχρωμος ἅγιος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Μαρτὶν ντὲ Πόρρες ἐγεννήθη σὲ μιὰ τρώγλη τῆς Λίμας (Περοῦ) τὸ 1579. Λογικὰ ἔγινε ὑπηρέτης σ' ἕνα μοναστήρι Δομινικανῶν. Ἀργότερα τοῦ ἐπετράπη νὰ εἰσέλθῃ στὸ τάγμα. Τὸ κελλί του ἦτανἕνα εἶδος λαϊκοῦ ἰατρείου, διότι ὁ μοναχὸς εἶχε μάθει πολλὰ γιατροσόφια ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἦταν βοηθὸς κουρέως. Τοῦ ἀποδίδουν πολλὲς θεραπεῖες καὶ μετὰ τὸν θάνατό του, γι' αὐτό, ἄλλως τε, τὸ Βατικανὸν ἐνέκρινε τὴν ἁγιοποίησιν, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ 1837 τὸν εἶχε ἀνακηρύξει «μακάριον».

Ὁ Πάπας Ἰωάννης ΚΓ' περιγράφοντας τὶς ἀρετὲς τοῦ Μαρτὶν ντὲ Πόρρες, τὸν ἀπεκάλεσε «ἅγιο τῆς παγκοσμίου ἀδελφότητος», ἐπειδὴ ἀγωνίσθηκε νὰ σπάσῃ τὸ φράγμα τοῦ φυλετικοῦ διαχωρισμοῦ.

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΟ 65 %
ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ ΜΑΣ

άπέστειλε την συνδρομην τοῦ ετους 1962 και τούς εὐχαριστοῦμεν θερμῶς.

ΔΙΑ ΤΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟΝ
35 %

ηναγκασθημεν (δια τους κατοίκους Ἀθηνῶν) να παραδώσωμεν τας σχετικας αποδειξεις προς είσπραξιν είς τὸν Ὀργανισμον «Κρῖκος», ἐπιβαρυνόμενοι με την προμηθειαν εισπραξεως.

Προς τους ἐκτος Ἀθηνων συνδρομητάς, απευθυνομεν θερμην ἐκκλησιν να αποστειλουν ανευ άλλης αναβολής την συνδρομην των εκ δραχ 50.—, διὰ ταχυδρομικης ἐπιταγής, ὥστε νὰ προσφερουν και αυτοι τὴν συμβολην των εις την βελτιωσιν τοῦ «Ἰλισοῦ», την οποιαν βλεπουν.

— Ὅπως ἐσημειώσαμεν καὶ εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος μας παρεδόθησαν, εἰς τὴν ὁδὸν Ἀχαρνῶν δύο συνδρομαι, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἐστάλη ἀπόδειξις, λογω ἀπωλείας τῆς σχετικῆς σημειώσεως. Παρακαλοῦμεν τοὺς ἐν λόγω συνδρομητὰς ΝΑ ΜΑΣ ΓΡΑΨΟΥΝ δια να τοὺς στείλωμεν την ἀπόδειξιν.

— Ἐπίσης ἀπεσταλη εἰς τὰ Γραφεῖα μας (κάτωθεν τῆς θυρας) συνδρομη μετ' ἐπιταγής ἀσυμπληρωτου καὶ φυσικα δεν ἔχομεν νοσομαντικὰς ἱκανότητας δια να γνωρίζομεν ποῖος την ἀπεστειλε.

— Τὰ Γραφεῖα τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσανίου 6 (Πλατ. Κλαθμῶνος) θα εἶναι ἀνοικτα κατα τας θερινας διακοπας μόνον καθε Παρασκευη 11 — 12 π.μ. καὶ 7 — 8

Τὰ νέα βιβλία

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΕΣ ΠΝΟΕΣ

Μαν. Κωλέττη

Ἕνα σύγγραμμα ἐπιβλητικὸ καὶ ἀριστοτεχνικὸ σὲ ἐμφάνισι καὶ περιεχόμενο κυκλοφορεῖ μὲ τὸν τίτλο: «Φθινοπωρινες Πνοές» ποὺ τοῦ δωσε ὁ Πατέρας τοῦ Ποιητή, ὁ ἐλλογιμώτατος Γυμνασιάρχης τοῦ Νικηφορείου Γυμνασίου Ἀρρένων Καλύμνου κ. Δρόσος Κωλέττης. Κάθε του σελίδα εἶναι ποτισμένη μὲ δάκρυα καὶ κάτω ἀπὸ τὸ συνολικὸ ἔργο ἀποκρύπτεται μιὰ ἀπὸ τὶς συγκινητικώτερες τραγωδίες.

Ἂν ἕνας Ποιητὴς δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ σὲ συγκινήση ἴσα μὲ τὰ μυχιαίτατα τῆς ψυχῆς, ἂν δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ σοῦ μεταδώση ὅλα του τὰ συναισθήματα, ἂν δεν εἶναι ἱκανὸς νὰ σὲ κάνη νὰ κλάψης, καὶ τὸ σπουδαιότερο ὅλων, ἂν δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ σοῦ χαρίση τὰ μέσα νὰ βλέπης τὴ γύρω σου ἀπάτη καὶ πληγὲς τῆς Κοινωνίας, ἔ, τοτε αὐτὸς εἶναι κατ' ἐπιφάνεια μόνο Ποιητής. Δὲν κατοικοῦν μεσα του Οἱ 9 Μοῦσες καὶ ὁ Ἀπολλων. Δὲν εἶναι αὐτός, πού θα σὲ πάρη καὶ θα σὲ ὁδηγήση ἀπο τὴν Πλάνη στην Ἀλήθεια, τὸ Φῶς καὶ στὴν Ὑπερτάτη τοῦ Παντος Πηγή, στον Πατερα τον Οὐράνιο.

Φροντίστε να προμηθευθητε το ἀνωτέρω σύγγραμμα. Και θα ποτίσετε ὅπως ἐπότισα κι ἐγὼ μὲ δακρυα τις σελίδες του καὶ θα αἰσθανθῆτε τη Ψυχή σας ἀπαλλασσομενη απο την ἄγνοια και μεταρσιούμενη στο Βασίλειο τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ἀληθείας.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Φ. ΧΑΛΑΣ

Οἱ «ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΕΣ ΠΝΟΕΣ» τοῦ Μ. Κωλέττη, πωλοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα Ἐλευθερουδάκη, Σιδέρη, Γκοβόστη, Βασιλείου καὶ «Ἑστίας» (Κολλάρου).

Ἀφηνίασε τό ἄλογο;
Ὄχι!
Λησμόνησε ὁ τζόκεϋ
τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ΕΘΝΙΚΟΥ
93.000.000 μοιράζει ἡ παροῦσα ἔκδοσις τοῦ ΕΘΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ
ΔΩΡΟΝ 5.000.000